

CIKKEK

AZ AI MEGTÁMADÁSÁNAK JOGA

*Margot E. Kaminski * & Jennifer M. Urban***

A mesterséges intelligenciát (AI) egyre gyakrabban használják fontos döntések meghozatalára, az egyetemi felvételi kiválasztástól kezdve a hitelek odaítélésén át a COVID-19 vakcinák elosztásáig. A mesterséges intelligencia ilyen felhasználása számos aggályt vet fel a megkülönböztetéssel, pontossággal, méltányossággal és elszámoltathatósággal kapcsolatban.

Az Egyesült Államokban a mesterséges intelligencia szabályozására vonatkozó legújabb javaslatok nagyrészt az előzetes és a rendszerszintű kormányzásra összpontosítanak. Ez a cikk ehelyett - vagy inkább emellett - a mesterséges intelligenciával kapcsolatos döntések megtámadásához való egyéni jog mellett érvel, a tisztességes eljárás alapján, de a digitális korhoz igazítva. Az Európai Unió ugyanis elismeri ezt a jogot, és világszerte egyre több intézmény szorgalmazza a létrehozását. Ez a cikk amellett érvel, hogy az Egyesült Államok és más országok közötti jelentős különbségek ellenére a mesterséges intelligenciával kapcsolatos döntések megtámadásához való jog bevezetése itt is összhangban lenne a tisztességes eljárás elméletének hosszú hagyományával.

Ez a cikk tehát hiánypótló a szakirodalomban, és elméleti keretet teremt annak megvitatásához, hogy a vitához való jognak a gyakorlatban hogyan kellene kinéznie. Ez a cikk négy olyan vitatási archetípust határoz meg, amelyek a vitatásról szóló viták alapjául szolgálhatnak mind a mesterséges intelligencia vitatásához való jog, mind más politikai kontextusokban. A megtámadási archetípusok két tengely mentén változnak: a megtámadási szabályoktól a normákig és az eljárás hangsúlyozásától az anyagi jogok megállapításáig. A cikk ezután négy olyan folyamatot tárgyal, amelyek a gyakorlatban illusztrálják ezeket az archetípusokat, köztük a figyelembe vételt.

* A Coloradói Egyetem jogi karának docense, a Silicon Flatirons adatvédelmi kezdeményezésének igazgatója.

** A jog klinikai professzora, a Samuelson Law, Technology & Public Policy Clinic politikai kezdeményezések igazgatója; a Berkeley Center for Law and Technology társigazgatója. A vélemények saját véleményünk, és nem tulajdoníthatók az adott intézményünknek. Urban véleményei szintén nem tulajdoníthatók a Kaliforniai Adatvédelmi Ügynökségnek vagy a Kaliforniai Adatvédelmi Ügynökség igazgatótanácsának. Köszönet Tal Zarsky-nak és a Privacy Law Scholars Conference (PLSC) résztvevőinek, a Colorado Law, a University of Washington és a University of California, Berkeley oktatóinak a műhelymunkáért, valamint Ifeoma Ajunwának, Ignacio Cofone-nak és Catherine Fisknek, Aziz Huq, Sonia Katyal, Christopher Kutz, Michael Brian Lang, Orly Lobel, Przemysław Pałka, Dylan Penningroth, Richard Re, Blake Reid, Pierre Schlag, Jonathan Simon, Scott Skinner-Thompson, Erik Stallman, Harry Surden és Rebecca Wexler a tervezetekkel kapcsolatos gondolatokért. Különösen hálásak vagyunk Paul Schwartznak és tanítványainak az átdolgozással kapcsolatos tanácsokért. A hibák a saját hibánk.

a GDPR-ban foglalt megtámadási jog mélyreható vizsgálata az amerikai közönség számára. Végezetül ez a cikk integrálja az e vizsgálatokból származó eredményeket, hogy normatív és gyakorlati útmutatást dolgozzon ki a mesterséges intelligencia megkérdőjelezéséhez való jog megállapításához.

BEVEZETÉS	1959	
I. AI DÖNTÉSHOZATAL: ISMERT PROBLÉMÁK ÉS VITÁK MINT LEHETSÉGES MEGOLDÁS	1965	
A. Az AI-határozatok megtámadásához való jog		1973
B. A GDPR tiltakozási joga		1975
C. A vitához való jog a GDPR-on túlmenően		1982
D. Tudományos nézetek a mesterséges intelligencia szabályozásáról		1984
II. MIÉRT VAN JOGUK VITATNI AZ AI-T?	1988	
A. Miért van tisztességes eljárás?	1989	
1. Pontosság	1990	
2. Jogállami értékek	1991	
3. Liberális elmélet	1991	
B. AI-határozatok és a tisztességes eljárás értékei	1994	
1. A HEW-jelentés: Az adatfeldolgozás megfelelő eljárása	1994	
2. A megfelelő eljárás elmélete és a mesterséges intelligencia döntéshozatala	1997	
3. Nyitott kérdések	2002	
III. VITATOTT MODELLEK	2003	
A. A privatizált folyamat kialakítása: Négy vita		
Archetípusok	2005	
B. Archetípus 1 illusztrálva: A GDPR tiltakozási joga	2012	
C. Archetípus 2 illusztrálva: A DMCA "Notice-and-Takedown" eljárás és az Egyesült Királyság megtámadási joga	2015	
1. DMCA 5122015 szakasz		
2. Az Egyesült Királyságban a vitához való jog végrehajtása	2020	
D. Archetípus 3 illusztrálva: A "felejtéshez való jog" és a magyar és a szlovén megtámadási jog	2022	
1. A felejtéshez való jog	2022	
2. A magyar és a szlovén implementáció a GDPR tiltakozáshoz való joga	2027	
E. Archetípus 4 illusztrálva: Az FCBA visszaterhelési folyamata valamint a magyar és a francia vitához való jog	2028	
1. A tisztességes hitelszámlázásról szóló törvény	2028	
2. A magyar és francia implementáció a GDPR tiltakozási joga	2030	
F. A privatizált folyamat kialakítása: Egyéb megfontolások	2030	
IV. AZ AI 2031 ÉRDEMI MEGTÁMADÁSI JOGÁNAK KIALAKÍTÁSA		

- A. Az archetípusok alkalmazása2032
 - B. A megtámadási jog mint privatizált folyamat: Értesítés és egy meghallgatás2035
 - 1. Jelentőségteljes értesítés és meghallgatás lehetősége2035
 - 2. Jogszerű döntéshozó2038
 - 3. Kockázati és ösztönző struktúrák2040
 - 4. Szabályozási környezet és rendszerszintű ... szabályozás2042
 - C. Padló, nem plafon2045
 - D. A lefedettség küszöbértékei2045
 - E. Kivételek és kihívások2046
- KÖVETKEZTETÉS2047.....

BEVEZETÉS

Milyen fellebbezési jogokkal kell rendelkeznie az embereknek, ha egyáltalán vannak ilyenek, amikor mesterséges intelligencia (AI) által hozott döntéseknek vannak kitéve? ¹ A jelentős hatású döntések megtámadásához való jog a jogállamiság egyik alapelve.

1. A vita céljából ez a cikk a "mesterséges intelligenciával kapcsolatos" döntéshozatalt rövidítésként használja az algoritmusok általi döntéshozatalra, általánosabban. Bár az informatikusok nem tekintenek a mai döntéshozatalhoz használt összes algoritmust mesterséges intelligenciának, a döntéshozatali algoritmusok gyorsan egyre kifinomultabbak. Lásd pl. Harry Surden, *Artificial Intelligence and Law: An Overview*, 35 Ga. St. U. L. Rev. 1305, 1307 (2019) (rámutatva azon alkalmazások körére, amelyekben döntéshozatali algoritmusokat alkalmaztak, beleértve a sakkozást és a járművezetést). Gyakorlatilag még viszonylag egyszerű algoritmusok is alkalmazhatók arra, hogy részben vagy egészben helyettesítsék az emberi döntéshozatalt - az emberi intelligencia kiterjesztése vagy helyettesítése. Id. 1335. o. ("[A jogi önszolgáltató rendszerek] olyan egyszerű szakértői rendszerek - gyakran chatbotok formájában -, amelyek a rendi felhasználóknak alapvető jogi kérdésekre adnak választ.").

Hasznos azonban, ha figyelembe vesszük a gyorsítás háttérét. Az algoritmus egy számítógépes program. Például: David Lehr & Paul Ohm, *Playing With the Data: What Legal Scholars Should Learn About Machine Learning*, 51 U.C. Davis L. Rev. 653, 660-61 (2017). Az autonómia és a szofisztikáltság különböző szintjein működő algoritmusok számos fajtája létezik, amelyek közül néhányat összefoglalóan AI-nak neveznek: ezek az emberi szakértelmet az emberi szakértők tudásának feltérképezésével auto- mate figyelembe vevő programoktól kezdve a hatalmas adatmennyiségeket átvizsgáló algoritmusokon át az olyan algoritmusokig terjednek, amelyek gyakorlatilag saját szabályokat alkotnak. Lásd pl. Surden, supra, 1310. o. (az AI-t (1) gépi tanulásra és (2) logikai szabályokra és tudásreprezentációra osztja). Az algoritmikus döntéshozatal azt jelenti, hogy egy számítógépes program segítségével hozunk meg egy döntést. Ez jelentheti azt, hogy a számítógépes program által adott döntést vesszük végeredménynek, vagy az emberi döntéshozatalban jelentős elemként támaszkodunk az ilyen döntésre. Lásd pl. Algorithmic Accountability Act, S. 1108, 116th Cong. § 2(1) (2019) (az automatizált döntéshozatali rendszer definiálása "egy számítási folyamat . . . , amely döntést hoz vagy megkönnyíti az emberi döntéshozatalt, amely hatással van a fogyasztókra").

Az EU nemrégiben javasolt művészeti intelligenciáról szóló törvénye (Artificial Intelligence Act, AIA) hasonlóan ex-pansively definiálja a "mesterséges intelligenciát". Az AIA-tervezet a "mesterséges intelligencia rendszer" alatt "olyan szoftvert ért, amelyet az I. mellékletben felsorolt technikák és megközelítések közül egy vagy több alkalmazásával fejlesztettek ki", amelyek magukban foglalják a) a gépi tanulási megközelítéseket, b) a logikai és tudásalapú megközelítéseket és c) a statisztikai megközelítéseket, és amelyek "képesek az ember által meghatározott célok adott csoportjára vonatkozóan olyan kimeneteket létrehozni, mint például tartalom, előrejelzések, ajánlások vagy döntések, amelyek befolyásolják a környezetet, amelyben a rendszer működik".

törvény. ² Mégis nem világos, hogy ez az elv hogyan érvényesül majd a mesterséges intelligencia által hozott vagy elősegített jelentős döntések esetében:

Ahogy az adatgyűjtés és -tárolás olcsóbbá vált, a feldolgozás gyorsabbá vált, az algoritmusok pedig egyre összetettebbé és hatékonyabbá váltak bizonyos feladatokban, úgy nőtt a mesterséges intelligencia felhasználása a döntéshozatalban. A kormányzat és a magánszektor ma már algoritmusokat használ annak eldöntésére, hogy miként tagadják meg a jóléti juttatásokat,³ hogy felvegyenek vagy elbocsássanak-e valakit,⁴ hogy eltávolítsanak-e szókimondó anyagokat az online platformokról,⁵ hogy börtönben tartsanak-e embereket,⁶ és még sok másra.⁷

A mesterséges intelligencia egyre szélesebb körű alkalmazása az emberi döntéshozatal segítésére vagy helyettesítésére felveti azt a kérdést, hogy milyen eljárást kell biztosítani az ilyen döntések által érintettek számára, ha egyáltalán van ilyen eljárás.⁸ A gépi döntéshozatal technikailag lehet

interakcióba lépni." Európai Bizottság, Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletre a művi hírszerzésre vonatkozó harmonizált szabályok megállapításáról (művi hírszerzésről szóló törvény) és egyes uniós jogi aktusok módosításáról, a címben. I. cikke. 3(1) bekezdés, I. melléklet, COM (2021) 206 final (2021. április 21.).

2. Lásd pl. Henry J. Friendly, "Some Kind of Hearing", 123 U. Pa. L. Rev. 1267 (1975) ("A Bíróság következetesen úgy ítélte meg, hogy valamilyen meghallgatásra van szükség valamikor, mielőtt egy személyt fizetetlenül megfosztanak tulajdonosi érdekeitől". (idézi a Wolff v. McDonnell, 418 U.S. 539, 557-58 (1974))).

3. Lásd pl. Danielle Keats Citron, Technological Due Process, 85 Wash. U. L. Rev. 1249, 1252 (2008) [a továbbiakban Citron, Technological Due Process]; lásd még Ryan Calo & Danielle Keats Citron, The Automated Administrative State: A Crisis of Legitimacy, 70 Emory L.J. 797, 800-01 (2021); David Freeman Engstrom, Daniel E. Ho, Catherine M. Sharkey & Mariano-Florentino Cuéllar, Government by Algorithm: Artificial Intelligence in Federal Administrative Agencies 17 (2020), <https://www-cdn.law.stanford.edu/wp-content/uploads/2020/02/ACUS-AI-Report.pdf> [<https://perma.cc/Q5G5-X24E>] (bemutatja, hogy az AI-t többek között a szociális jóléti politikában használják).

4. Lásd Ifeoma Ajunwa, An Auditing Imperative for Automated Hiring Systems, 34 Harv. J.L. & Tech. 621, 631-33 (2021) [a továbbiakban: Ajunwa, Auditing Imperative]; Ifeoma Ajunwa, The Paradox of Automation as Anti-Bias Intervention, 41 Cardozo L. Rev. 1671, 1694 (2020) [a továbbiakban Ajunwa, Paradox of Automation] (idézte a Goldman Sachs példáját, amely algoritmikus modellt épített a teljes menedzsment automatizálására, beleértve a felvételt és a figyelmet is); Pauline T. Kim, Data-Driven Discrimination at Work, 58 Wm. & Mary L. Rev. 857, 860 (2017).

5. Lásd Rory Van Loo, Federal Rules of Platform Procedure, 88 U. Chi. L. Rev. 829, 836-37 (2021) (a technológiai platformok által a jogviták rendezésére használt eljárásokról); lásd a 312-313. és a kísérőszöveget.

6. Lásd pl. Jessica M. Eaglin, Constructing Recidivism Risk, 67 Emory L.J. 59, 61 (2017); Deirdre K. Mulligan & Kenneth A. Bamberger, Procurement as Policy: Adminisztratív folyamat a gépi tanuláshoz, 34 Berkeley Tech. L.J. 773, 776 (2019); Rebecca Wexler, Life, Liberty, and Trade Secrets: Intellectual Property in the Criminal Justice System, 70 Stan. L. Rev. 1343, 1348 (2018).

7. Lásd pl. Mulligan & Bamberger, supra note 6, 784-85. o. (példák összegyűjtése az algoritmikus döntéshozatal kormányzati alkalmazására, beleértve a veteránok rokkantsági kártérítésének meghatározását; a tanárok értékelését és a fizetségük meghatározását; a visszaélés vagy elhanyagolás veszélyének kitett gyermekek azonosítását; és a közszolgáltatások elosztását).

8. Lásd pl. Danielle Keats Citron & Frank Pasquale, The Scored Society: Due Process for Automated Predictions, 89 Wash. L. Rev. 1, 27 (2014) [a továbbiakban Citron & Pasquale, Scored Society]; Citron, Technological Due Process, supra note 3, at 1281; Kate Crawford & Jason Schultz, Big Data and Due Process: Toward a Framework to Redress Predictive Privacy

A fekete dobozos gépi tanulási technikák elterjedésével valószínűleg még kevésbé lesz ellenőrizhető. ⁹ Az emberekben előfordulhat egy "automatizálási elfogultság", amely túlzott bizalmat kelt a gépi döntésekben,¹⁰ és ebből következően elfogultságot az ilyen döntések megtámadásával szemben. ¹¹ Nem világos, hogy a kihívások - különösen, ha azok jelentős eljárási jogokkal járnak - hogyan befolyásolják majd az automatizált döntéshozatal által ígért költséghatékonyságot. És ha a kapcsolódó tisztességes eljárásjogi védelmeket, mint például az átláthatóság és az értesítés, rosszul vagy egyáltalán nem hajtják végre, akkor nem lesz lehetőség az érdemi megtámadásra.

Az Egyesült Államokban az algoritmikus döntéshozatalra irányuló szabályozási javaslatok nagyrészt figyelmen kívül hagyták az egyéni tisztességes eljárásra vonatkozó felhívásokat a kockázatsökkentést célzó rendszerszintű szabályozás javára. Amennyiben a közelmúltbeli amerikai szakpolitikai javaslatok között volt konvergencia, az inkább a rendszerszintű szakpolitikai megoldások - például algoritmikus hatásvizsgálatok vagy auditálás - szükségességére vonatkozott, mintsem az egyéni vitához való jogra. ¹²

Harms, 55 B.C. L. Rev. 93, 109 (2014); Aziz Z. Huq, A Right to a Human Decision, 106 Va. L. Rev. 611, 651 (2020) [a továbbiakban Huq, A Right to a Human Decision]; Aziz Z. Huq, Constitutional Rights in the Machine-Learning State, 105 Cornell L. Rev. 1875, 1905 (2020) [a továbbiakban Huq, Constitutional Rights in the Machine-Learning State].

9. Lásd pl. Mike Ananny & Kate Crawford, Seeing Without Knowing: Limitations of the Transparency Ideal and Its Application to Algorithmic Accountability, 20 New Media & Soc'y 973, 981-82 (2016); Jenna Burrell, How the Machine 'Thinks': Understanding Opacity in Machine Learning Algorithms, Big Data & Soc'y Jan.-June 2016, 3. o. ("A kihívás középpontjában egy olyan átláthatatlanság áll, amely a gépi tanulásban használt konkrét technikákra vonatkozik."); Tal Zarsky, The Trouble With Algorithmic Decisions: An Analytic Road Map to Examine Efficiency and Fairness in Automated and Opaque Decision Making, 41 Sci. Tech. & Hum. Values 118, 123-27 (2016) [a továbbiakban: Zarsky, The Trouble With Algorithmic Decisions]. Lásd általában Emre Bayamlioğlu, Transparency of Automated Decisions in the GDPR: An Attempt for Systemisation 17 (2018. január 16.) (kiadatlan kézirat) (a *Columbia Law Review*-nél figyelembe véve) [a továbbiakban Bayamlioğlu, Transparency of Automated Decisions] ("Az automatizált adatvezérelt rendszereket összetett, egyre inkább autonóm és adaptív tulajdonságaik jellemzik, amelyek technikai dimenziójukat és belső működésüket az emberi megismerés számára homályossá teszik."); Tal Z. Zarsky, Transparent Predictions, 2013 U. Ill. L. Rev. 1503 [a továbbiakban: Zarsky, Transparent Predictions] (az átláthatóság fontosságának leírása és a mesterséges intelligencia szabályozásában betöltendő szerepének megértéséhez szükséges keretrendszer kidolgozása).

10. Lee A. Bygrave, Minding the Machine: Az EK adatvédelmi irányelv 15. cikke és az automatizált adatfeldolgozás, 17 Comput. L. & Sec. Rep. 17, 18 (2001) [a továbbiakban: Bygrave, Minding the Machine] (az emberek "automatikus elfogadását a meghozott döntések érvényességének"); Citron, Technological Due Process, supra note 3, 1271-72; Isak Mendoza & Lee A. Bygrave, The Right to Not Be Subject to Be Subject to Automated Decisions Based on Profiling, in EU Internet Law 77, 83 (Tatiani-Eleni Synodinou, Philippe Jougoux, Christiana Markou & Thalia Prastitou szerk, 2017) ("A Bizottság . . . kifejezte azon félelmét, hogy az ilyen eljárások arra készítik az embereket, hogy magától értetődőnek vegyék az elért határozatok érvényességét, és ezáltal csökkentsék saját felelősségüket az érintett ügyek kivizsgálására és eldöntésére.").

11. Lásd pl. Citron, Technological Due Process, supra note 3, 1271-72. o.

12. Lásd pl. Algorithm Accountability Act of 2019, S. 1108, 116th Cong. (2019); H.R. 1655, 66th Leg., 2019 Reg. Sess. (Wash. 2019) (kifejtve, hogy a törvény, "[r]elating to establishing guidelines for government procurement and use of automated decision systems," attempts to establish "algorithmic accountability report[s]"); Margot E. Kaminski, Binary Governance: Lessons From the GDPR's Approach to Algorithmic Accountability, 92 S. Cal.

Európában ezzel szemben a szabályozó hatóságok holisztikusabb megközelítést alkalmaznak az algoritmikus döntéshozatalhoz. Az Európai Unió (EU) általános adatvédelmi rendelete (GDPR), amely 2018 májusában lépett hatályba, az algoritmikus döntéshozatalra vonatkozó, több kontextusra és ágazatra kiterjedő, összetett szabályozást hoz létre.¹³ A GDPR rendszerszintű irányítási intézkedéseket és az érintettek különböző egyéni jogait egyaránt magában foglalja: átláthatóság, értesítés, hozzáférés, az adatkezelés elleni tiltakozás joga, valamint az automatizált döntéshozatalnak alávetettek számára az egyes döntések *megtámadásának joga*.¹⁴

Hasonlóképpen az Európa Tanács is megfogalmazta a vitához való jogot a módosított adatvédelmi egyezményében, az úgynevezett 108. egyezményben¹⁵. Az Európa Tanács egy nemzetközi emberi jogi szervezet, amely az összes uniós tagállamból és további nem uniós tagokból áll.¹⁶ Jelenleg negyven ország írta alá a módosított egyezményt¹⁷ Tizenkét tagállam ratifikálta.¹⁸ A módosított egyezmény kimondja, hogy "minden egyénnek joga van ahhoz, hogy ne lehessen olyan, őt jelentősen érintő, kizárólag automatizált adatfeldolgozáson alapuló döntést hozni, amely kizárólag az ő véleményének figyelembevétele nélkül alapul."¹⁹ 2020-ban az Európa Tanács ajánlásokat fogadott el a mesterséges intelligenciáról, amelyekben kifejtette, hogy az egyéneknek

L. Rev. 1529, 1582-1607 (2019) [a továbbiakban: Kaminski, Binary Governance] (a GDPR egyéni jogok és az együttműködésen alapuló kormányzás közötti kölcsönhatás szembeállítására és elemzésére) [a továbbiakban: Kaminski, Binary Governance]. De lásd a kaliforniai fogyasztói adatvédelmi törvényt (CCPA) nemrégiben elfogadott kaliforniai módosítását, a kaliforniai adatvédelmi jogokról szóló törvényt (CPRA), amely az egyéni jogokra vonatkozó rendelkezést tartalmaz, amely a kaliforniai adatvédelmi ügynökséget arra kötelezi, hogy

a hozzáférési és az opt-out jogokat szabályozó rendeletek a vállalkozások automatizált döntéshozatali technológiájának használata tekintetében, beleértve a vállalkozások hozzáférési kérelmekre adott válaszainak előírását és újbóli előírását, hogy azok tartalmazzanak érdemi információkat az ilyen döntéshozatali folyamatokban részt vevő logikáról, valamint a folyamat valószínűsíthető kimenetelének leírását a fogyasztó tekintetében.

Cal. Civ. Code § 1798.185(16) (2020).

13. Lásd a Bizottság 2016/679 rendelete, 2016 HL (L 119/1) 1 (EU) [a továbbiakban: GDPR]; Kaminski, Binary Governance, *Supra* note 12, 1538-40. o. (az emberi és az algoritmikus döntéshozatal összehasonlítása).

14. Lásd a 13. lábjegyzetben említett GDPR, 13. cikk. 22(3).

15. Euró Tanács, 108+ egyezmény: Egyezmény az egyének védelméről a személyes adatok gépi feldolgozása tekintetében 15 (2018), <https://rm.coe.int/convention-108-convention-for-the-protection-of-individuals-for-the-protection-of-individuals-with-regar/16808b36f1> [https://perma.cc/N5DL-DUWQ] [a továbbiakban: 108. egyezmény].

16. Id. 34. pont.

17. A 108. adatvédelmi egyezmény korszerűsítése, Euró Tanács, <https://www.coe.int/en/web/portal/28-january-data-protection-day-factsheet> [https://perma.cc/C5FR-HK7E] (utolsó látogatás: 2021. július 31.).

18. Olaszország, a 12. Ratification for Convention 108+, Council of Eur. (2021. július 8.), <https://www.coe.int/en/web/data-protection/-/italy-a-12th-ratification-for-convention-10-1> [https://perma.cc/P8TN-7CCS].

19. 108. egyezmény, fentebb 15. lábjegyzet, cikk. 9. cikk (1) bekezdés a) pont (kiemelés hozzáadva).

"hatékony eszközöket biztosítottak a vonatkozó meghatározások és határozatok megtámadására"²⁰.

A mesterséges intelligencia megtámadásának joga Európán kívül is egyre nagyobb teret nyer. A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD), a világkereskedelem ösztönzésére összpontosító kormányközi gazdasági szervezet a mesterséges intelligenciáról szóló ajánlásaiban szerepel a megtámadás joga.²¹ Az OECD ajánlásai történelmileg világszerte az adatvédelmi jogszabályok alapját képezték, és a mesterséges intelligenciára vonatkozó ajánlásai valószínűleg hasonlóan fontosak lesznek. Brazília 2018-ban hatályba lépett átfogó adatvédelmi törvénye tartalmazza "az AI által hozott döntések felülvizsgálatának kérelmezéséhez való jogot".²² 2020 novemberében a kanadai adatvédelmi biztos hivatala azt ajánlotta, hogy a kanadai adatvédelmi törvényt úgy vizsgálják felül, hogy az magában foglalja a mesterséges intelligenciával kapcsolatos döntések megtámadásának jogát.²³ A québeci adatvédelmi törvényhez javasolt módosítások, a 64. törvényjavaslat, tartalmaznak egy korlátozott megtámadási jogot.²⁴

Ennek ellenére kevesen fordítottak figyelmet a mesterséges intelligencia megtámadásának jogára. Bár a GDPR-nak a mesterséges intelligenciára vonatkozó értesítési és átláthatósági követelményei, különösen az úgynevezett "magyarázathoz való jog", számos tudományos elemzést²⁵ vonzottak, a megtámadásra nem fordítottak ekkora figyelmet.²⁶ És bár a GDPR egyértelműen rögzíti a megtámadáshoz való jogot, a szabályozók

20. Eurótanács, A Miniszteri Bizottság CM/Rec(2020)1 ajánlása a tagállamoknak az algoritmikus rendszerek emberi jogi hatásairól 9, 13 (2020) <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016809e1154> [<https://perma.cc/YC8H-QUTX>] [a továbbiakban: Eurótanács, ajánlás az algoritmikus rendszerek emberi jogi hatásairól] (kiemelés hozzáadva).

21. OECD, Recommendation of the Council on Artificial Intelligence, § 1.3.iv, OECD Legal Instruments (May 5, 2019), <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0449> (a *Columbia Law Review*-nél).

22. Lásd az általános adatvédelmi törvényt (LGPD), 13,709. sz. törvény, 13. cikk. 20., 2018, https://lgpd-brazil.info/chapter_03/article_20 [<https://perma.cc/W2CL-SFTW>] (Braz.).

23. A mesterséges intelligencia szabályozási kerete: ajánlások a PIPEDA reformjához, Off. of the Priv. Comm'r of Can., (Nov. 2020), https://www.priv.gc.ca/en/about-the-opc/what-we-do/consultations/completed-consultations/consultation-ai/reg-fw_202011/ [<https://perma.cc/E6ZL-AP7H>]; lásd még Ignacio Cofone, Policy Proposals for PIPEDA Reform to Address Artificial Intelligence Report, Off. of the Priv. Comm'r of Can. (Nov. 2020), https://www.priv.gc.ca/en/about-the-opc/what-we-do/consultations/completed-consultations/consultation-ai/pol-ai_202011/#fn190-rf [<https://perma.cc/Y4MH-YZ2X>] (utolsó frissítés: 2020. november 12.).

24. Törvény a személyes adatok védelmére vonatkozó törvényi rendelkezések korszerűsítéséről, Québec Nemzetgyűlése, 64. törvényjavaslat, 102.12.1, 102.12.1(3) (2020) (Can.). A határozat meghozatalához felhasznált hibás információk kijavításához való jogon túlmenően "[a]z érintett személynek lehetőséget kell adni arra, hogy észrevételeket nyújtson be a vállalkozás személyzetének olyan tagjához, aki a határozat felülvizsgálatára képes". Id.

25. Lásd pl. Margot E. Kaminski, The Right to Explanation, Explained, 34 Berkeley Tech. L.J. 189, 192 n.8 (2019) [a továbbiakban Kaminski, Right to Explanation, Explained] (idézi a szakirodalmat).

26. Az európai tudósok egy kisebbsége foglalkozott a vitával. Lásd Mireille Hildebrandt, Privacy as Protection of the Incomputable Self: From Agnostic to Agonistic Machine Learning, 20 Theoretical Inquiries L. 83, 119-20 (2019) [a továbbiakban

Hildebrandt,

még nem adtak érdemi iránymutatást arról, hogy mi a jog, vagy hogyan kell végrehajtani.

Ez a cikk a vitához való joggal foglalkozik, mind leíró, mind normatív értelemben. Célja a kommentárokban tátongó szakadék áthidalása, valamint az amerikai és az uniós beszélgetések áthidalása. Ez a cikk az első, amely hosszasan vizsgálja ezt a jogot és annak tartalmát, és az első, amely a GDPR megtámadáshoz való jogának mélyreható elemzését nyújtja az amerikai közönség számára.²⁷

Ez a cikk az algoritmikus döntéshozatal szabályozásának egyik központi kérdését vizsgálja: Legyen-e jog a mesterséges intelligencia döntéseinek megtámadására? E kérdés vizsgálata során ez a cikk feltár egy jelentős hiányosságot a szakirodalomban: a privatizált folyamatok gyors és széleskörű megtámadási modelljeinek megvitatására szolgáló elméleti keret hiánya. Ez a cikk elméletileg vizsgálja meg ezt a kérdést, figyelembe véve az egyéni tisztességes eljáráshoz való jog megállapítására gyakran felhozott indokokat, valamint összehasonlító jelleggel, a meglévő vitarendezési rendszerek mélyreható esettanulmányain keresztül. Végül soron a mesterséges intelligencia megtámadásához való jog létrehozásának lehetőségét tartjuk indokoltnak, beleértve a következőket is

Privacy as Protection of the Incomputable Self] ("Ennek olyan tesztelhető és vitatható döntési rendszereket kell eredményeznie, amelyeknek emberi felettesei számon kérhetők, szembesülve a jogi értelmezhetőség problémájával és annak kapcsolatával az informatika értelmezhetőségének problémájával."); Mireille Hildebrandt, *The Dawn of a Critical Transparency Right for the Profiling Era*, in *Digital Enlightenment Yearbook 2012*, at 41, 49-54 (Jacques Bus Malcolm Crompton, Mireille Hildebrandt & George Metakides eds., 2012); Mendoza & Bygrave, *supra* note 10, at 93-94 ("[A] megtámadási jog nem egyszerűen arról szól, hogy azt mondhatjuk: "stop", hanem a fellebbezéshez hasonlóan . . . [T]ahhoz, hogy értelmes legyen, meg kell állapítania . . . a fellebbezés érdemi meghallgatására és mérlegelésére vonatkozó kötelezettséget . . . [I]nnek ezen felül . . . meg kell indokolnia . . . a döntést.").

27. A megtámadási joggal kapcsolatos kapcsolódó munkák közé tartozik Emre Bayamlioğlu, *Contesting Automated Decisions: A View of Transparency Implications*, 4 *Eur. Data Prot. L. Rev.* 433, 433-35 (2018) [a továbbiakban: Bayamlioğlu, *Contesting Automated Decisions*] (az automatizált határozatok hatékony megtámadásának átláthatósági követelményeit tárgyalja európai szempontból); Bayamlioğlu, *Transparency of Automated Decisions*, *supra* note 9, 3-4, 17. o. (átláthatósági keretet javasol európai szempontból); Huq, *A Right to a Human Decision*, *supra* note 8, 621-22. o. (a 22. cikket úgy értelmezi, hogy az "emberi döntéshez való jogot" állapít meg, és elutasítja az ilyen jogot). A GDPR (71) preambulumbekzdése által megkövetelt "magyarázat" biztosításának módjaként az ellentények mellett érvelő cikkben Sandra Wachter, Brent Mittelstadt és Chris Russell azt állítják, hogy ezek a magyarázó ellentények támogathatják a megtámadási jogokat. Sandra Wachter, Brent Mittelstadt & Chris Russell, *Counterfactual Explanations Without Opening the Black Box: Automated Decisions and the GDPR*, 31 *Harv. J.L. & Tech.* 841, 872-78 (2018) [a továbbiakban Wachter et al., *Counterfactual Explanations Without Opening the Black Box*].

Deirdre K. Mulligan és szerzőtársai kidolgozták a "vitatható tervezés" kapcsolódó koncepcióját: olyan rendszertervezés, amely ösztönzi és lehetővé teszi az emberek iteratív részvételét a rendszer fejlődésében és bevezetésében. A vitatható tervezés az utólagos versenytől eltérően működik, de a vitathatóságra tervezett rendszerek a gyakorlatban támogathatják a versenyt. Lásd pl. Daniel Kluttz, Nitin Kohli & Deirdre K. Mulligan, *Shaping Our Tools: After the Digital Tornado: Networks, Algorithms, Humanity* 137, 139 (Kevin Webach szerk., 2020); Daniel N. Kluttz & Deirdre K. Mulligan, *Automated Decision Support Technologies and the Legal Profession*, 34 *Berkeley Tech. L.J.* 861 (2019); Mulligan & Bamberger, *supra* note 6, 791, 850-57. o.

ahol a döntéseket magánszereplők hozzák, a tisztességes eljárás értékeinek előmozdítása érdekében. Megvizsgáljuk, hogyan lehet hatékony jogot kialakítani.

Az I. rész bemutatja az algoritmikus döntéshozatal néhány kihívását, és azt, hogy ezek hogyan kapcsolódhatnak a vitához. A II. rész azt vizsgálja, hogy a mesterséges intelligencia alapú döntéshozatal megtámadásához való jog elméleti célt szolgálhat-e. A III. rész a vitatás modelljeit vizsgálja, négy vitatási archetípust határoz meg, és ezeket összehasonlító esettanulmányokon keresztül vizsgálja meg a gyakorlatban. A fejezet a GDPR-ban foglalt megtámadási jogot és annak tagállami implementációit, a Digital Millennium Copyright Act online szerzői jogi jogsértésekre vonatkozó "notice-and-takedown" rendszerét, a Fair Credit Billing Act hitelkártya-költségekre vonatkozó megtámadási rendszerét, valamint az EU úgynevezett "elfeledtetéshez való jogát" vizsgálja. A IV. rész integrálja e vizsgálatok eredményeit, és normatív és gyakorlati útmutatást dolgoz ki a mesterséges intelligencia megtámadásához való jog kialakításához.

I. AI DÖNTÉSHOZATAL: ISMERT PROBLÉMÁK ÉS A VERSENY MINT LEHETSÉGES MEGOLDÁS

2020. március 23-án az International Baccalaureate Organization (IBO) a COVID-19 világjárványra reagálva törölte a tavaszi vizsgákat.²⁸ Közel 150 országban²⁹ több mint 170 000 diáknak kellett szembenéznie ezzel a fiatalokkal a Nemzetközi Érettségi (IB) diploma megszerzéséhez vezető kétéves útvonalon - ezt a bizonyítványt világszerte az egyetemek használják a felvételi és ösztöndíjak megállapításához, valamint a felsőfokú tanulmányi kreditek odaítéléséhez.³⁰ A vizsgák helyett az IBO úgy döntött, hogy a tanulókat egy algoritmus segítségével értékeli.³¹

Július 6-án az IBO nemzetközi felháborodást keltve közzétette az IBO végleges "osztályzatokat".³² Sok diák fedezte fel, hogy a jegyei alacsonyabbak, mint amilyenek ők és a

28. May 2020 Examinations Will No Longer Be Held, Int'l Baccalaureate Org. (2020. március 23.), <https://www.ibo.org/news/news-about-the-ib/may-2020-examinations-will-no-longer-be-held/> [<https://perma.cc/ZY2C-ALTU>].

29. Int'l Baccalaureate Org., The IB Diploma Programme Final Statistical Bulletin: May 2020 Assessment Session 2 (2020), <https://www.ibo.org/contentassets/bc850970f4e54b87828f83c7976a4db6/dp-statistical-bulletin-may-2020-de.pdf> [<https://perma.cc/W2EJ-HVUP>].

30. University Admission, Int'l Baccalaureate Org., <https://www.ibo.org/university-admission/> [<https://perma.cc/84UW-GV6R>] (utolsó látogatás: 2021. július 31.).

31. Az IBO bejelentette, hogy "olyan módszert fog alkalmazni, amely mind a múltbeli, mind az aktuális tanévre vonatkozó adatokat felhasználja az egyes tanulók tantárgyi osztályzatainak megállapításához", és hogy "jelentős adatelemzést fog végezni" "egy szigorú, kellő gondossággal végzett eljárás részeként, egy valóban példátlan helyzetben". The Assessment and Awarding Model for the Diploma Programme May 2020 Session, Int'l Baccalaureate Org. (2020. május 13.), <https://www.ibo.org/news/news-about-ib-schools/the-assessment-and-awarding-model-for-the-diploma-programme-may-2020-session/> [<https://perma.cc/5TBD-36LP>].

32. Lásd pl, Anam Rizvi, International Baccalaureate Organisation Defends Awarding Model After Backlash from Pupils, National (2020. július 15.), <https://www.thenational.ae/uae/education/international-baccalaureate-organisation-defends-awarding-model-after-backlash-from-pupils-1.1049550/> [<https://perma.cc/9F3H-FQHA>]; Tom Simonite, Meet the Secret Algorithm That's Keeping Students Out of College, WIRED (2020. július 10.), <https://www.wired.com/story/algorithm-set-students-grades-altered-futures/> [<https://perma.cc/>].

tanárok várták.³³ Néhány diák elvesztette az ösztöndíjat, így nem tudták biztosan, hogyan fizessék ki az egyetemet.³⁴ Mások attól tartottak, hogy elveszítik az ideiglenes felvételi engedélyt az egyetemekre.³⁵ Coloradóban Isabel Castaneda "szíve megesett", amikor látta, hogy számos IB-tárgyból megbukott, köztük az anyanyelvét, a magas szintű spanyolt is. Egy interjúban Castaneda elmondta: "Alacsony jövedelmű családból származom - és az egész utolsó két évet az a cél vezérelte, hogy minél több egyetemi kreditet szerezzek, hogy pénzt spóroljak az iskolán."³⁶

Júliusra több mint 15 000 diák és szülő írt alá egy online petíciót, amelyben azt állították, hogy az egyes diákok által tapasztalt leminősítés mértéke "nyilvánvaló bizonyítéka a hibás algoritmusnak".³⁷ Az IBO a kapott visszajelzések alapján frissítette az osztályzatokat, de végül kitarzott a módszere mellett.³⁸ Az IBO nem volt hajlandó válaszolni a rendszerével kapcsolatos kérdésekre, amelyet "IB odaítélési modellként, nem pedig számítógépes algo- rithmusként" jellemezett.³⁹ Az IBO azonban kijelentette, hogy a modell a teljesített kurzusokat, az előrejelző jegyeket és az "iskolai kontextust" kombinálja az osztályzatok meghatározásához.⁴⁰

Mindez csak még több piros pontot vetett fel a kritikusok számára. Azt sugallta, hogy a történelmileg rosszabbul teljesítő iskolák diákjai hátrányos helyzetbe kerülhetnek, és ez aránytalanul nagy hátrányt okozna a következő iskolák diákjainak.

.cc/QYM4-53EG] [a továbbiakban: Simonite, Meet the Secret Algorithm] (utolsó frissítés: 2020. július 13.).

33. Chan Ho-him, Number of Hong Kong Students With Perfect Scores in International Baccalaureate Drops by Nearly a Third After Grading System Change Amid Pandemic, S. China Morning Post (2020. július 6.), <https://www.scmp.com/news/hong-kong/education/article/3092054/number-hong-kong-students-perfect-scores-international/> [https://perma.cc/NMX9-RV6T]; lásd még: Simonite, Meet the Secret Algorithm, Supra note 32 (a fentebbi 32. lábjegyzetben) (amely szerint több diák sokkal alacsonyabb eredményeket kapott, mint amit a tanáraik vártak).

34. Simonite, Meet the Secret Algorithm, 32. lábjegyzet.

35. Id.

36. Avi Asher-Schapiro, Global Exam Grading Algorithm Under Fire for Suspected Bias, Reuters (2020. július 21.), <https://www.reuters.com/article/us-global-tech-education-analysis-trfn/global-exam-grading-algorithm-under-fire-for-suspected-bias-idUSKCN24M29L/> [https://perma.cc/7YLM-GNX2].

37. Ali Zagmout, Justice for May 2020 IB Graduates-Build a Better Future! #IBSCANDAL, Change.org, <https://www.change.org/p/international-baccalaureate-organisation-ibo-justice-for-may-2020-ib-graduates-build-a-better-future/> [https://perma.cc/952Z-88VH] (utolsó látogatás: 2021. július 31.).

38. Int'l Baccalaureate Org., Supra 29. lábjegyzet, 1. pont.

39. Awarding May 2020 Results Further Information, Int'l Baccalaureate Org. (2020. március 23.), <https://www.ibo.org/news/news-about-the-ib/awarding-may-2020-results-further>.

-információ [https://perma.cc/57NU-WRVN]; lásd még Simonite, Meet the Secret Algorithm, 32. lábjegyzet. A szakértők ezt a jellemzést valószínűtlennek tartották. Lásd Asher-Schapiro, Supra 36. lábjegyzet.

40. Asher-Schapiro, 36. lábjegyzet. Az IB nyilatkozata szerint "az iskola saját rekordját építették be a modellbe", amely "történelmi adatokat használt a megjósolt osztályzatok modellezéséhez, valamint az iskola rekordját, hogy a vizsgákon jobban vagy rosszabbul teljesít a tananyaghoz képest". Id. A kevés korábbi adattal rendelkező iskolák esetében az IB más iskolákból összevont adatokat használt. Simonite, Meet the Secret Algorithm, 32. lábjegyzet.

történelmileg marginalizált csoportok.⁴¹ Mások rámutattak arra, hogy az iskola rekordja nem biztos, hogy megbízható mutató az egyes tanulók esetében, rámutatva arra, hogy az egyes tanulók által tapasztalt meglepően nagy visszaesés a prediktív osztályzatról a fiatal osztályzatra annak bizonyítékaként, hogy a statisztikai modell pontatlan az egyének esetében.⁴²

Az IBO először csak a szokásos fellebbezési lehetőséget kínálta fel, vagy azt, hogy a diákok novemberben megismételhessék a vizsgákat, mindkettő díjfizetéshez kötött.⁴³ Július 14-én az IBO bizonyos mértékig engedett, és változtatásokat eszközölt a fellebbezési eljárásában.⁴⁴ Továbbra sem közölt részleteket a döntéshozatali rendszeréről, nyitva hagyva a kérdést, hogy a diákok és az egyetemek honnan tudhatják, hogy az osztályozási modell pontos vagy igazságos volt-e.⁴⁵ A *Harvard Business Review* nemrégiben megjelent cikke szerint "az IBO ehelyett azt tehetné volna, hogy felajánlja a fellebbezőknek a jogot a rendellenes osztályzatok emberi vezetéssel történő újraértékelésére, meghatározza, hogy a fellebbezési bizottság milyen bemeneti adatokra összpontosít az ügy újraelemzése során, és elmagyarázza, hogyan fogják a problémát orvosolni."⁴⁶ Más szóval, az IBO biztosíthatna volna a hallgatók számára az algoritmus megtámadásának jogát.

Az IBO döntése, hogy algoritmus segítségével határozza meg az emberek egy csoportja számára fontos eredményeket, ma már korántsem szokatlan. Valójában az IB vitája nem az egyetlen algoritmikus osztályozási vita. Angliában, Walesben és Észak-Írországban a tisztviselők szintén úgy reagáltak a világvárványra, hogy algoritmus segítségével osztályozták az egyetemre készülő ~~diák~~ vizsgáit.⁴⁷ Heves ellenállásba ütköztek, amikor a diákok közel 40%-a az előre jelzettnél alacsonyabb osztályzatot kapott,⁴⁸ az oktatási tisztviselők visszatértek az előre jelzett osztályzatokhoz.⁴⁹

41. Asher-Schapiro, 36. lábjegyzet. A diákok és szülők petíciója kifejezte, hogy az átlagosztályzatok elfedik és súlyosbítják ezt az egyenlőtlenséget, azzal érvelve, hogy "[a] globális átlag nyilvánvalóan azért nőtt, mert egyes iskolák világszerte sokkal magasabb osztályzatokat értek el, mint korábban". Zagmout, Supra 37. lábjegyzet.

42. Scott Jaschik, What's Wrong With This Year's IB Scores?, Inside Higher Ed (2020. július 13.), <https://www.insidehighered.com/admissions/article/2020/07/13/algorithm-used-ib-scores-year-blamed-students-low-marks/> [<https://perma.cc/6268-XH8E>].

43. Simonite, Meet the Secret Algorithm, 32. lábjegyzet.

44. Catherine Lough, Exclusive: IB 'Concession' Over Grade Appeals, Tes (2020. július 14.), <https://www.tes.com/news/coronavirus-ib-concession-over-grades-welcomed-head-teachers> [<https://perma.cc/D7CK-RR22>] (beszámoló arról, hogy az IB megváltoztatta a fellebbezési eljárást, hogy "potenciálisan könnyebbé tegye a diákok számára, hogy magasabb osztályzatokat kapjanak, ha fellebbeznek az eredményeik ellen").

45. Theodoros Evgeniou, David R. Hardoon & Anton Ovchinnikov, What Happens When AI Is Used to Set Grades?, *Harv. Bus. Rev.* (Aug. 13, 2020), <https://hbr.org/2020/08/what-happens-when-ai-is-used-to-set-grades/> [<https://perma.cc/E2PG-495U>] (megjegyezve, hogy "[s]ince the specifics of the program are not disclosed, all people can see are the results").

46. Id.

47. A-Levels és GCSE: BBC (2020. augusztus 20.), <https://www.bbc.com/news/explainers-53807730> [<https://perma.cc/28WT-9YS5>].

48. Matt Burgess, The Lessons We All Must Learn From the A-Levels Algorithm Debacle, *WIRED* (2020. augusztus 20.), <https://www.wired.co.uk/article/gcse-results-alevels-algorithm-explained> [<https://perma.cc/G8NE-4FMB>].

49. A-Levels és GCSE: Hogyan működött a vizsgaalgoritmus?, 47. lábjegyzet.

Bármennyire is fontosak a diákok számára a felvételi vizsgák jegyei, ma már még fontosabb döntéseket bíznak az algoritmusokra. A köz- és a magánszektor egyaránt rendszeresen delegálja a döntéshozatalt a mesterséges intelligenciára. Algoritmusokat alkalmaztak többek között foglalkoztatási döntéseknél,⁵⁰ jóléti juttatások elosztásánál és elutasításánál,⁵¹ rendfenntartásnál,⁵² lakáshirdetéseknél,⁵³ kockázatértékeléseknél a büntetőítéleteknél,⁵⁴ COVID-19 vakcinák elosztásánál,⁵⁵ és az otthoni egészségügyi ellátáshoz szükséges erőforrásoknál,⁵⁶ és még sok más alkalmazásnál.

A mesterséges intelligencia használata nagyrészt a hatékonyság miatt növekszik: A mesterséges intelligencia olcsóbb és gyorsabb lehet, mint az emberi döntéshozók. Ez lehet az egyetlen életképes

50. Ajunwa, *Auditing Imperative*, supra note 4, at 631-40 (tárgyalja "az automatizált munkaerő-felvétel irányába mutató tendencia üzleti érveit", megjegyzi "az automatizált munkaerő-felvételi rendszerekkel való visszaélés lehetőségét a jogellenes foglalkoztatási megkülönböztetéshez", és leírja, hogy az ilyen rendszerek hogyan szolgálhatnak a foglalkoztatási megkülönböztetés elfedésére vagy annak felderítésének megakadályozására"); Ajunwa, *Paradox of Automation*, supra note 4, at 1692-704 ("A felvételi folyamat automatizálása különösen fontos technológiai trendet képvisel, amely nagyobb jogi figyelmet igényel, tekintettel a foglalkoztatási megkülönböztetés lehetőségére."); Kim, supra note 4, 867- 92. o. (az adatmodellek "a munkahelyi előítéletek kiküszöbölésének" lehetőségét vizsgálva).

51. Calo & Citron, supra note 3, at 799-801 (kifejtve, hogy Idaho és Michigan azon államok közé tartozik, amelyek ügynökségei flawed rendszereket használtak az állami ellátások megszüntetésének automatizálására); Citron, *Technological Due Process*, supra note 3, at 1256 (elbeszélve, hogy a Colorado Benefits Management System több ezer hibás jogosultsági meghatározást és benefit számítást ad ki, sokszor kódolási hibák miatt); Engstrom et al., supra note 3, 17. o. (kifejtve, hogy az USA szövetségi ügynökségeiben a mesterséges intelligenciáról és a gépi tanulásról szóló tanulmány szerint a szociális jóléti ügynökségeknél a negyedik legtöbb felhasználási esetet találták).

52. Andrew Guthrie Ferguson, *The Rise of Big Data Policing: (2017)* ("A nagy adathalmazok eszközei megteremtik a nagy adathalmazok rendőri alkalmazásának lehetőségét.").

53. Lásd: *Charge of Discrimination*, Facebook, FHEO No. 01-18-0323-8, slip op. ¶¶ 7-21 (2019. március 28.) (azt állítva, hogy a Facebook "gépi tanulást és más előrejelzési technikákat használ a felhasználók osztályozására és csoportosítására", hogy meghatározza a hirdetések közönségét, beleértve a lakáshirdetéseket is).

54. Lásd Eaglin, supra note 6, 67-88. o. (megjegyezve, hogy "az aktuáriusi eszközök használata a büntetés-kiszabásban az előrejelzés új, adatközpontú megközelítését hirdeti"); Mulligan & Bamberger, supra note 6, 776-77. o. (tárgyalva egy olyan ügyet, amely a Wisconsinban az ítélethozatalban használt kockázatértékelő szoftver alkotmányosságát érinti); Wexler, supra note 6, 1348. o. (megjegyezve, hogy "[a] kockázatértékelési eszközök a legvitatottabb" automatizált büntetőjogi technológiák közé tartoznak).

55. Noah Weiland, *At a National Kickoff Event, Officials Plead With the Public to Get Vaccinated*, N.Y. Times (2020. december 14.), <https://www.nytimes.com/live/2020/12/14/world/covid-19-coronavirus/> (on file with the *Columbia Law Review*) (utolsó frissítés: Jan. 4, 2021) ("A figyelmezteteket egy algoritmus választotta ki, amelyet a kórház a first dózisok kiosztásához használt, és amely egy olyan felmérés eredménye volt, amelyet a kórházi alkalmazottak figyeltek ki, és amely az életkorra és az alapjául szolgáló egészségügyi állapotokra kérdezett rá."); lásd még Lenny Bernstein, *Lateshia Beachum & Hannah Knowles, Stanford Apologizes for Coronavirus Vaccine Plan That Left Out Many Front-Line Doctors*, Wash. Post (2020. december 18.), <https://www.washingtonpost.com/health/2020/12/18/stanford-hospital-protest-covid-vaccine/> (a *Columbia Law Review*-nál).

56. Lásd Erin McCormick, *What Happened When a 'Wildly Irrational' Algorithm Made Crucial Healthcare Decisions*, Guardian (2021. július 2.), <https://www.theguardian.com/us-news/2021/jul/02/algorithm-crucial-healthcare-decisions/> [<https://perma.cc/67MD-SDDP>] (az Idaho állam által az otthoni ápolási támogatás elosztására létrehozott algoritmus hatásainak bemutatása).

lehetőség, amikor a döntéseket méretarányosan kell meghozni.⁵⁷ A támogatók azt is állítják, hogy az algoritmusok igazságosabbak, kevésbé elfogultak és pontosabbak lehetnek, mint az emberi döntéshozók.⁵⁸ Valójában a hibákra és a diszkriminatív hatásokra vonatkozó jelentős bizonyítékok ellenére⁵⁹ a tudósok úgy látják, hogy az emberek nyugtalanító módon hajlamosak túlzott bizalmat szavazni az algoritmikus döntéseknek,⁶⁰ amelyeket Paul Schwartz 1992-ben a számítási eredmények "csábító pontosságának" nevezett.⁶¹ Bizonyíték van arra, hogy az emberi döntéshozók könnyebben támaszkodnak ezekre a gépi döntésekre, és "objektívnek" tekintik őket, még akkor is, ha nem azok.⁶²

A mesterséges intelligencia azonban nem mindig pontos, és nem küszöböli ki az emberi elfogultságot. Egyes esetekben ehelyett az elfogultságot látszólag objektív matematikai tekintélyek rétegével elfedik. Ahogy az IBO példája és más példák is mutatják, a mesterséges intelligencia használata és az arra való támaszkodás a jelentős döntéshozatalban számos aggályt vet fel a pontatlanság, az elfogultság, a diszkrimináció és más hibák tekintetében. Például egy algoritmus, amelyet az otthoni egészségügyi ellátás erőforrásainak elosztására használnak több tagállamban.

Az amerikai államok nem vették figyelembe a betegek helyzetének fontos szempontjait - többek között azt, hogy cukorbeteg vagy agyi bénultak-e -, ami az ellátás csökkentéséhez, "felbecsülhetetlen emberi szenvedéshez" és halálhoz vezetett.⁶³ A Mass General Brigham egészségügyi rendszer által a veseműködés becslésére használt algoritmus a veseműködés- és a vesefunkció becslésére.

57. Lásd pl. a 358. lábjegyzetet és a kísérő szöveget (amely leírja, hogy a szerzői jogokkal kapcsolatos visszavételi értesítések millióinak vagy milliárdjainak beérkezése hogyan készíti az online szolgáltatókat az algoritmikus feldolgozó rendszerek bevezetésére).

58. Pl. Jane Bambauer & Tal Zarsky, *The Algorithm Game*, 94 *Notre Dame L. Rev.* 1, 7-8 (2018); Huq, *A Right to a Human Decision*, supra note 8, 654-55. o., o.).

59. Lásd pl. Virginia Eubanks, *Automating Inequality: How High-Tech Tools Profile, Police, and Punish the Poor* 168 (2018) (a gépek empátia hiányának leírása); Andrew D. Selbst, *Disparate Impact in Big Data Policing*, 52 *Ga. L. Rev.* 109, 120-21 (2017) [a továbbiakban Selbst, *Disparate Impact in Big Data Policing*] (példákat említve az algoritmusok diszkriminatív kimenetelű használatára).

60. Lásd Bygrave, *Minding the Machine*, Supra 10. lábjegyzet, 18. o. (megjegyzí, hogy az Európai Bizottság attól tart, hogy "a döntéshozatali folyamatok növekvő automatizálása a meghozott döntések érvényességének automatikus elfogadását és ezzel együtt az emberek vizsgálati és döntési felelősségének csökkenését eredményezi"); Citron, *Technological Due Process*, supra note 3, 1271-72. o. (megjegyezve, hogy "[a] kognitív rendszerek mérnöki szakirodalma megállapította, hogy az emberek az automatizált ~~rendszerek~~ hibaellellállónak tekintik", és hogy "[az] automatizált rendszerek használói hajlamosak megbízni a számítógép válaszaiban"); Mendoza & Bygrave, supra note 10, 83. o. ("A Bizottság aggodalmát fejezte ki a teljesen automatizált döntéshozatali folyamatok minőségével kapcsolatban is, pontosabban attól való félelmét, hogy az ilyen folyamatok miatt az emberek természetesnek veszik majd a meghozott döntések érvényességét").

61. Paul Schwartz, *Adatfeldolgozás és kormányzati igazgatás*: 43 *Hastings L.J.* 1321, 1341-42 (1992) (a számítógép "csábító pontosságát" "az általunk neki tulajdonított hatalom és a tényleges képességei és korlátai közötti különbségnek" tulajdonítja).

62. Lásd Citron, *Technological Due Process*, supra note 3, 1271-72. o. ("A tanulmányok azt mutatják, hogy az emberek még akkor is az automatizált döntésekre hagyatkoznak, amikor a rendszer hibás működésére gyanakodnak.").

63. McCormick, 56. lábjegyzet.

A fekete bőrűeknél a hasonló vesefunkciójú fehér bőrűeknél alacsonyabb pontszámot kapott, így a fekete bőrű betegeket kisebb valószínűséggel utalták be szakorvoshoz vagy utalták be veseátültetésre.⁶⁴ Az Amazon mesterséges intelligenciával működő toborzó eszköze a nőknek következetesen alacsonyabb pontszámot adott, mint a férfiaknak.⁶⁵ Az Apple Card hitelképességi algoritmusát azzal vádolták, hogy alacsonyabb hitelkeretet ad a nőknek.⁶⁶

Az ilyen torz eredmények nem feltétlenül azért fordulnak elő, mert az algoritmusok készítői diszkriminálni akarnak. Az MIT kutatója által vezetett, ~~af~~ szoftverekkel kapcsolatos tanulmány kimutatta, hogy a képzési adatokból (amelyek elsősorban fehér férfiakat tartalmaztak) származó elfogultság előre láthatóan elfogult döntéseket eredményezett (amelyek például nem ismerték fel pontosan a fekete nőket).⁶⁷ Az algoritmusok olyan programozói döntéseket is reflektálnak, amelyek érdemi értékeket befolyásolnak, attól kezdve, hogy a programozók milyen modellt választanak, egészen addig, hogy hogyan mérlegelik a hamis pozitív és a hamis negatív eredményeket.⁶⁸

Ezek a kérdések számos technológiára vonatkoznak. A pontossággal, elfogultsággal és diszkriminációval kapcsolatos aggályok még a büntetőjogi ítélethozatalban használt viszonylag egyszerű - azaz statisztikailag származtatott - algoritmusok esetében is felmerülnek.⁶⁹ Az összetettebb gépi tanuló algoritmusok további kihívást jelentő és fontos kérdéseket vetnek fel az átláthatósággal és az elszámoltathatósággal kapcsolatban.⁷⁰ Egyes "fekete doboz" algoritmusok nem értékelhetők ex

64. Lásd Tom Simonite, *How an Algorithm Blocked Kidney Transplants to Black Patients*, WIRED (2020. október 26.), <https://www.wired.com/story/how-algorithm-blocked-kidney-transplants-black-patients/> [<https://perma.cc/QYW5-Y8SS>] [a továbbiakban Simonite, *Kidney Transplants*]. Ha ugyanazt a fehér betegek esetében használt képletet alkalmazták volna a fekete betegek esetében, a fekete betegek egyharmadának - több mint 700 embernek - vesebetegségét súlyosabb kategóriába sorolták volna. Id.

65. Lásd Jeffrey Dastin, *Amazon Scraps Secret AI Recruiting Tool That Showed Bias Against Women*, Reuters (2018. október 10.), <https://www.reuters.com/article/us-amazon-com-jobs-automation-insight/amazon-scraps-secret-ai-recruiting-tool-that-showed-bias-against-women-idUSKCN1MK08G/> [<https://perma.cc/V2S7-K4FP>] ("[Az Amazon rendszere] megbüntette azokat az önéletrajzokat, amelyekben a "női" szó szerepelt, mint például a "női sakk-klub kapitánya".").

66. Lásd Evelina Nedlund, *Apple Card Is Accused of Gender Bias*. Itt van, hogyan történhet meg, CNN Bus. (2019. nov. 12.), <https://www.cnn.com/2019/11/12/business/apple-card-gender-bias/index.html> [<https://perma.cc/4U6T-RH3X>].

67. Lásd Larry Hardesty, *Study Finds Gender and Skin-Type Bias in Commercial Artificial-Intelligence Systems*, MIT (2018. február 11.), <https://news.mit.edu/2018/study-finds-gender-skin-type-bias-artificial-intelligence-systems-0212/> [<https://perma.cc/E36B-S5VP>].

68. Lásd általában U.S. Dept. of Health, Educ. & Welfare, *Records, Computers and the Rights of Citizens: Report of the Secretary's Advisory Committee on Automated Personal Data Systems 23* (1973) [a továbbiakban: HEW Report] ("[A] serious[] consequence of putting record keeping into hands of a new class of data-processing specialists is that questions . . . amelyek társadalmpolitikai kérdéseket érintenek, néha úgy kezelik őket, mintha nem lennének mások, mint a hatékony technika kérdései."); Citron, *Technological Due Process*, supra note 3, 1267. o. (a programozók érdemi politikai döntéseinek leírása); Lehr & Ohm, supra note 1 (annak bemutatása, hogy "bizonyos gépi tanulási algoritmusok kiválasztásának előnye és hátránya az, hogy bizonyos típusú hibákat súlyozni lehet másokkal szemben").

69. Eaglin, supra note 6, 68-69. o., 41. pont.

70. Lásd pl. Solon Barocas & Andrew D. Selbst, *Big Data's Disparate Impact*, 104 Calif. L. Rev. 671, 674 (2016) [a továbbiakban Barocas & Selbst, *Big Data's Disparate Impact*].

a döntések meghozatalának meghatározásához, és a programozási döntések az alkalmazás során torzíthatják a politikát.⁷¹

A mesterséges intelligenciával kapcsolatos döntéshozatal a határon túlmenően aggályokat vethet fel azzal kapcsolatban, hogy "mit jelent embernek lenni".⁷² Mind a magánszektorban, mind a közsféra kontextusában az emberi döntéshozók, akik esetleg mérlegelnek, kompassziót gyakorolnak, statisztikákat szabnak egy adott alkalmazáshoz, vagy más módon alkalmazzák az emberi szakértelmet, kikerülnek a döntéshozatali körből.⁷³ Az emberi döntéshozók kiiktatása és gépekkel való helyettesítése vitathatóan érinti a döntés emberi alanyának méltóságát.⁷⁴ Ahogy egy ügyvéd, aki olyan otthoni betegeket képvisel, akiknek az ellátását egy új algoritmikus döntéshozatali rendszer csökkentette, így fogalmazott: "nyugtalanító területre lépünk, amikor kizárólag algoritmusokra és adatokra hagyatkozva döntünk az egészségügyi ellátási szükségletekről Egy ember emberi mivoltát egy számmá redukáljuk."⁷⁵

Ez nem jelenti azt, hogy az emberi döntéshozók feltétlenül jobbak az algoritmusoknál. Ugyanaz az ember, aki együttérzést mutat, hibát vagy elfogultságot is okozhat. Az emberi bírák lehetnek rasszisták, explicit és implicit módon egyaránt.⁷⁶ Az emberi döntéshozó általi diszkrimináció szintén sértheti az emberi alany méltóságát

("[B]ecause the mechanism through which data mining may disadvantage protected classes is less obvious in cases of unintendant discrimination, the injustice may be harder to identify and address."); Crawford & Schultz, supra note 8, 108. o. (a Big Data összetett jellege miatt felmerülő adatvédelmi kockázat leírása); Lehr & Ohm, supra note 1, 705-10. o. (a mesterséges intelligencia magyarázhatóságának növelésének fontossága a lehetséges elfogultság csökkentése érdekében); Surden, supra note 1, 1311-12. o. ("[A]lgoritmusok azáltal javítják teljesítményüket, hogy több adatot vizsgálnak és további mintákat észlelnek az adatokban, amelyek segítik a jobb auto- mata döntések meghozatalát.").

71. Citron, *Technological Due Process*, supra note 3, 1261. o. ("A politika gyakran torzul, amikor a programozók kódra fordítják.").

72. Meg Leta Jones, *Az emberhez való jog a hurokban: Politikai konstrukciók a számítógépes automatizálásról és a személyiségről*, 47 Soc. Stud. Sci. 216, 219 (2017) [a továbbiakban: Jones, *The Right to a Human in the Loop*].

73. Lásd pl. Rebecca Crootoof, "Cyborg Justice" and the Risk of Technological-Legal Lock-In, 119 Colum. L. Rev. Forum 233, 236 (2019) (az emberi bírák és az AI bírák összehasonlítása); A. Michael Froomkin, Ian Kerr & Joelle Pineau, *When AIs Outperform Doctors: Confronting the Challenges of a Tort-Induced Over-Reliance on Machine Learning*, 61 Ariz.

L. Rev. 33, 37 (2019) ("Az orvosoktól származó új adatok csökkenése . . . olyan forgatókönyveket hoz létre, amelyekben nem zárhatjuk ki annak kockázatát, hogy szuboptimális következtetésekre jutunk."); Mulligan & Bamberger, supra note 6, 791. o. (leírja, hogy az élelmiszerjegy-programban használt algoritmikus rendszer hogyan eredményezett diszkriminatív hatást).

74. Lásd Jones, *The Right to a Human in the Loop*, supra note 72, 219. o. ("[T]echnological developments ... significantly challenge our notions of human agency and autonomy - what it means to be human in light of computational technical advances like artificial intelligence and robotics."); Zarsky, *The Trouble With Algorithmic Decisions*, supra note 9, 129. o. ("Algorithmic decision-making processes raise . . . autonómiával kapcsolatos aggályokat vetnek fel, amelyek az egyéni méltóság sérelmével is járnak.").

75. McCormick, 56. lábjegyzet.

76. Pl. Justin D. Levinson, *Elfelejtett faji egyenlőség: Implicit Bias, Decisionmaking, and Misremembering*, 57 Duke L.J. 345, 350 (2007); Gregory Scott Parks, *Judging Racism*, 2012 Cardozo L. Rev. de novo 238, 246-47, <https://ssrn.com/abstract=3004078> [<https://perma.cc/8SYU-VDE3>].

Az emberi döntéshozatalról a mesterséges intelligenciára vagy az ember és az AI hibrid döntéshozatali rendszerekre való áttérés azonban döntően megváltoztatja a politikai környezetet, és ezáltal hatással van a társadalmi értékekre.⁷⁷ Például ahelyett, hogy egy emberi döntéshozó utólagosan értékelné egy adott egyén konkrét körülményeit, az AI döntéshozatal egyes szakpolitikai döntéseket már korán egy algoritmus tervezőire hárít.⁷⁸ Bizonyos esetekben más politikai döntések az algoritmus "fekete dobozába" kerülnek, amely talán még a tervezők számára is megfigyelhetetlen. Változik, *hogy ki és mikor* hoz döntéseket. Ez hatással lehet mind a döntések kimenetelére, mind az elszámoltathatóságra, mivel a döntéshozatali folyamat egyes részei kevésbé válnak láthatóvá. Ha egy orvos közli önnel, hogy nem javasolták önnek a veseátültetést, megkérdezheti, hogy miért. Ha a mesterséges intelligencia hozza meg a döntést, akkor (jelenleg) nem kérheti a program-mer, hogy magyarázza meg.⁷⁹ Ahogy egy beteg leírta, akinek az otthoni egészségügyi ellátását egy algoritmus drasztikusan csökkentette, sem ő, sem az értékelő, aki az adatait a programba bevitte, "nem igazán értette, hogy mi történik".⁸⁰ Ráadásul legalább egy, az algoritmust megvalósító harmadik fél szoftvergyártó egyszerűen nem tudta, hogy a program helytelenül vette figyelembe a cukorbetegséget, mondván: "Amennyire tudtuk, helyesen csináltuk".⁸¹ A program nem tudta, hogy a cukorbetegséget nem megfelelően vette figyelembe.

A mesterséges intelligencia alapú döntéshozatalra való áttérés az egyéni testreszabás helyett a *kategorikus alapú* döntések felé való elmozdulást is maga után vonhatja.⁸² Ez az úgynevezett hosszú fark problémához vezet, amikor az AI nem megfelelően alkalmazza a megszokott kategóriákat a "[w]eird stuff that's hard to deal with"⁸³. Például egy önvezető autó, amelyet arra képeztek ki, hogy elkerülje a macskákat, kutyákat és szarvasokat, képtelen lehet "meglátni" az úton lévő kengurukat.⁸⁴ Az USDA csalásra figyelmeztető algoritmus az élelmiszerjegyek (SNAP) esetében, amelyet arra képeztek ki, hogy az egész számokkal kapcsolatos csalásra figyelmeztessen.

77. Lásd Meg Leta Jones, *Ironies of Automation Law*: Vand. J. Ent. & Tech. L. 77, 88-92 (2015) (az automatizálásban rejlő flaws és kockázatok kifejtése); lásd még Kaminski, *Binary Governance*, supra note 12, at 1538-40 (az emberi és algoritmikus döntéshozatal összehasonlítása).

78. Lásd Citron, *Technological Due Process*, supra note 3, 1261. o. ("A kódírók is értelmezik a politikát, amikor azt emberi nyelvről számítógépes kódra fordítják."); Eaglin, supra note 6, 88. o. ("A visszaesés kockázatának becslésére kifejlesztett eszközök számos normatív döntést befolyásolnak.").

79. Lásd általában Andrea Roth, *Machine Testimony*, 126 Yale L.J. 1972 (2017) (keretet kínálva a gépi bizonyítékok konceptualizálására és szabályozására).

80. Colin Lecher, *What Happens When an Algorithm Cuts Your Health Care*, Verge (2018. március 21.), <https://www.theverge.com/2018/3/21/17144260/healthcare-medicaid-algorithm-arkansas-cerebral-palsy/> (on file with the *Columbia Law Review*).

81. Id.

82. Kaminski, *Binary Governance*, supra note 12, at 1538-40 ("Az algoritmikus döntéshozatal lehet elfogult, a programozók által hozott elfogult döntések vagy a történelmi diszkrimináció miatt, amelyet az algoritmusok betanításakor használt adathalmazokba építettek be."); lásd még Crootof, supra note 73, at 236. o.).

83. Evan Ackerman, *Autonóm járművek kontra kenguruk: The Long Furry Tail of Unlikely Events*, IEEE Spectrum (2017. július 5.), <https://spectrum.ieee.org/cars-that-think/transportation/self-driving/autonomous-cars-vs-kangaroos-the-long-furry-tail-of-unlikely-events> [<https://perma.cc/S27X-7RBT>].

84. Id.

a vásárlások tévesen azonosított csalást szomáliai-amerikai élelmiszerboltokban, ahol a vásárlók egész dollárban vásároltak húst.⁸⁵ ^Agyakorlatban a "hosszú fark" olyan dolgokat is tartalmazhat, amelyek semmilyen objektív értelemben nem "furcsák": Például a hibás otthoni egészségügyi ellátás elosztási algoritmusai nem vették megfelelően figyelembe a cukorbetegséget vagy az agyi bénulást, amelyek aligha számítanak kiugró állapotoknak.⁸⁶

Mindezzel azt akarom mondani: Az emberi döntéshozatal nem biztos, hogy mindig jobb, mint az AI döntéshozatal. De a mesterséges intelligenciával kapcsolatos döntéshozatal egyértelmű kihívások elé állítja a döntéshozatal működéséről szóló feltételezéseinket, amelyek viszont meghatározzák, hogyan szabályozzuk - vagy nem szabályozzuk - a döntéshozatalt.

A. A mesterséges intelligencia döntések megtámadásának joga

Ahogy a mesterséges intelligencia döntéshozatalának használata növekszik, úgy válik egyre fontosabbá az ezzel járó kihívások kezelése. Amint azt az alábbiakban tárgyaljuk, néhány amerikai iskola az algoritmikus döntéshozatal által okozott kockázatok kezelésére szolgáló, aktualizált eljárási és anyagi jogi védelemre vonatkozó felhívásokkal reagált ezekre az aggályokra.⁸⁷ ^A rossz mesterséges intelligenciával kapcsolatos döntések kezelésének egyik eszköze, amely a világ egyes részein egyre nagyobb teret nyer, de az Egyesült Államokban nagyrészt figyelmen kívül hagyják, a megtámadás: a mesterséges intelligenciával kapcsolatos döntések által érintett egyéneknek jogot adnak arra, hogy megtámadják ezeket a döntéseket.

A nyugati kontradiktórius hagyományban a jogérvényesülés megteremtésének és megőrzésének alapvető mechanizmusa a vitatkozás. A jognak számos formája van. Néha egy szélesebb körű kontradiktórius eljárás keretében jelenik meg. Például a büntetőjogi vádlottaknak joguk van szembesíteni az ellenük szóló tanúkat,⁸⁸ a polgári peres alpereseknek pedig joguk van válaszolni a felperesek panaszaira és viszontkereseteket előterjeszteni. Néha ez megköveteli "valamilyen

85. H. Claire Brown, How an Algorithm Kicks Small Businesses Out of the Food Stamps Program on Dubious Fraud Charges, Counter (2018. október 8.), <https://thecounter.org/usda-algorithm-food-stamp-snap-fraud-small-businesses/> [<https://perma.cc/UEZ7-GYFH>]; Chris McGann, Somali Grocers Lose Right to Use Food Stamps, Seattle PI (2002. április 8.), <https://www.seattlepi.com/news/article/Somali-grocers-lose-right-to-use-food-stamps-1084746.php> [<https://perma.cc/GPZ3-LPLN>].

86. Lásd Lecher, *Supra* 80. lábjegyzet; McCormick, *Supra* 56. lábjegyzet.

87. Lásd az alábbi I.D. szakaszt.

88. A tanúkkal való szembesítés jogát az Egyesült Államokban a hatodik módosítás rögzítette. Amint azt Frank R. Herrmann és Brownlow M. Speer megállapítják, a szembesítéshez való jog legalább 1500 évre nyúlik vissza, és valószínűleg sokkal régebbre. Frank R. Herrmann & Brownlow M. Speer, Facing the Accuser: Ancient and Medieval Precursors of the Confrontation Clause, 34 Va. J. Int'l L. 481, 483 (1994). Felismerhető formában megtalálható Justinianus császár Kr. u. 539-ből származó jogszabályában. Amint azt a Legfelsőbb Bíróság a *Coy-ügyben* megjegyezte *v. Iowa*, az ApCsel 25:16, amely i. sz. 80 és i. sz. 90 között keletkezett, idéz egy római tábornokot, aki elmagyarázza, hogy a fogoly Pálnak a szokásos római szembesítési jogokat biztosítják. Ugyanezeket a jogokat írta le Cicero i. e. 70-ben. Id. 482-83. Amint azt az alábbi II.A.1. szakaszban megjegyeztük, a még ősi Póldabeszédek könyvében is megtalálható, amely azt tanítja, hogy "Az, aki figyelmét először előadja, igaznak látszik, amíg a másik nem jön és nem tesz keresztkérdést". Póldabeszédek 18:17 (NSRV).

a" határozat megtámadására irányuló eljárás - azaz maga a megtámadás - befolyásolta.⁸⁹ Ennek megfelelően az Egyesült Államokban a jelentős hatású közigazgatási határozatok ellen fellebbezésnek van helye, és általában a címzett "meghallgatáshoz való joga" vonatkozik rájuk.⁹⁰ Hasonlóképpen, az EU-ban a "meghallgatáshoz való jog" olyan alapelvnek számít, amelyet mind a tagállamok, mind az egyes polgárok számára garantálnak.⁹¹ A megtámadási jogokat sem kötik a kormányzati döntésekhez. Mind a jogalkotók⁹², mind a bíróságok⁹³ a magáncégek számára a megtámadási (és egyéb, a tisztességes eljárásra vonatkozó) kötelezettségek bizonyos formáit írták elő.

A határozatok megtámadásához való jog a tisztességes eljárás központi eleme. Valójában más ismert, a tisztességes eljáráshoz való jogvédelem - például az átláthatóság, az értesítés és a pártatlan döntőbíróhoz való jog - a megtámadási jog megerősítését szolgálja. Az Egyesült Államok alkotmánya további eljárási védelmet biztosít az egyének számára, mint például az esküdtszéki eljáráshoz való jog és a védőügyvédhez való jog, amelyek lehetővé teszik az egyének számára, hogy bizonyos, súlyos ramifikációval járó döntéseket megtámadjanak.⁹⁴ Amint azt a II. rész alább tárgyalja, a megtámadás viszont a méltányossághoz és igazságossághoz fűződő szubsztantívabb jogok tökéletesítését és a jogállami értékek megőrzését szolgálja, azáltal, hogy

89. Friendly, 2. lábjegyzet, 1274. o.

90. Lásd id. 1273, 1300 n.168. o. (az esetek összegyűjtése); lásd még pl. Goldberg kontra Kelly, 397 U.S. 254, 267-68 (1970) (megállapítva, hogy a jóléti juttatások megszüntetése előtt meghallgatásra van szükség, amely "tényleges lehetőséget biztosít a védekezésre"). A megfelelő "meghallgatási lehetőség" azonban nem feltétlenül jelent bizonyító erejű meghallgatást. Mathews v. Eldridge, 424 U.S. 319, 340 (1976).

91. Lásd pl. Marco Borraccetti, Fair Trial, Due Process and Rights of Defence in the EU Legal Order, in *The EU Charter of Fundamental Rights: From Declaration to Binding Instrument* 95, 105-06 (Giacomo Di Federico szerk., Springer 2011). A Charta 41. cikke a következőképpen szól:

Minden személynek joga van ahhoz, hogy ügyeit az Unió intézményei, szervei, hivatalai és ügynökségei pártatlanul, tisztességesen és ésszerű időn belül intézzék. Ez a jog magában foglalja: minden személynek a meghallgatáshoz való jogát, mielőtt bármilyen, őt hátrányosan érintő egyedi intézkedést hoznának; [és] a közigazgatás azon kötelezettségét, hogy döntéseit megindokolja.

Az Európai Unió Alapjogi Chartája, 2012 HL (C 326.) 391, 403-04.

92. Lásd például az 1970. évi Fair Credit Reporting Act of 1970, 15 U.S.C. § 1681 (2018) (vitarendezési követelményeket ír elő a fogyasztói hitelinformációs irodák számára); Digital Millennium Copyright Act, 17 U.S.C. § 512 (2018) (szerzői jogi vitarendezési felelősséget ír elő az internetes közvetítők számára, cserébe a másodlagos szerzői jogi felelősségtől való mentességért).

93. Lásd pl. Cotran v. Rollings Hudig Hall Int'l, Inc., 948 P.2d 412, 422 (Cal. 1998) (megjegyezve, hogy a "jó ok" a hallgatóságos munkaszerződéssel összefüggésben "megfelelő vizsgálatot" igényel, amely magában foglalja "az állítólagos kötelezettségzegésről szóló értesítést és a munkavállalónak a válaszadás lehetőségét"); Silva v. Lucky Stores, Inc., 76 Cal. Rptr. 2d 382, 387 (Ct. App. 1998) ("[I]nvestigative fairness contemplates listening to both sides and providing employees a fair opportunity to present their position and to correct or contradict relevant statements prejudicial to their case, without the procedural formalities of a trial." (A vizsgálati méltányosság mindkét oldal meghallgatását és a munkavállalónak tisztességes lehetőséget biztosít arra, hogy ismertesse álláspontját, és hogy korrigálja vagy cáfolja az ügyére nézve hátrányos releváns állításokat, a tárgyalás eljárási formalitása nélkül. (idézi a Cotran, 948 P.2d at 422)); Jody Freeman, The Private Role in Public Governance, 75 N.Y.U. L. Rev. 543, 589 nn.184-88, 590 nn.189-90 (2000) (az esetek összegyűjtése).

94. Lásd Huq, A Right to a Human Decision, *Supra* note 8, 625-26. o.

a hibák kijavítása, az igazságtalan eredmények megelőzése vagy megváltoztatása, valamint a döntések kiszámíthatóságának és következetességének fokozása. A tisztességes vitarendezési eljárás fokozhatja mind magának a jognak, mind a konkrét eredményeknek az észlelt legitimitását.⁹⁵

E szilárd hagyomány ellenére az amerikai politikai döntéshozók a közelmúltban javasolt, a mesterséges intelligenciára vonatkozó törvényjavaslatokban mind állami, mind szövetségi szinten nagymértékben mellőzték az egyéni jogokat.⁹⁶ Ezzel szemben az EU-ban a GDPR 22. cikke egyéni "megtámadási jogot" állapított meg a mesterséges intelligenciával kapcsolatos döntésekkel kapcsolatban, és ez a modell a közelmúltban egyre nagyobb teret nyert Európában és azon kívül is.

B. A GDPR tiltakozási joga

A GDPR vitához való joga, bár az Egyesült Államokban nagyrészt figyelmen kívül hagyják, egyre fontosabbá vált a mesterséges intelligencia politikai vitákban világszerte. A GDPR 22. cikke előírja, hogy bizonyos automatikus döntések esetében az érintett személyeknek biztosítani kell "legalább az emberi beavatkozáshoz való jogot, hogy kifejezhessék álláspontjukat, és a határozat megtámadására."⁹⁷

A GDPR a személyes adatok minden feldolgozására vonatkozik (néhány kivétellel). Így a 22. cikk a személyes adatok feldolgozási eljárás automatizált döntésekre vonatkozik, ami számos, ha nem a legtöbb, az egyént egyéni szinten érintő mesterséges intelligencia alapú döntést is magában foglal.⁹⁸ A GDPR a kormányzati és a magánszektorra egyaránt vonatkozik.⁹⁹ A GDPR a megtámadáshoz való jog,

95. A legitimitásról lásd általában E. Allan Lind & Tom R. Tyler, *The Social Psychology of Procedural Justice* (1988) (az a nézet, hogy az embereket jobban érdeklik a folyamat kérdései, mint az eredmény kérdései); John Thibaut & Laurens Walker, *Procedural Justice: A Psychological Analysis* (1975) (objektív adatokkal szolgál, amelyek azt mutatják, hogy az egyének igazságosabbnak érzik a kontradiktórius, mint az inkvizitórius eljárásokat).

96. Lásd a 12. lábjegyzetet.

97. GDPR, 13. lábjegyzet, 13. cikk. 22. cikk (3) bekezdés (kiemelés hozzáadva).

98. A GDPR hatálya alá nem tartozó mesterséges intelligencia esetében az Európai Bizottság nemrégiben javaslatot tett a mesterséges intelligenciára vonatkozó rendelettervezetekre. Javaslat az Európai Parlament és a Tanács rendeletére a mesterséges intelligenciára vonatkozó harmonizált szabályok megállapításáról (mesterséges intelligenciáról szóló törvény) és egyes uniós jogi aktusok módosításáról, I.2. §, COM (2021) 206 final (2021. április 4.), <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/proposal-regulation-laying-down-harmonised-rules-artificial-intelligence/> [<https://perma.cc/AG8H-FLD2>]; lásd még: Javaslat a mesterséges intelligenciára vonatkozó európai megközelítésről szóló rendeletre, Jogalkotási vonat, Eur. Parl. (2021. június 24.), <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-a-europe-fit-for-the-digital-age/file-regulation-on-artificial-intelligence/> [<https://perma.cc/5X7L-2FH6>] (megjegyezve, hogy a mesterséges intelligenciára vonatkozó rendeleteket javasoltak, amelyeket az Európai Parlament tárgyalni fog). A javasolt rendelet a kockázatsökkentésre épülnek, és nem tartalmazznak jogot a személyes adatok feldolgozásával nem járó mesterséges intelligencia megtámadására. A rendeletek azonban a GDPR-t kiegészítik, és a megtámadáshoz való jogot meghagynak.

99. Lásd pl. GDPR, 13. lábjegyzet, 13. cikk. 3. cikk (1) bekezdés, 4. cikk (7)-(8) bekezdés (kimondva, hogy "e rendelet a személyes adatoknak az "Unióban található adatkezelő vagy adatfeldolgozó" általi feldolgozására alkalmazandó", és az "adatkezelő" és az "adatfeldolgozó" fogalmát úgy határozza meg, hogy az "jogi személy, hatóság, ügynökség vagy más szerv" is magában foglalja). A GDPR-nak vannak jogalkalmazási kivételei például olyan dolgokra, mint a folyóirat- vagy közegészségügyi kutatás. Id. art.

23. cikk (1) bekezdés (kivételeket biztosít, ha ez szükséges többek között a nemzetbiztonság, a közbiztonság, a közegészségügy, a közegészségügy, a közbiztonság, a közegészségügy és a közegészségügy védelme érdekében).

ezért - legalábbis elméletben - megfelelő eljárási jogokat biztosít az EU-ban a mesterséges intelligencia számos felhasználása által jelentősen érintett egyének számára. Az irányelv hatályának azonban számos korlátja van, amelyeket a későbbiekben tárgyalunk: Csak azokra a döntésekre vonatkozik, amelyek "kizárólag automatizált feldolgozáson alapulnak", és amelyek "jelentős hatással vannak az érintett személyre".¹⁰⁰

A GDPR-ban foglalt megtámadási jog az automatizált döntéshozatalra vonatkozó korábbi európai jogszabályokból ered. Az adatvédelmi törvények szigorítására irányuló európai szintű erőfeszítéseket megelőzően az európai országok egy része adatvédelmi rendszereik részeként léptette hatályba ezeket a törvényeket. Egy 1978-ban elfogadott francia adatvédelmi törvény tiltotta mind a kormányzati, mind a magánjellegű döntéseket, amelyek "kizárólag az érintett polgár profilját vagy személyiségét leíró adatok automatikus feldolgozásán alapulnak".¹⁰¹ A francia törvény az algoritmikus tisztességes eljárás korai változatát hozta létre, kimondva, hogy "a személynek joga van ... *vitatni az* automatikus feldolgozás során felhasznált *adatokat és logikát, amelyek* eredményeit vele szemben állítják".¹⁰² Az első spanyol és az első portugál adatvédelmi törvény is hasonló rendelkezéseket tartalmazott.¹⁰³

A GDPR-t megelőző, 1995-ös uniós szintű adatvédelmi irányelv (a továbbiakban: irányelv) tartalmazta a GDPR-ban foglalt megtámadási jog közvetlen előfutárát: a 15. cikk (2) bekezdését, amely egy kevésbé ismert és kevésbé használt rendelkezés az "automatizált egyedi döntésekről".¹⁰⁴ Ez a legtöbb olyan esetben, amikor az automatizált döntéshozatalt engedélyezték, előírta, hogy a vállalatnak vagy az államnak "megfelelő intézkedéseket kell hoznia [egy személy] jogos érdekeinek védelmére".¹⁰⁵ Ezek a "megfelelő intézkedések" magukban foglalták "az [egy személy] ... számára lehetővé tevő intézkedéseket", amelyek lehetővé teszik [egy személy] ... *hogyan álláspontját kifejtse*

célkitűzések). Általánosságban a GDPR az EU "hatásköre" által korlátozott széles körű lefedettségéből indul ki (vagyis nem terjed ki olyan dolgokra, amelyeket az EU maga nem érhet el, például a nemzetbiztonságra), majd kivételeket határoz meg. Ez eltér az Egyesült Államok ágazati adatvédelmi törvényeitől, amelyek az információk egy adott típusára vagy egy adott ágazatra vagy meghatározott szervezetekre terjednek ki.

100. Id. art. 22(1).

101. Loi 78-17 du 6. Janvier 1978 Relative à l'Informatique, aux Fichiers et aux Libertés, a törvény 2. szakasza, fordítás: Data Protection in the European Community: The Statutory Provisions (Spiros Simitis, Ulrich Dammann, Marita Körner-Dammann & Anne- Arendt szerk., 1992); lásd még Bygrave, *Minding the Machine*, supra note 10, 17 n.2. pont.

102. Loi 78-17 du 6. Janvier 1978, 3. § (kiemelés hozzáadva).

103. Bygrave, *Minding the Machine*, supra note 10, 17 n.3; lásd még Art. Az első spanyol törvény 12. cikke (Ley organica 5/1992 de 29. De octubre 1992, de Regulacion del Tratamiento Automatizado de los Datos de Caracter Personal; helyébe lépett és hatályon kívül helyezte az 1999.12.13-i 15/1999. sz. törvény); az 1992. október 13-i 15/1999. sz. törvény. A portugál adatvédelmi törvény 16. cikke (Lei. No. 10/91 de 12. De Abril 1991, da Proteccao de Dados Pessoais face a Informatica), helyébe lépett és hatályon kívül helyezte az 1998.10.26-i 67/98. sz. törvény.

104. A 95/46/EK tanácsi irányelv 95/46/EK cikke. 15. cikk, 1995. évi HL (L 281) 43 (EK) [a továbbiakban: DPD].

105. Id. arts. 15. cikk (2) bekezdés a) pont, 15. cikk (2) bekezdés b) pont. Az egyetlen olyan eset, amikor automatizált döntést engedélyeztek, de nem volt szükség megfelelő biztosítékokra, az volt, amikor az érintettek a szerződés megkötésére irányuló kérelme teljesült (azaz az érintett számára pozitív eredmény született). Lásd DPD, fentebb 104. lábjegyzet, cikk. 15. cikk (2) bekezdés a) pont; Bygrave, *Minding the Machine*, Supra note

10, 21. pont.

álláspont" az automatizált döntéshozatalt alkalmazó szervezet számára.¹⁰⁶

^A 15. cikkből azonban hiányzott a GDPR kifejezett említése a "döntés megtámadásához való jogról".¹⁰⁷ ^A 15. cikkből azonban hiányzott a "döntés megtámadásához való jog" kifejezett említése

Lee Bygrave megjegyezte, hogy az irányelv 15. cikke a gyakorlatban nagyon kevés hatást gyakorolt.¹⁰⁸ A 15. cikk csak akkor volt alkalmazható, ha "számos feltétel [teljesült]".¹⁰⁹ Ezen túlmenően az irányelvnek nem volt közvetlen joghatása, és a 15. cikk tagállami végrehajtása vitathatóan gyengítette azt.¹¹⁰ Egyes tagállamok (Ausztria, Belgium, Németország és más tagállamok) a 15. cikket az algoritmikus döntéshozatal tilalmaként hajtották végre; mások, mint például az Egyesült Királyság, az algoritmikus döntéshozatalból való kilépés jogaként hajtották végre.¹¹¹ Az opt-out megközelítés az egyénekre hárította a felelősséget, akik közül kevesen hivatkoztak a jogra.¹¹² Így a 15. cikk a gyakorlatban Bygrave szerint "másodosztályú adatvédelmi joggá ... vált. ritkán érvényesítik, rosszul értik és könnyen megkerülhetőek"¹¹³.

A GDPR 22. cikke az irányelv 15. cikkének helyébe lép. Bár a két rendelkezés nagy hasonlóságot mutat, a GDPR 22. cikke "szélesebb, erősebb és mélyebb" védelmet nyújt, mint az irányelv 15. cikke.¹¹⁴ A 22. cikk többek között azért mélyebb - azaz több védelmet nyújt -, mint a 15. cikk, mert nemcsak a véleménynyilvánításhoz való jogot tartalmazza, hanem az automatizált döntés megtámadásához való jogot is.

Elődjéhez hasonlóan a GDPR is csak korlátozott körülmények között teszi lehetővé a megtámadáshoz való jogot. A jog csak olyan esetekben merül fel, amikor "kizárólag" algoritmikus döntéseknek jogi vagy "hasonlóan jelentős[]" hatása van az érintettekre.¹¹⁵ Máshol egyikünk ezeket a korlátozásokat a következőkben tárgyalta

106. DPD, fentebb 104. lábjegyzet, cikk. 15. cikk (2) bekezdés a) pont (kiemelés hozzáadva).

107. GDPR, 13. lábjegyzet, 13. cikk. 22(3).

108. Bygrave úgy írja le, hogy "[a]z egész kiöltözött, de nincs hova menni", és "kártyavár". Bygrave, *Minding the Machine*, *Supra* note 10, 21. o., 21. o.

109. *Id.*

110. Lásd *id.* 17-18. o. ("[a 15. cikk] minden uniós tagállamot arra utasít, hogy a személyeknek jogot biztosítson arra, hogy megakadályozza, hogy ilyen döntéshozatalnak vessék alá őket. Ennélfogva a 15. cikk (1) bekezdésének jogilag megfelelő végrehajtása akkor valósulhat meg, ha a nemzeti jogalkotók egyszerűen lehetőséget biztosítanak a személyeknek a jog gyakorlására.")

111. Sandra Wachter, Brent Mittelstadt & Luciano Floridi, *Why a Right to Explanation of Automated Decision-Making Does Not Exist in the General Data Protection Regulation*, 7 *Int'l Data Priv. L.* 76, 94-95 (2017) [a továbbiakban Wachter et al., *Why a Right to Explanation of Automated Decision-Making Does Not Exist*] [Wachter et al., *Why a Right to Explanation of Automated Decision-Making Does Not Exist*].

112. *Id.* 95. o. ("Ha a 22. cikket tiltakozási jogként értelmezzük, az automatizált döntéshozatal csak azokra az esetekre korlátozódik, amikor az érintett aktívan tiltakozik.")

113. Mendoza & Bygrave, 10. lábjegyzet, 3. o.

114. Kaminski, *Right to Explanation, Explained*, *Supra* note 25, 201. o., o.

115. Elfogadjuk a 29. cikk szerinti munkacsoport álláspontját, miszerint "a 22. cikk (1) bekezdése általános tilalmat állapít meg a kizárólag automatizált feldolgozáson alapuló döntéshozatalra", az általános tilalom alól néhány kivételt, valamint a kivételekre vonatkozó biztosítékokat. A 29. cikk Adatvédelem. Munkacsoport, Iránymutatás a 2016/679 rendelet alkalmazásában történő automatizált egyedi döntéshozatalról és adatfeldolgozásról, 17/EN. WP 251rev.01, 19. o. (2018. február 6.) [a továbbiakban: iránymutatás az automatizált egyedi döntéshozatalról]; lásd még Kaminski, *Right to*

részletesebben, és azzal érvelt, hogy a 22. cikk hatálya mindazonáltal szélesebb, mint az irányelvé; nemcsak az algoritmikus döntéshozatalra terjed ki, hanem az olyan döntéshozatalra is, amelyben bizonyos fokú emberi közreműködés van. Emellett a 22. cikk a jelentős hatások viszonylag széles skálájával rendelkező döntéshozatalra is kiterjed, beleértve nemcsak a jogi hatásokat, hanem olyan dolgokat is, mint a különösen manipulatív célzott reklám.¹¹⁶

A 22. cikk a jelentős hatású automatizált döntéshozatal általános tilalmával kezdődik. Három kivétel van azonban: ha a döntés szerződéskötéshez szükséges; ha azt az uniós vagy tagállami jog engedélyezi; vagy ha az érintett *kifejezett* hozzájárulásán alapul - a hozzájárulásnak a GDPR más részeinél erősebb formája.¹¹⁷

Azok a vállalatok, amelyek e kivételek valamelyike alapján automatizált döntéshozatalt alkalmaznak, nem korlátlanok. "Megfelelő intézkedéseket kell hozniuk az [egyén] jogainak és szabadságainak, valamint jogos érdekeinek védelmére".¹¹⁸ Az ilyen biztosítékoknak magukban kell foglalniuk "legalább az adatkezelő emberi beavatkozáshoz való jogát, az álláspontja kifejezésére és a *döntés megtámadására vonatkozó jogot*".¹¹⁹ Az ilyen biztosítékoknak "legalább az adatkezelő emberi beavatkozáshoz való jogot" kell tartalmazniuk.

Magyarázat, Explained, 25. lábjegyzet, 197. o. Az iránymutatás meggyőző erején túlmenően úgy gondoljuk, hogy ez a legésszerűbb értelmezés. Mások azonban a 22. cikk (1) bekezdését csak olyan "jogként" értelmezik, amelyre az érintettek aktívan hivatkozniuk kell. Az egyes értelmezések mellett szóló érvek részletes bemutatását lásd Emily Pehrsson, *The Meaning of the GDPR Article 22*, at 17-22 (Stan.-Vienna Transatlantic Tech. L. F., Working Paper No. 31, 2018), https://www-cdn.law.stanford.edu/wpcontent/uploads/2018/05/pehrsson_eulawwp31.pdf [https://perma.cc/T566-EZDK].

Mindenesetre ezek a "korlátozott esetek" gyakoribbak lehetnek, mint amilyenek elsőre tűnnek. A 22. cikk (2) bekezdése lehetővé teszi az automatizált döntéshozatalt, ha az "szükséges" a szerződés teljesítéséhez, ha azt a tagállam joga engedélyezi, vagy ha ahhoz kifejezett beleegyezés áll rendelkezésre - ez a kivételek csoportja, amelyet Giancarlo Malgieri "széleskörűnek és általánosnak" minősít. GDPR, 13. lábjegyzet, 13. cikk. 22(2); Gianclaudio Malgieri, *Automated Decision-Making in the EU Member States: A magyarázathoz való jog és más "megfelelő biztosítékok"* a nemzeti jogszabályokban, *Comput. L. & Sec. Rev.*, Oct. 2019, 1, 4. o. [a továbbiakban: Malgieri, *Automated Decision-Making in the EU Member States*]. A 23. cikk lehetővé teszi a tagállamok számára, hogy a GDPR algoritmikus eljárásokra vonatkozó számos védelme alól jogszabályi mentességeket hozzanak létre a célok mosott listájára, például a nemzetbiztonság, a büntetőjogi és polgári jogi végrehajtás, az etikai vizsgálatok és "az Unió vagy egy tagállam egyéb fontos, általános közérdekű céljai" tekintetében. GDPR, 13. lábjegyzet, 13. cikk. 23(1). Továbbá még mindig nem világos, hogy az emberi részvétel mikortól mentesíti a döntéshozatali folyamatot a 22. cikk védelme alól. Az automatizált egyéni döntéshozatalról és a profilíngról szóló iránymutatás szerint egy "hatáskörrel és illetékességgel rendelkező" embernek "tényleges befolyást kell gyakorolnia az eredményre" ahhoz, hogy egy döntés kikerüljön a 22. cikk hatálya alól, *Guidelines on Automated Individual Decision-Making*, supra, 21. o., de egyesek szerint "még egy ember névleges részvétele" is elérné ezt, Wachter et al., *Why a Right to Explanation of Automated Decision-Making Does Not Exist*, supra, 111. o., 88. o.

116. Kaminski, *Right to Explanation*, Explained, Supra note 25, 201-03. o.

117. GDPR, 13. lábjegyzet, 13. cikk. 22(2). További vitára lásd Kaminski, *Right to Explanation*, Explained, supra note 25, 197-98. o. (kifejtve, hogy mind a szerződéses kivételt, mind a kifejezett hozzájárulás alóli kivételt tágabban vagy szűkebben lehet értelmezni, attól függően, hogy hogyan értelmezik azt, hogy egy döntés mikor "szükséges" egy szerződéshez).

118. GDPR, 13. lábjegyzet, 13. cikk. 22(3).

119. Id. art. 22(3) bekezdés (kiemelés hozzáadva).

A szövegből nem derül ki egyértelműen, hogy mit jelent ez a megtámadási jog. Az azonban egyértelmű, hogy a megtámadáshoz való jog több, mint a határozat alapjául szolgáló pontatlan adatok helyesbítéséhez való jog.¹²⁰ Máshol a GDPR általános hozzáférési és helyesbítési jogokat biztosít az adatkezelésre vonatkozóan.¹²¹ A megtámadáshoz való jognak többnek kell lennie, mint az általánosan alkalmazandó helyesbítéshez való jog.

A 22. cikkben említett három biztosíték/jog közötti kapcsolat szintén nem egyértelmű. Ezek a jogok - az emberi beavatkozás, az álláspont kifejezése és a vitatás - egymástól függetlenül is értelmezhetők. Vagy úgy is értelmezhetjük őket, hogy redundánsak, ugyanannak az elképzelt folyamatnak az aspektusait nevezik meg.¹²²

Vitatható azonban, hogy a 22. cikk védelmének gerince a "megtámadáshoz való jog".¹²³ Amint Emre Bayamlioğlu megjegyzi, a GDPR új megfogalmazása az irányelvéhez képest "legalábbis rámutat arra, hogy a meghallgatás kötelezettsége a

Ez a jog "arra kötelezi az adatkezelőt, hogy az automatizált döntéseket vagy ellenőrizhetővé tegye, vagy egyáltalán megszüntesse [az automatizált döntéshozatalt]".¹²⁵ Így a GDPR-ban szereplő egyéb egyéni jogok - beleértve az átláthatósághoz és az eljáráshoz való jogot is - úgy értendők, hogy szükségesek vagy előzményei ennek a központi megtámadási jognak.¹²⁶

A vitathatóság az átláthatóságra támaszkodik - ahogyan a tisztességes eljárás a meghallgatás lehetősége mellett a tájékoztatás hiányát is megköveteli. A GDPR az átláthatóság többféle formáját írja elő, beleértve a személyes adatok feldolgozásáról való értesítéshez való általános jogot, valamint az automatizált döntéshozatal során alkalmazott logikára vonatkozó "érdemi tájékoztatáshoz" való különlegesebb jogot.¹²⁷ Tartalmaz továbbá

120. A kapcsolódó kérdéshez lásd Sandra Wachter & Brent Mittelstadt, *A Right to Reasonable Inferences: Re-Thinking Data Protection Law in the Age of Big Data and AI*, 2019 Colum. Bus.

L. Rev. 494, 568-71 ("Bár a következtetésekkel kapcsolatos jogokkal kapcsolatban nincs konszenzus, érvelni lehet amellett, hogy még a GDPR is túlmutat az eljárási adatkezelésen és -ellenőrzésen (információs önrendelkezési jog), és a 22. cikk (3) bekezdésében foglalt megtámadási joggal biztosítékokat nyújt a következtetésekkel és a következtetésekkel alapuló döntésekkel szemben.").

121. GDPR, 13. lábjegyzet, 13. cikk. 15. cikk (hozzáférés) és 15. cikk (hozzáférés). 16. cikk (helyesbítés).

122. Emre Bayamlioğlu, *Az automatizált döntések megtámadásának joga az általános adatvédelmi rendelet értelmében: Beyond the So-Called "Right to Explanation"*, Regul. & Governance, Mar. 2021, at 1, 5 [a továbbiakban: Bayamlioğlu, *Beyond the So-Called "Right to Explanation"*] (kifejtve, hogy a jogokat általában úgy kezelik, mintha alternatívaként egyenrangúak lennének, anélkül, hogy egyértelmű lenne, hogy "egymást kiegészítő, fokozatos vagy különálló jogokról van-e szó, vagy egységként kell őket kezelni").

123. Id. 5. o.; Kaminski, *Binary Governance*, supra note 12, 1592. o. (a 22. cikket az algoritmikus tisztességes eljárás egy változatának létrehozásaként jellemzi).

124. Bayamlioğlu, *Beyond the So-Called "Right to Explanation"* (A magyarázathoz való jogon túl), 122. lábjegyzet, 6. pont.

125. Id.

126. Az automatizált egyéni döntéshozatalról szóló iránymutatás, 115. lábjegyzet, 27. pont (amely szerint az egyén "csak akkor lesz képes megtámadni egy döntést vagy kifejezni a véleményét, ha teljes mértékben megérti, hogyan és milyen alapon hozták meg azt").

127. Lásd Andrew D. Selbst & Julia Powles, *Meaningful Information and the Right*

to Explanation, 7 Int'l Data Priv. L. 233, 235 (2017) ("When an individual is subject to 'a
deci-

az automatizált döntések magyarázatához való jog.¹²⁸ Bár a 22. cikk természeténél fogva eljárási és nem anyagi jogi jellegű,¹²⁹ az átláthatósági követelményeket az alapul szolgáló megtámadási jog megléte teszi lényegessé.¹³⁰ Vagyis a szabályozók iránymutatása szerint az automatizált döntések "magyarázathoz való jog" megköveteli, hogy az adatfeldolgozók legalább annyi információt közöljenek az érintett egyénekkel, hogy a megtámadás megtámadhatóvá váljon.¹³¹ A GDPR individualizált algoritmikus átláthatósági követelményei "nem a tájékoztatásról vagy a közzétételről szólnak, hanem arról, hogy a döntés legalább egy emberi döntőbíróval szemben megtámadhatóvá váljon"¹³².

A megtámadáshoz való jog, akárcsak a GDPR más aspektusai, valójában arra kötelezi a vállalatokat, hogy - Mireille Hildebrandt szavaival élve - "az ilyen döntéshozatal indoklását, nem pedig a heurisztikák értelmében vett magyarázatát" megértsék és nyilvánosságra hozzák.¹³³ Az összetett gépi tanulási rendszerek esetében ez kihívást jelenthet, ha nem lehetetlen. Kreatív gondolkodást igényel, hogy miként lehet az ilyen rendszereket úgy felépíteni, hogy ne csak az ellentételezések szempontjából legyenek "megmagyarázhatók", hanem a döntés normatív alapjainak megértése, újbóli feltárása és megkérdőjelezhetővé tétele szempontjából legyenek "igazolhatóak".

A vitához való jog tehát furcsa módon egyszerre központi eleme a GDPR algoritmikus elszámoltathatósági rendszerének, és alig van megfogalmazva. A GDPR 22. cikkének központi szerepe ellenére a szövegben nem szerepel. Az EU központi adatvédelmi szabályozó hatósága (az Európai Adatvédelmi Testület) által kiadott iránymutatásokban vagy a preambulumbeküzdésekben (a GDPR-t kísérő, nem kötelező erejű preambulumszöveg) sem kap nagy figyelmet.¹³⁴ A (71) preambulumbeküzdés egyszerűen és feleslegesen a megtámadáshoz való jogot a határozat "megtámadásához" való jogként jellemzi.¹³⁵ Az iránymutatások nagyrészt az adatvédelmi rendelet szövegét ismételtetik.

kizárólag automatizált adatkezelésen alapuló", "joghatásokat . . . kiváltó vagy őt hasonlóképpen jelentős mértékben érintő", a GDPR jogot teremt "az érintett logikára vonatkozó érdemi tájékoztatásra." (idézi a GDPR, supra note 13, art. 22(1)).

128. Kaminski, Right to Explanation, Explained, supra note 25, 204. o. ("[A]n egyének joga van az egyedi döntés magyarázatához, mivel ez a magyarázat szükséges ahhoz, hogy hivatkozhatson a GDPR szövegében kifejezetten felsorolt egyéb jogokra - pl. a döntés megtámadására, véleményének kifejezésére -").

129. Bayamlioglu, Beyond the So-Called "Right to Explanation", Supra 122. lábjegyzet, 5-6. o. ("A 22/3. cikk eljárási jellegéből adódóan szükségszerűen hallgat azokról a lényeges indokokról, amelyekre hivatkozva megtámadható az indoklás vagy az auto-mata határozatok alapjául szolgáló kritériumok. . . hogy bizonyos [gépi tanulási] eredmény[ek] tisztességtelennek vagy jogellenesnek tekinthetők-e vagy mikor, az egy következtetés . . . [..normatív tételeket igényel]").

130. Id. 6. pont ("Az adatkezelőnek elvileg úgy kell "megmagyaráznia" a döntést, hogy az érintett értékeln tudja, hogy az adott eredményhez vezető okok jogszerűek és törvényesek voltak-e.").

131. Kaminski, Right to Explanation, Explained, Supra note 25, 204- 05. o.

132. Bayamlioglu, Beyond the So-Called "Right to Explanation" (A magyarázathoz való jagon túl), 122. lábjegyzet, 6. pont.

133. Hildebrandt, Privacy as Protection of the Incomputable Self (A magánélet mint a kiszámíthatatlan én védelme), fentebb 26. lábjegyzet, 113. o.

134. A GDPR szövege, a preambulumbeküzdések és az iránymutatások közötti különbség magyarázatát lásd: Kaminski, Right to Explanation, Explained, supra note 25, 193-95. o.

135. Lásd a fenti 13. lábjegyzetben szereplő általános adatvédelmi rendelet (71) preambulumbeküzdését (az egyéneknek az "emberi beavatkozáshoz", "a döntés

magyarázatának" és "a döntés megtámadásához" való jogát szorgalmazza).

GDPR, és úgy tűnik, hogy helyenként összemossa a vitát az emberi beavatkozáshoz és a véleménynyilvánításhoz való párhuzamos joggal.¹³⁶

Korábban kevés tudományos figyelem irányult a GDPR vitatáshoz való jogára, és gyakorlatilag az amerikai tudósok sem foglalkoztak vele.¹³⁷ Ez bizonyos szinten meglepő. A GDPR az egyik első olyan szabályozási rendszer a világon, amely a mesterséges intelligencia alapú döntéshozatalt szabályozza, és a megtámadáshoz való jog a megközelítés központi eleme, vitathatatlanul a GDPR által előírányzott egyéni jogok középpontjában áll.¹³⁸

Egy másik szinten a figyelem hiánya érthető. A GDPR összetett és kihívást jelent az amerikai közönség számára.¹³⁹ A megtámadáshoz való jog még mindig "papírtigris" lehet - papíron létezik, de a gyakorlatban korlátozott.¹⁴⁰ Még most, több évvel a GDPR hatálybalépése után is kevés információ áll rendelkezésre arról, hogy a megtámadáshoz való jog hogyan néz ki.¹⁴¹ A GDPR-ban foglalt megtámadási jogok csak a "kizárólag automatizált", jelentős hatású döntések esetében merülnek fel.¹⁴² És mint általában az egyéni tisztességes eljárásra vonatkozó intézkedések esetében, a megtámadáshoz való jog mélyen, és néha összeforrottan összefonódik más tisztességes eljárásra vonatkozó intézkedésekkel, különösen az átláthatósághoz és az értesítéshez való jogokkal, amelyek a jog érvényesülését biztosítják.

Amint azt a III.B. szakasz alább tárgyalja, a GDPR vitatáshoz való joga egyelőre nagyrészt szabványként, nem pedig konkrét eljárási szabályokként létezik.¹⁴³ A vállalatoknak lehetővé kell tenniük az egyének számára bizonyos automatizált döntések megtámadását, de egyelőre kevés részlet van arra vonatkozóan, hogy ennek az eljárásnak mit kell tartalmaznia.

136. Az automatizált egyéni döntéshozatalról szóló iránymutatás, 115. lábjegyzet, 27. és 32. pont.

137. De lásd Huq, A Right to a Human Decision, supra note 8, 620-24. o. (a 22. cikket az "emberi döntéshoz való jog" példaként tárgyalja, de lemond a követelmények mélyreható elemzéséről).

138. A GDPR-t értelmező szabályozók kifejtették, hogy a GDPR sokat vitatott algoritmikus átláthatósági rendelkezései (a "magyarázathoz való jog") egy központibb vitatáshoz való jog szolgáltatásban állnak. Az automatizált egyéni döntéshozatalról szóló iránymutatás, 115. lábjegyzet, 27. pont. Ezek a szabályozók kifejtik, hogy az egyéneknek magyarázathoz való jogra van szükségük ahhoz, hogy megtámadhassák az automatizált döntéseket. Lásd Bayamlioglu, Contesting Automated Decisions, supra note 27, at 2 ("[T]he right to contest tekinthető a gerinces rendelkezésnek, amelynek kulcsszerepe van a GDPR szerinti algoritmikus átláthatóság hatályának meghatározásában."). De lásd Antoni Roig, Safeguards for the Right to Not Be Subject to Be Subject to a Decision Based To Be Subject of a Decision Based Asly on Automated Processing (Article 22 GDPR), 8 Euro. J.L. & Tech. 1, 6 (2017) (azt állítva, hogy ezek a jogok mind értelmetlenek lehetnek).

139. Lásd Meg Leta Jones & Margot E. Kaminski, An American's Guide to the GDPR, 98 Denv. L. Rev. 93, 106-11 (2020) (a GDPR megértése során az amerikai olvasók által elkövetett gyakori hibákról).

140. Bygrave, Minding the Machine, Supra note 10, 21. pont.

141. Raphaël Gellert, Marvin van Bekkum & Frederik Zuiderveen Borgesius, The Ola & Uber Judgments: For the First Time a Court Recognises a GDPR Right to an Explanation for Algorithmic Decision-Making, EU L. Analysis (2021. április 28.), <http://eulawanalysis.blogspot.com/2021/04/the-ola-uber-judgments-for-first-time.html> [https://perma.cc/7KP3-2JFV] ("Ez a first time that a court in the Netherlands recognises an such a right [Ez az első alkalom, hogy egy bíróság bárhol Európában elismeri ezt a jogot."].

142. Lásd Kaminski, Right to Explanation, Explained, Supra note 25, 197., 207. o., 197., 207. o.

143. Lásd általában Louis Kaplow, Rules Versus Standards: Duke L.J. 557 (1992).

legyen. Ezáltal a vállalatok, a szabályozó hatóságok, az uniós tagállamok és végül a bíróságok számára meglehetősen üres (de nem teljesen üres) terep marad a jog végrehajtására.

C. *A tiltakozáshoz való jog a GDPR-on túl is*

Annak ellenére, hogy a GDPR-ban foglalt megtámadási jog még csak most születik, az EU-n kívüli más intézmények már felismerték annak fontosságát az algoritmikus elszámoltathatóság szempontjából. Az Európa Tanács az EU-tól elkülönülő nemzetközi szervezet, amelyet 1949-ben alapítottak.¹⁴⁴ Magja az emberi jogok rendszere, amely az 1953-as Emberi Jogok Európai Egyezményéből áll, és amelyet az Emberi Jogok Európai Bírósága értelmez. Az Európa Tanács 2020 áprilisában ajánlást fogadott el, amelyben iránymutatásokat fogalmazott meg az algoritmikus rendszerek emberi jogi hatásainak kezelésére. Ez tartalmazta azt az iránymutatást, hogy "hatékony eszközöket kell biztosítani a relatív meghatározások és döntések megtámadására"¹⁴⁵.

A vitához való jog Európán kívüli kontextusban is kezdett megjelenni. Az OECD Tanácsának a mesterséges intelligenciáról szóló 2020. évi ajánlása tartalmazza azt az ajánlást, hogy a mesterséges intelligencia felhasználóinak "lehetővé kell tenniük a mesterséges intelligencia rendszer által hátrányosan érintettek számára, hogy a rendszer eredményét megtámadhassák a tényezőkre és az előrejelzés, ajánlás vagy döntés alapjául szolgáló logikára vonatkozó egyszerű és könnyen érthető információk alapján."¹⁴⁶ Az OECD ajánlásai világszerte befolyásolhatják a jogalkotást és a gyakorlatot.

Egyes országok már elfogadták vagy fontolgatják a megtámadáshoz való jog elfogadását. Amint fentebb említettük, Brazília 2018-ban fogadta el a jogot.¹⁴⁷ 2020 novemberében a kanadai adatvédelmi biztos hivatala azt ajánlotta, hogy Kanada vizsgálja felül adatvédelmi törvényét, hogy lehetővé tegye az automatizált döntések megtámadásához való jogot.¹⁴⁸ Azzal az indoklással, hogy a mesterséges intelligencia alapú döntéshozatal "olyan egyedi kockázatokat vezet be, amelyek külön kezelést indokolnak a

144. Jones & Kaminski, 139. sz. jegyzet, 101. o. Megjegyzendő, hogy az EU valamennyi tagállama tagja az Európa Tanácsnak. Lásd: Tagállamok, Európa Tanács, <https://www.coe.int/en/web/about-us/our-member-states> [https://perma.cc/72W5-ZSGT] (utolsó látogatás 2021. szeptember 7.).

145. Európai Tanács, A Miniszteri Bizottság CM/Rec (2020) ajánlása a tagállamokhoz az algoritmikus rendszerek emberi jogi hatásairól 9, 13 (2020. április 8.), <https://rm.coe.int/09000016809e1154> [https://perma.cc/2MMJ-WVVC].

146. OECD, Recommendation of the Council on Artificial Intelligence, § 1.3.iv, at 8, OECD Legal Instruments (May 22, 2019), <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0449> [https://perma.cc/6KCV-BL2R].

147. LGPD, cikk. 20, 13.709. sz. törvény (2018. augusztus 18.), https://lcpd-brazil.info/chapter_03/article_20 [https://perma.cc/W2CL-SFTW] (Braz.).

148. A mesterséges intelligencia szabályozási kerete: ajánlások a PIPEDA reformjához, Off. of the Priv. Comm'r of Can. (Nov. 12, 2020), https://www.priv.gc.ca/en/about-the-opc/what-we-do/consultations/completed-consultations/consultation-ai/reg-fw_202011/ [https://perma.cc/E6ZL-AP7H].

törvény", a biztos két konkrét egyéni jog megállapítását javasolta: a magyarázathoz való jog és a megtámadáshoz való jog.¹⁴⁹

A biztos a GDPR-hez hasonlóan a megtámadáshoz való jogot szorgalmazta, de kifejezetten elutasította az olyan kvalifikációkat, mint a "kizárólag", annak biztosítása érdekében, hogy a jog akkor is érvényesüljön, ha az automatizált döntésekben több ember is részt vesz.

¹⁵⁰ A biztos ajánlása szerint a megtámadáshoz való jog magában foglalná azt a lehetőséget, hogy "kifejezhesse álláspontját egy emberi beavatkozónak, és megtámadhassa a döntést". A biztos különbséget tett a megtámadáshoz való jog és az adatkezelés elleni tiltakozáshoz való, már létező jog között, mivel "a megtámadás akkor is jogorvoslati lehetőséget biztosít az egyének számára, ha úgy döntenek, hogy továbbra is részt vesznek abban a tevékenységben, amelyhez automatizált döntéshozatalt alkalmaztak."¹⁵¹

Az Egyesült Államokban azonban a javasolt és elfogadott törvények nem tartalmazzák a mesterséges intelligenciával kapcsolatos döntések megtámadásának jogát. A javasolt 2019. évi szövetségi algoritmikus elszámoltathatósági törvény célja az volt, hogy kockázatértékelést hozzon létre az AI-rendszerek számára, de nem állapított meg egyéni jogokat.¹⁵² Egy Washington államban javasolt törvény szintén a kockázatértékelésre összpontosított, és nem állapított meg jogot a megtámadásra.¹⁵³ A nemrégiben elfogadott kaliforniai adatvédelmi jogokra vonatkozó törvény, amely az országban elsőként foglalkozik az AI-alapú döntéshozatallal, az új kaliforniai adatvédelmi ügynökséget bízta meg azzal, hogy rendeleteken keresztül állapítsa meg a bizonyos típusú automatizált döntéshozataltól való kilépés jogát, amelyet a döntéshozatali folyamatra vonatkozó "érdemi információkhoz" való hozzáférés joga kísér.¹⁵⁴ Nem írja le azonban kifejezetten a megtámadáshoz való jogot

Azzal lehet érvelni, hogy számos technológiasemleges jogszabály bizonyos politikai kontextusokban ténylegesen jogot biztosít a mesterséges intelligenciával kapcsolatos döntések megtámadására az Egyesült Államokban. A pereskedők már sikeresen használták a tisztességes eljárásra és a közigazgatási eljárásra vonatkozó követeléseket a mesterséges intelligencia kormányzati felhasználásának megtámadására.¹⁵⁵

149. Id.; lásd még Cofone, 23. lábjegyzet.

150. A Regulatory Framework for AI: Recommendations for PIPEDA Reform, supra note 148 ("A GDPR-tól vagy Quebec 64-es törvényjavaslatától eltérően a kifejezésnek el kell hagynia minden olyan kvalifitert, mint például a "kizárólag" vagy a "kizárólagosan", amely nagyon szűkre szabja a speciális védelem alkalmazhatóságát. Ezek a fogalmat is érzékennyé teszik a felforgatásra, amikor a folyamatba emberi szerepet is beillesztenek, pusztán azért, hogy további kötelezettségeket kerüljenek ki.")

151. Id.

152. Lásd pl. Algorithmic Accountability Act, S. 1108, 116th Cong. §§ 2-3 (2019).

153. H.B. 1655, 66th Leg., 2019 Reg. Sess. (Wash. 2019) (kísérlet az "algoritmikus elszámoltathatósági jelentések" létrehozására). Emellett a legutóbbi washingtoni adatvédelmi törvényjavaslat a GDPR-t utánozza az adathatásvizsgálatokra való felszólításban, de nem állapít meg egyéni jogot az automatizált döntések megtámadására. Lásd S.B. 5062, 67. törvényhozás, 2021 Reg. Sess. (Wash. 2021).

154. Cal. Civ. Code § 1798.185(16) (2021).

155. Huq, Constitutional Rights in the Machine-Learning State, supra note 8, at 1895- 98 (idézi a kormányzat által a gépi tanulással kapcsolatos algoritmusok jelentős döntésekhez való felhasználásával szemben benyújtott sikeres, megfelelő eljárásjogi kereseteket); lásd még Rashida Richardson, Jason M. Schultz & Vincent M. Southerland,

AI Now Inst., Litigating Algorithms 2019 US Report: New Challenges to Government Use of Algorithmic Decision Systems 28-32 (2019), <https://ainowinstitute.org/litigatingalgorithms-2019-us.html> [<https://perma.cc/MJF4-3T3E>].

A megkülönböztetésellenes jog is felhasználható bizonyos körülmények között a mesterséges intelligencia segítségével hozott döntések megtámadására.¹⁵⁶ A meglévő doktrínák azonban a mesterséges intelligencia kontextusában akadályokat jelentenek, amelyek közül nem utolsósorban a bizonyítással kapcsolatosak.¹⁵⁷ A mesterséges intelligencia megtámadásához való, világosan meghatározott és kontextusokon átívelő jognak vannak előnyei.

D. Akadémiai nézetek a mesterséges intelligencia szabályozásáról

A mesterséges intelligencia szabályozásával kapcsolatos tudományos nézetek illusztrálhatják és befolyásolhatják a politikai döntéshozók gondolkodását arról, hogy meg kell-e teremteni a mesterséges intelligencia vitatásának jogát. Aszakirodalom gyorsan növekszik azzal kapcsolatban, hogy miként lehetne szabályozni az összetett számítógépes algoritmusokat. Míg azonban a korábbi kutatók valamiféle tisztességes eljárást szorgalmaztak, a legújabb tendencia a mesterséges intelligenciát létrehozó és használó vállalatok vagy kormányzati szervek feletti rendszerszintű kormányzást részesíti előnyben az olyan egyéni jogok megállapításával szemben, mint például a megtámadáshoz való jog.¹⁵⁸

Az algoritmikus elszámoltathatósággal foglalkozó tudósok első hulláma a "technological due process" vagy a "big data" elnevezésű eljárásra szólított fel. ... megfelelő eljárást".¹⁵⁹ A *Technological*

156. A felperesek "nehéz harccal" néznek szembe, mind az egyenlőtlen hatásra vonatkozó állítások esetében általában, mind pedig a nagy adatokra vonatkozó következtetések tekintetében. Lásd Ajunwa, *Auditing Imperative*, supra note 4, at 647 ("[P]laintiffs aiming to bring an employment discrimination claim on a theory of disparate impact, rather than disparate treatment, face an uphill battle."); Barocas & Selbst, *Big Data's Disparate Impact*, supra note 70, at 674 ("[A]ttempts to certify the absence of prejudice on the part of those involved in the data mining process may wrongly confer the imprimatur of impartiality on the resulting decisions."). Ajunwa ehelyett a VII. cím alapján egy harmadik keresetindítási okot javasolt a "per se diszkrimináció" tekintetében, amelynek során:

[A] a felperes azt állíthatja, hogy egy felvételi gyakorlat (például a helyettesítő változók használata [az automatizált felvétel során], amely a védett kategóriákra nézve hátrányos hatást eredményez vagy eredményezhet) annyira kirívó, hogy önmagában véve *diszkriminációnak minősül*, és ez a bizonyítási terhet a felperesről az alperesre (munkáltatóra) hárítja annak bizonyítása érdekében, hogy gyakorlata nem diszkriminatív.

Ajunwa, *Paradox of Automation*, Supra note 4, 1728. o., 1728. o.

157. Huq, *Constitutional Rights in the Machine-Learning State*, supra note 8, at 1897 ("Nem találtam példát arra, hogy az algoritmikus elosztási rendszerek az egyenlőséggel vagy a magánélet védelmével kapcsolatos aggályok alapján támadták volna meg. Ennek oka lehet, hogy a tisztességes eljárásra vonatkozó követelések könnyebben állíthatók."); lásd még Barocas & Selbst, *Big Data's Disparate Impact*, supra note 70, at 694-714 (a gépi tanúlással kapcsolatos algoritmusokkal kapcsolatos, a VII. cím szerinti követelésekkel kapcsolatos kihívások leírása).

158. Kaminski, *Binary Governance*, supra note 12, at 1540 n.34; lásd még Huq, *Constitutional Rights in the Machine-Learning State*, supra note 8, at 1550 ("Azok a tudósok, akik elutasítják az individualizált algoritmikus tisztességes eljárást és az individualizált átláthatóságot, nagyrészt implicit módon elutasítják mind a méltósági, mind a justificatorikus indokokat. Ők úgy értelmezik a magánszektorbeli algoritmusok szabályozását, hogy az nagyrészt a hibák vagy a diszkrimináció és az elfoglaltság korrigálásáról szól."); id. 1557. o. ("A szakirodalom egyre növekvő része az utólagos, individualizált átláthatóságtól és a tisztességes eljárástól való eltávolodást, vagy legalábbis azok kiegészítését olyan szabályozásokkal, amelyek az algoritmikus tervezést korábbi szakaszokban célozzák, és az algoritmusokat körülvevő emberi rendszerekre irányulnak.").

159. Citron, *Technological Due Process*, supra note 3, at 1301; Citron & Pasquale, *Elektronikusan elérhető a következő címen:*

<https://ssrn.com/abstract=3965041>

Scored Society, *supra* note 8, at 27; Crawford & Schultz, *supra* note 8, at 124; lásd még Maayan Perel & Niva Elkin-Koren, *Accountability in Algorithmic Copyright Enforcement*, 19 *Stan. Tech. L. Rev.* 473, 496 (2016) ("Az érintett egyéneknek joguk kell, hogy legyen az online magatartásukkal kapcsolatban hozott, szerintük pontatlan bírói döntéseket megvizsgálni, korrigálni és vitatni."); Schwartz, *supra* note 61, at 1343-74; Daniel J. Steinbock,

Danielle Citron a *Due Process című könyvében* megfigyelte, hogy a kormányok egyre gyakrabban alkalmaznak számítógépes algoritmusokat a döntéshozatalban.¹⁶⁰ Citron rendszerszintű szabályozást sürgetett, amely a közigazgatási eljárási törvényre mint modellre és jogi korlátra egyaránt támaszkodik, valamint az egyénre szabott tisztességes eljárásra szólított fel. Megjegyezte azonban, hogy a *Mathews kontra Eldridge ügy* a gyakorlatban akadályokat gördíthet az egyéni kihívások elé, mivel az algoritmikus rendszerek megtámadásával járó lehetséges költségek miatt.¹⁶¹

Néhány évvel később a tudósok két csoportja a "megfelelő eljáráshoz" hasonló védelemnek a magánszektorbeli döntésekre való kiterjesztésére szólított fel.¹⁶² Kate Crawford és Jason Schultz nagymértékben támaszkodott a tisztességes eljárás elméletére - Martin Redish és Lawrence Marshall,¹⁶³ valamint Henry Friendly bíról¹⁶⁴ munkájára támaszkodva -, hogy érvet építsen az egyénre szabott eljárás mellett a prediktív adatelemzéssel szemben.¹⁶⁵ A *The Scored Society: Due Process for Automated Predictions* című könyvében Citron és Frank Pasquale hasonlóképpen kifejtette, hogy "[p]rocedural protections should apply not only to the scoring algorithms themselves (a kind of technology-driven rulemaking), but also to individual decisions based on algorithmic predictions (technology-driven adjudication)."¹⁶⁶ Ezek a tudósok rendszerszintű szabályozási felügyeletet sürgettek, de nem az egyének eljárási védelmének (vagy jogainak) kizárásával.

Ezek az úttörő munkák azonban nem sok útmutatást nyújtanak az automatizált döntések megtámadásához való egyéni jog megvalósításához. Citron azt javasolta, hogy a kormányzati döntéshozóknak meg kellene indokolniuk, hogy miért használják az automatizált rendszerek döntéseit, és fel kellene őket világosítani az ilyen rendszerek elfogultságairól, a rendszereket pedig tesztelni kellene a hibák és az elfogultságok szempontjából.¹⁶⁷ Crawford és Schultz egy "semleges adatbíró", például az FTC létrehozását szorgalmazta, amely kivizsgálná a magánfelek ellen benyújtott panaszokat "a magánéletet érintő, előre jelzett károk alapján, és e panaszok során megvizsgálná az előrejelzések alapját."¹⁶⁸ Nem világos, hogy *minden* egyes panasz egyéni meghallgatást eredményezne-e; ez valószínűtlennek tűnik.

Adategyeztetés, adatbányászat és megfelelő eljárás, 40 Ga. L. Rev. 1, 64 -81 (2005) (az adatbányászat kormányzati alkalmazásával foglalkozik a légi utasok átvizsgálása és a megfigyelési listák létrehozása kapcsán); Zarsky, *Transparent Predictions*, supra note 9, 1553-68. o. (az algoritmikus döntéshozatal átláthatóságának alapos elemzését kínálja, és eljárási védelmet követel).

160. Citron, *Technological Due Process*, supra note 3, 1259, 1263-67. o.

161. Id. 1284-85. o.

162. Citron & Pasquale, *Scored Society*, 8. lábjegyzet; Crawford & Schultz, 8. lábjegyzet.

163. Lásd Martin H. Redish & Lawrence C. Marshall, *Adjudicatory Independence and the Values of Procedural Due Process*, 95 Yale L.J. 455, 474 (1986) (az "olyan eljárásjogi modell szükségességét írja le, amely egyszerre teszi lehetővé a tisztességes eljárás fogalmának központi elemét, miközben elvszerű és működőképes struktúrát biztosít").

164. Lásd Friendly, 2. lábjegyzet, 1268-1304. o.

165. Crawford & Schultz, 8. lábjegyzet, 114-20. o.

166. Citron & Pasquale, *Scored Society*, 8. lábjegyzet, 19. o., 19. o.

167. Citron, *Technological Due Process*, supra note 3, 1304-11. o.

168. Crawford & Schultz, 8. lábjegyzet, 127. lábjegyzet.

tekintettel az FTC korlátozott kapacitásaira.¹⁶⁹ Citron és Pasquale is az FTC szabályozási felügyeletét szorgalmazta.¹⁷⁰ Emellett az ellenőrzési nyomvonalakkal garantált, személyre szabott értesítést,¹⁷¹ valamint interaktív modellezést sürgetnek, hogy az egyes személyek jobban megértsék az ellenük alkalmazott pontozási algoritmusokat.¹⁷² Bár utaltak az algoritmikus pontozással szembeni "kihívás[ok]ra", nem tértek ki részletesen arra, hogy a gyakorlatban mit jelenthet egy ilyen "meghallgatási lehetőség".¹⁷³

Mindenesetre az egyéni tisztességes eljárás iránti kezdeti lelkesedés ellenére az újabb javaslatok nagyrészt elzárkóztak ettől. Egyes tudósok egyszerűen figyelmen kívül hagyták az egyéni tisztességes eljárást és a kapcsolódó átláthatósági jogokat; mások kifejezetten elutasították azokat. Az *Accountable Algorithms* című könyvben interdiszciplináris szerzők sokasága sorolta fel az átláthatóság potenciális ártalmait - elkerülve ezzel az egyéni tisztességes eljáráshoz való jog "értesítés" részét.¹⁷⁴ Más tudósok az egyéni jogokat hatástalan tévhitként bírálták, az egyéni képességek hiányára és az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés problémáira hivatkozva.¹⁷⁵ Több tudós megjegyezte, hogy a tisztességes eljárás csak az állami cselekvés kontextusában érvényesül.¹⁷⁶

Aziz Huq még tovább ment, és azt állította, hogy a tisztességes eljáráshoz való jogoknak még az állami intézkedésekre sem kellene vonatkozniuk - vagy inkább azt, hogy az algoritmikus döntéshozatal egyénre szabott megtámadása helyett az egyéneknek azt kellene megtámadniuk, hogy az algoritmus rendszerszinten "jól kalibrált"¹⁷⁷.

A tendencia alól csak korlátozott kivételek vannak. Rory Van Loo például azt kéri, hogy a platformok döntéshozatala során egy összetett fellebbezési rendszert alkalmazzanak, amely semleges emberi döntőbírák által létrehozott átlátható precedenseket foglal magában.¹⁷⁸ Andrea Roth a büntetőeljárások kontextusában szembesítési jogot szorgalmaz a gépi úton előállított bizonyítékokkal kapcsolatban, beleértve a következő eszközöket is

169. Crawford és Schultz úgy tűnik, jobban aggódik az átláthatóság elérése és az elfogultság ellenőrzése a nyilvánosság szintjén. Id. 127. o. ("Egy semleges adatbíró jelenléte lehetőséget biztosítana a nyilvánosság számára a meghallgatásra, az ítélezési előrejelzésekben használt bizonyítékok vizsgálatára és azok megkérdőjelezésére.")

170. Citron & Pasquale, *Scored Society*, 8. lábjegyzet, 20-27. o.

171. Id. 28. pont.

172. Id. 28-29. o.

173. Id. 27-28, 33.

174. Lásd Joshua A. Kroll, Joanna Huey, Solon Barocas, Edward W. Felten, Joel R. Reidenberg, David G. Robinson & Harlan Yu, *Accountable Algorithms*, 165 U. Pa. L. Rev. 633, 657-60 (2017).

175. Lásd pl. Lilian Edwards & Michael Veale, *Slave to the Algorithm? Why a 'Right to an Explanation' Is Probably Not the Remedy You Are Looking for*, 16 Duke L. & Tech. Rev. 18, 74-75 (2017).

176. Lásd pl. Deven R. Desai & Joshua A. Kroll, *Trust but Verify: A Guide to Algorithms and the Law*, 31 Harv. J.L. & Tech. 1, 43, 46 (2017) ("Bár a tisztességes eljárásra vonatkozó aggályok megmagyarázzák, hogy miért követeljük meg a szoftvervezérelt kormányzati döntéshozatali folyamatok esetében a szilárd bizonyítékok nyomvonalának létrehozását, az, hogy ugyanez igaz-e a magánszektorban történő felhasználásra, a kérdéses magán-tevékenység jellegétől függ.")

177. Huq, *A Right to a Human Decision*, *Supra* note 8, 686. o.; Huq, *Constitutional Rights in the Machine-Learning State*, *Supra* note 8, 1909-10. o.

178. Van Loo, *Supra* note 5, 867-78. o.

a bírósági tesztelés a felelős programozók keresztkérdéseinek kikérdezéséig.¹⁷⁹ Ezek az érvek azonban helyspecifikusak, és nem követelik meg a mesterséges intelligencia vitatásának általános jogát

Ezután rátérünk az általunk javasolt joggal leginkább analóg, korlátozott tudományos szakirodalomra: a GDPR által biztosított, az automatizált döntések megtámadására vonatkozó jogra. A GDPR-ban foglalt megtámadási jog meglepően kevés tudományos figyelmet kapott. Ehelyett sok tinta folyt ki az algoritmikus döntésekhez kapcsolódó "magyarázathoz való jogról".¹⁸⁰ Itt is jelentős ellenérzéseket tapasztalunk az egyénre szabott átláthatósági joggal szemben.¹⁸¹ Még Európában is, ahol viszonylag szilárd elképzelés létezik az adatjogról mint emberi jogról, amely hozzájárul az egyéni méltóság védelméhez, a szakirodalom nagy része a rendszerszintű felügyelet hatékonyságára összpontosít, nem pedig a GDPR által biztosított egyéni jogokra.¹⁸² A GDPR megtámadáshoz való jogát vizsgáló egyetlen európai tudós egyike, Emre Bayamlioglu, valóban úgy érvel, hogy a megtámadás szükségszerű, és "olyan mechanizmusra van szükség, amely lehetővé teszi az érintettek számára, hogy kifogásaikat egy számukra érthető eljárás keretében meghallgassák - a határozat megsemmisítésének vagy módosításának lehetőségével."¹⁸³ Ezzel szemben Huq, aki egyike az egyetlen amerikai tudósoknak, aki közvetlenül foglalkozik a GDPR-ban a megtámadáshoz való joggal, kifejezetten elutasítja azt egy "jól kalibrált gépi döntéshez való jog" javára - vagyis nem az egyéni megtámadáshoz való jog, hanem egy rendszerszinten jól működő géphez való jog.¹⁸⁴

Az egyénre szabott jog helyett a tudósok a közelmúltban olyan rendszerszintű intézkedéseket javasoltak, amelyek szabályozzák a mesterséges intelligenciát építő vagy használó vállalatokat vagy kormányzati szerveket. Ezek az intézkedések a következők: előzetes tesztelés, tervezési követelmények, hatásvizsgálatok, nyilvántartási követelmények, amelyek dokumentálják, hogyan képezték ki az algoritmust, és milyen adatokat választottak ki a képzéséhez, a bejelentők védelme, valamint a közérdekű kereseti jogalap létrehozása.¹⁸⁵

179. Roth, *Supra* 79. lábjegyzet, 2050. o. (a szakértői testület előtti programozói tanúvallomás, a programozóknak címzett írásbeli kérdőívek, a forráskódhoz való hozzáférés és a gépek korábbi nyilatkozatainak nyilvánosságra hozatala javasolt).

180. Kaminski, *Right to Explanation, Explained*, *Supra* note 25, 192 n.8.

181. Lásd pl. Edwards & Veale, 175. lábjegyzet, 74-75. o.; Wachter et al., *Why a Right to Explanation of Automated Decision-Making Does Not Exist*, 111. lábjegyzet.

182. Lásd pl. Edwards & Veale, 175. lábjegyzet, 74. o. Az EU-ról és a méltóságról lásd Jones, *The Right to a Human in the Loop*, *supra* 72. lábjegyzet, 231. o.; Tal Z. Zarsky, *Incompatible: The GDPR in the Age of Big Data*, 47 *Seton Hall L. Rev.* 995, 1016-17 (2017) [a továbbiakban: Zarsky, *Incompatible*].

183. Bayamlioglu, *Transparency of Automated Decisions (Az automatizált határozatok átláthatósága)*, 9. lábjegyzet, 39. pont.

184. Huq, *Az emberi döntéshez való jog*, 8. lábjegyzet, 686. o., 686. o.

185. Lásd Desai & Kroll, *Supra* note 176, 43. o. ("Ezt a részt a közszféra döntéshozatalának vizsgálatával kezdjük, és elmagyarázzuk, hogy miért szükséges a technikai elszámoltathatóság a tisztességes eljárás érdekében... [továbbá] egy lehetséges törvényi változtatást ajánlunk - a tiltott gyakorlatokról tudó bejelentőket bátorító és védő törvény elfogadását."); Huq, *Constitutional Rights in the Machine-Learning State*, *Supra* note 8, 1940 ("Aggregate challenges (such as class actions, facial challenges, and the like the like) usefully direct attention to system-wide causes of

Ezek a rendszerszintű kormányzási javaslatok értékesek. A rendszerszintű kormányzás valószínűleg szükséges a mesterséges intelligencia irányításához, tekintettel az egyéneknek az ilyen rendszerek megtámadása során felmerülő valós kihívásokra.¹⁸⁶ Az egyéni megtámadási jog önmagában valószínűleg nem tudná teljes mértékben kezelni vagy enyhíteni a károkat. A technológia jellege és a magánszektorban lévő szakértelem miatt a mesterséges intelligencia is különösen alkalmas lehet az innovatív "új kormányzás" vagy "együttműködő kormányzás" modelljeire, amelyek mind a kormányzat, mind az ipar erősségeit hasznosítják.¹⁸⁷

A jelenlegi tudományosság azonban nagyrészt nyitva hagyja azt a kérdést, hogy vajon az algoritmikus döntéshozatal vitatásának is van-e értéke. Következésképpen nem foglalkozik azzal sem, hogy miként lehetne kialakítani és megvalósítani egy hatékony megtámadási jogot.

II. MIÉRT VAN JOGUK VITATNI AZ AI-T?

Ez a rész alaposabban megvizsgálja az egyéni tisztességes eljárás nyugati hagyományát alátámasztó elméletet, és megvizsgálja, hogy az biztosítja-e a mesterséges intelligenciával kapcsolatos döntések megtámadásához való egyéni jogot.

alkotmányos sérelem."); Sonia K. Katyal, *Private Accountability in the Age of Artificial Intelligence*, 66 *UCLA L. Rev.* 54, 115-17, 126-29 (2019) (az algoritmus és az algoritmusok alkalmazásához szükséges adatok alapos előzetes és utólagos vizsgálatát szorgalmazza); Selbst, *Disparate Impact in Big Data Policing*, supra note 59, 169-72. o. (a környezeti hatásvizsgálatok mintájára egy algoritmikus hatásvizsgálati követelmény lehetőségét tárgyalja); Andrew D. Selbst & Solon Barocas, *The Intuitive Appeal of Explainable Machines*, 87 *Fordham L. Rev.* 1085, 1100-05, 1110-17 (2018) [a továbbiakban Selbst & Barocas, *Intuitive Appeal*] (annak tárgyalása, hogy a gépi tanuláson belül az értelmezhetőség biztosítására rendelkezésre álló technikák jól megfelelnek a hatályos jog által előírt különböző típusú ex-planációnak); Andrew D. Selbst, *An Institutional View Of Algorithmic Impact Assessments*, 35 *Harvard J.L. & Tech.* (megjelenés: 2021) (*UCLA Sch. of Law, Public Law Research Paper No. 21-25*) (kézirat 4 -5. o.), <https://ssrn.com/abstract=3867634> [<https://perma.cc/667V-3XAG>] (az [algoritmikus hatásvizsgálatok] céljainak és potenciális hatékonyságának megvitatása, és amellet érvel, hogy a rendszer megköveteli a magánszektor jóhiszemű részvételét).

186. Kaminski, *Binary Governance*, supra note 12, at 1557 ("Míg az egyéni jogok fontos méltósági és igazságossági aggályokat kezelhetnek, vannak jobb módszerek az algoritmikus döntéshozatal rendszerszintű problémáinak azonosítására és kiküszöbölésére.").

187. Id. at 1559-77 (az algoritmusok együttműködő irányításának ígéreteit és buktatóit tárgyalja, beleértve az elszámoltathatóság és a végrehajtási mechanizmusok hiányát); Michael Guihot, Anne F. Matthew & Nicolas P. Suzor, *Nudging Robots: Innovative Solutions to Regulate Artificial Intelligence*, 20 *Vand. J. Ent. & Tech. L.* 385, 427, 441, 445 (2017) (az önszabályozás és a kockázati szabályozás keverékét szorgalmazza soft law, szabályozási "nudge[s]" formájában); Perel & Elkin-Koren, supra note 159, at 529-31 ("We advocate a collaborative- dynamic regulation "); Alicia Solow-Niderman, *Administering Artificial Intelligence*, 93 *S. Cal. L. Rev.* 633, 640, 645 (2020). Az együttműködő kormányzásról általában lásd Orly Lobel, *New Governance as Regulatory Governance*, in *The Oxford Handbook of Governance* 65, 66-67 (David Levi-Faur szerk., 2012); Jody Freeman, *Collaborative Governance in the Administrative State*, 45 *UCLA L. Rev.* 1, 21-33 (1997); Orly Lobel, *The Renew Deal: The Fall of Regulation and the Rise of Governance in Contemporary Legal Thought*, 89 *Minn. L. Rev.* 342, 371-76 (2004).

Amint azt fentebb tárgyaltuk, a vitatkozás ősi fogalom, amely a nyugati igazságszolgáltatási hagyományok középpontjában áll.¹⁸⁸ Az amerikai jogrendszerben a kontesztációs jogok leginkább az ötödik kiegészítés Due Process Clause-jából erednek.¹⁸⁹ Egyesek hiedelmeivel ellentétben azonban az Egyesült Államokban a megtámadás nem korlátozódik a kormányzati döntésekre. A pozitív jog speciális politikai kontextusokban kialakított rétegei pro- cedurális védelmet nyújtanak az egyéneknek, beleértve a személyes információkhoz való hozzáférés és azok helyesbítésének jogát¹⁹⁰, valamint a hitelkártya- terhelések megtámadásának jogát.¹⁹¹ Megértve, hogy Az amerikai jog már most is biztosítja a magáncégek döntéseinek megtámadásához való jogot, ami fontos összefüggés a mesterséges intelligencia megtámadásához való jogról szóló vita szempontjából, mivel a magáncégek algoritmusai ugyanolyan fontos döntéseket hozhatnak, mint bármely kormányzati szervé.¹⁹²

A megtámadási jogok nem mindig szolgáltatnak igazságot. A megtámadásra utólag kerülhet sor, amikor bizonyos károkat nem lehet visszacsinálni vagy enyhíteni. A megtámadás túl lassú lehet. Túl költséges lehet.¹⁹³ A vitapartnerek közötti információs, hatalmi és befolyásbeli aszimmetriák a tisztességtelenség irányába billenthetik a folyamatot. A megtámadáshoz való jog nem biztos, hogy elegendő az alapvető jogok védelméhez, és nem biztos, hogy önmagában érvényesül.

De bár a megtámadáshoz való jog nem biztos, hogy elegendő az alapvető mentális jogok védelméhez, mégis szükséges lehet. A következő szakasz az egyéni eljáráshoz való jog létrehozásának gyakran felhozott okait tárgyalja, és megállapítja, hogy ezek a jogokat a mesterséges intelligenciával kapcsolatos döntések megtámadásához való joggal kapcsolatos legújabb vitákhoz hasonlóan értelmezik.

A. Miért van megfelelő eljárás?

Amint azt fentebb tárgyaltuk, néhány tudós az algoritmikus döntéshozatalhoz szükséges egyéni eljárás kialakítására szólított fel, több alapvető elemre támaszkodva.

188. Lásd a 88-91. lábjegyzetet és a kísérő szöveget.

189. A bizonyítási szabályok is a viták fontos aspektusaként értelmezhetők, amelyek a jogi vitákban bizonyos információk nyilvánosságra hozatalát írják elő vagy korlátozzák azok felhasználását. Lásd pl. Roth, *Supra* note 79, 2039-51. o.; Wexler, *Supra* note 6, 1395-429. o..

190. Lásd: California Consumer Privacy Act of 2018, Cal. Civ. Code §§ 1798.100-1798.199.100; California Privacy Rights Act of 2020, Proposition 24 (2020) (kodifikálandó: Cal. Civ. Code §§ 1798.100-1798.199.100); Virginia Consumer Data Protection Act, 2021 Va. Special Sess. Law I, ch. 52 (2021) (a Va. Code Ann. §§ 59.1-571-59.1-581 (2023)).

191. Van Loo, *Supra* 5. lábjegyzet, 851. lábjegyzet.

192. Lásd pl. Citron & Pasquale, *Scored Society*, *Supra* note 8, 8-13. o. (a hitelpontozás és más algoritmikus rangsorolási rendszerek tárgyalása); Van Loo, *Supra* note 5, 836-50. o. (a technológiai platformok által a beszéddel, szállással, kereskedelemmel, választásokkal és hírnévvel kapcsolatban hozott döntések tárgyalása).

193. A túl költséges eljárási biztosítékok nem feltétlenül szükségesek. Lásd pl. Mathews v. Eldridge, 424 U.S. 319, 333-35 (1976) (amely költség- és költség-hatékonysági elemzést ír elő annak eldöntésére, hogy milyen különleges biztosítékokat kell előírni a "meghallgatásra való lehetőség" részeként). A *Technological Due Process* című könyvében Citron megjegyzi, hogy a *Mathews* valószínűleg kihívást jelent az automatizált döntések szakértői elemzésének megkövetelésével kapcsolatban, bár azzal érvel, hogy a számítógépes logika kijavításához szükséges szakértői költségeit egy hibás automatizált döntéshozatal egyetlen esete esetén mérlegelni kell a kijavítás által a jövőbeni esetek számára biztosított előnyökkel szemben. Citron, *Technological Due Process*, *supra* note 3, 1284-86. o.

a tisztességes eljárás elméletének szövegei.¹⁹⁴ A tisztességes eljárás irodalmának további feltárása további fényt vet a megtámadási jog szerepére.

Az ötödik alkotmánymódosítás megfelelő eljárásra vonatkozó záradéka előírja, hogy "senkit sem szabad ... megfosztani az életétől, szabadságától vagy tulajdonától a törvény megfelelő eljárás nélkül".¹⁹⁵ A gyakorlatban ez "az ügy természetének megfelelő" értesítést és meghallgatásra való lehetőséget igényel.¹⁹⁶ De miért? A megfelelő eljárás ésszerű indokai közé tartozik a pontosság elérése, a jogállami értékek támogatása és a liberális elmélet - vagyis az az elmélet, amely az adott döntés által érintett egyén fontosságát hangsúlyozza.

1. *Pontosság.* - Arra a kérdésre, hogy miért van tisztességes eljárás, gyakran instrumentalista választ adnak: a pontosság biztosítása érdekében.¹⁹⁷ A Legfelsőbb Bíróság többször is kijelentette, hogy "[a] jogi eljárás funkciója ... a téves döntések kockázatának minimalizálása."¹⁹⁸ A pontosságot gyakran nevezik meg a robusztus vitarendezési mechanizmusok okaként.¹⁹⁹ Ez egy ősi érvelés: A Biblia arra figyelmeztet, hogy "[a]z, aki először előad egy ügyet, igaznak látszik, amíg a másik nem jön és nem tesz keresztkérdést."²⁰⁰ Ez az érvelés ma is megőrizte erejét. Például csak egyes közigazgatási fellebbezések és perek hozták felszínre a fentebb tárgyalt, az otthoni egészségügyi ellátás elosztási algoritmusával kapcsolatos problémákat.²⁰¹

De a mi jogrendszerünk még a legnagyobb tétellel járó helyzetekben sem garantálja az egyéneknek a pontos döntést.²⁰² Inkább a pontosságot gyakran olyan célként vagy értéként kezelik, amelyet más célokkal vagy értékekkel, például a költségekkel és a hatékonysággal szemben kell kiegyensúlyozni.²⁰³ Egyes tudósok tehát a pontosságot szisztematikus

194. Lásd pl. Citron, *Technological Due Process*, supra note 3, 1258; Cary Coglianese & David Lehr, *Transparency and Algorithmic Governance*, 71 *Admin. L. Rev.* 1, 40-43 (2019); Crawford & Schultz, supra note 8, 127. o.

195. U.S. Const. amend. V.

196. *Cleveland Bd. of Educ. v. Loudermill*, 470 U.S. 532, 542 (1985) (idézi Mullane v. Cent. Hanover Bank & Tr. Co., 339 U.S. 306, 313 (1950)).

197. Lásd Huq, *A Right to a Human Decision*, supra note 8, 653. o.; Redish & Marshall, supra note 163, 476-81. o. (a pontosságot a hét érték egyikeként nevezi meg, amelyet az eljárásjogi tisztességes eljárás véd).

198. *Greenholtz v. Inmates of the Neb. Penal & Corr. Complex*, 442 U.S. 1, 13 (1989); Huq, *A Right to a Human Decision*, supra note 8, at 653 n.201 (idézi a *Heller v. Doe ex rel. Doe*, 509 U.S. 312, 332 (1993)); lásd még Jerry L. Mashaw, *The Supreme Court's Due Process Calculus for Administrative Adjudication in Mathews v. Eldridge: Three Factors in Search of a Theory of Value*, 44 *U. Chi. L. Rev.* 28, 48 (1976) ("Az *Eldridge* Bíróság ... az eljárási védelem egyetlen célját a pontosság fokozásában látja").

199. Lásd pl. Crawford & Schultz, supra note 8, 126-27. o. (a semleges döntőbíró előtti meghallgatást a méltányosság, a pontosság és más értékek megőrzésének módjaként hirdetik); Redish & Marshall, supra note 163, 476. o. (lásd pl. Crawford & Schultz, supra note 8, 126-27. o.).

200. Példabeszédek 18:17 (NSRV).

201. Lásd Lecher, supra 80. lábjegyzet; McCormick, supra 56. lábjegyzet.

202. Huq, *A Right to a Human Decision*, supra note 8, 653. o. ("De még az olyan nagy tétet jelentő kontextusokban is, mint a büntetőügyek vagy a halálbüntetés elítélés utáni felülvizsgálata, a Legfelsőbb Bíróság elzárkózott a személyhez fűződő, valódi döntéshez való jogtól.").

203. Lásd Crawford & Schultz, supra Note 8, 115. o.; Friendly, supra Note 2, 1276. o. ("[A]t bizonyos ponton az egyének számára a kiegészítő biztosítékból származó előnyöket jelentősen felülmúlják az ilyen védelem biztosításának költségei").

irányítási cél, ami azt jelenti, hogy amennyiben az egyéni jogszerű eljárás összességében pontosabbá teheti a döntéshozatali rendszert, érdemes azt védeni.²⁰⁴ Ha azonban ez lenne az egyéni eljárás védelmének egyetlen oka, akkor az egyéni eljárás nem lenne védelemre érdemes, amennyiben nem teszi pontosabbá a döntési rendszert. A pontosság tehát lehet az egyéni folyamat egyik központi célja, de önmagában ez nem magyarázza az emberek erős intuícióit arról, hogy mi az igazságos vagy méltányos.

2. *Jogállami értékek.* - A második ok, amiért egyéni jogokat kell megállapítani a jogállami értékek tiszteletben tartása érdekében. Ezek az értékek azt sugallják, hogy a ~~döntési~~ rendszernek igazságosnak, következetesnek, kiszámíthatónak és racionálisnak kell lennie a különböző egyének számára.²⁰⁵ Ha az egyének számára lehetővé tesszük a döntések megtámadását, akkor kiderül, hogy a döntési rendszer igazságtalan, következetlen, önkényes, kiszámíthatatlan vagy irracionális. A megtámadás és a hozzá kapcsolódó eljárási védelem, például az indokolás, megköveteli, hogy a döntéshozó bizonyítsa, hogy vizsgálhatóan elkötelezett egy eredmény mellett, és ismertesse annak okait.²⁰⁶ Ennek célja az önkényesség megelőzése és a döntések minőségi ellenőrzésének lehetővé tétele, beleértve az elfogultság vagy diszkrimináció kiszűrését.²⁰⁷ Vagyis a megtámadás segíthet kiküszöbölni a döntési mérlegelés buktatóit, miközben a döntéshozóknak meghagyja a lehetőséget, hogy a szabályokat az egyedi körülményekhez igazítsák.

De a jogállamisági logika ismét úgy jellemezhető, hogy a döntéshozatali rendszer egészére összpontosítva érvel az egyéni védelem mellett. A jogállamisági érvelés központi kérdése a döntéshozatali rendszer legitimitása, nem feltétlenül a benne lévő egyéneké. Így a jogállamisági érvelés a pontossági érveléshez hasonlóan teret engedhet az olyan érveknek, amelyek szerint az egyéni jogokat csak akkor szükséges megtámadni, ha az igazságtalanságot, önkényt, kiszámíthatatlanságot és irracionálitást tár fel. Valóban, ennek az érvelésnek a visszhangjait látjuk az algoritmikus elszámoltathatósággal foglalkozó irodalomban, ahol a tudósok elutasítják az egyéni jogokat más intézkedések javára, amelyek szerintük megfelelőek annak biztosítására, hogy a döntési rendszer egésze ne legyen önkényes vagy irracionális.²⁰⁸

3. *Liberális elmélet.* - Ahhoz, hogy teljes mértékben mérlegelni tudjuk az egyéni vitához való jog potenciális értékét, olyan elméletre van szükségünk, amely az egyéneken alapul. Ez a

204. Lásd Crawford & Schultz, *Supra* note 8, 121. o.; Jerry L. Mashaw, *The Management Side of Due Process: Theoretical and Litigation Notes on the Assurance of Accuracy, Fairness, and Timeliness in the Adjudication of Social Welfare Claims*, 59 *Cornell L. Rev.* 772, 815-16 (1974) (azt állítva, hogy a tisztességes eljárás nagyobb védelmet igényel a kérelmező számára, és magában kell foglalnia a szisztematikus irányítás alkalmazását).

205. Lásd Crawford & Schultz, 8. lábjegyzet, 119. o. (idézi Redish & Marshall, 162. lábjegyzet, 483-86. o.).

206. Frederick Schauer, *Giving Reasons*, 47 *Stan. L. Rev.* 633, 649 (1995) [a továbbiakban: Schauer, *Giving Reasons*].

207. Lásd *id.* 657. o. ("De ha az intézményi tervezők okkal feltételezik, hogy a döntések szisztematikus elfogultság, önérték, elégtelen megfontoltság vagy egyszerűen túlzott sietség eredménye, a döntéshozók indoklásának megkövetelése ellensúlyozhatja e tendenciák némelyikét.").

208. Lásd Kroll et al., *Supra* note 174, 662-72. o. (olyan számítási módszerek megvitatása, amelyek az eljárási szabályossággal kapcsolatos elszámoltathatóságot biztosíthatják, miközben egyensúlyt teremtenek a magánélet védelmével kapcsolatos aggályok között).

szakasz az amerikai alkotmányelmélet Jerry Mashaw által "liberális hagyománynak" nevezett alkotmányelmülethez fordul, amelynek "középpontjában az az elképzelés áll, hogy az egyén az erkölcsi és politikai értékek alapegysége." ²⁰⁹ Mashaw meggyőzően érvelt amellelt, hogy a liberális elmélet legalább három kategóriájának hosszú hagyománya állhat az egyéni tisztességes eljárásra vonatkozó felhívások mögött: A benthami (utilitarista), a locke-i (természetes jogok) és a kanti (személyiség) teo- ries. ²¹⁰ Ez a szakasz sorban megvizsgálja mindegyiket.

Első pillantásra az utilitarizmus rossz érvnek tűnhet az egyéni jogok fontosságára vonatkozó érveléshez. Az utilitarizmus ugyanis elsősorban a társadalom egésze számára elérhető eredmények maximalizálásával foglalkozik. ²¹¹ Az utilitarizmus azonban háromféleképpen is alátámaszthatja az egyéni jogokat. ²¹² Először is, az utilitaristák a klasszikus költség- benefit-elemzéssel érvelhetnek amellelt, hogy az egyéni folyamat az érintett egyének részéről elfogadást vagy akár boldogságot eredményez, ami valószínűbbé teszi, hogy a döntési rendszer egésze eléri a társadalmi jóléti célokat. Másodsor, az utilitaristák néhányszor (bár ritkán) az egyéni jogok mellett érvelnek azon az elgondoláson alapulva, hogy bizonyos védelmek a társadalmi jólét maximalizálása szempontjából olyan valószínűséggel helyesek, hogy van értelme ezeket a védelmeket alapértelmezett szabályként megállapítani ("szabályutilitarizmus"). ²¹³ A szabályutilitarizmus szerint a társadalomnak akkor kell az egyéni eljárást szabályként bevezetnie, ha az nagyobb valószínűséggel maximalizálja a társadalmi jólétet - ha ezzel megelőzhető a fájdalom vagy más súlyosan negatív következmények. ²¹⁴ Végül az utilitaristák elismerik, hogy létezik az egyének számára egy olyan privát szféra, amelyben a társadalmi jóléti számításoknak nincs helye. ²¹⁵ Ha egy döntési rendszer azzal fenyeget, hogy beavatkozik ebbe a magánszférába, akkor vitathatóan egyéni eljárási jogokat kell alkalmazni.

Locke-i vagy természetjogi szempontból az egyéni tisztességes eljárás az alapjául szolgáló természetes jogosultságok védelmének eszközeként értelmezhető. A locke-i elemzés középpontjában az egyénekben rejlő "természetes jogok", például az élethez, a szabadsághoz és a tulajdonhoz való jog áll. ²¹⁶ Ha a kormányzat átcsoportosítja vagy jelentősen sérti ezeket a jogokat, akkor ezt megfelelő eljárás keretében kell megtennie. Az eljárás célja a locke-i elemzés szerint (1) a hibák elkerülése, vagy ha ez nem lehetséges, (2) a "beleegyezés" jelzése a

209. Jerry L. Mashaw, *Igazgatási eljárás: A méltóságjeljes elmélet keresése*, 61 B.U. L. Rev. 885, 907 (1981) [a továbbiakban: Mashaw, *Administrative Due Process*] (kiemelés hozzáadva).

210. Id.

211. Id. at 910.

212. Id.

213. Id. at 911.

214. Id.

215. Id. (John Stuart Mill munkásságára hivatkozva megjegyzi, hogy "a megközelítés [az egyén és a társadalom szétválasztása] legalább egy méltóságjeljes folyamat korlátozását eredményezi - az egyéni magánélet valamilyen fogalmát, amely túl van a társadalmi behatoláson, mert szükséges a társadalmi jóléthez").

216. Id. at 908-09 (John Locke és Robert Nozick munkásságának tárgyalása).

az érintett személyek által történő ilyen átcsoportosítások vagy kivetések.²¹⁷ Így olyan körülmények között, amikor a természetes jogokat érintik, a folyamat célja, hogy segítsen a hibák mérséklésében, és bizonyítja az egyének beleegyezését (ha nem is beleegyezését). A tisztességes eljárás melletti locke-i érvelés korlátja az, hogy az eljárás e bizonyos alapvető anyagi jogok védelméhez kapcsolódik; önmagában nem igazolható.

Végül térjünk rá a kanti vagy méltóságelméletre. Az algoritmikus elszámoltathatósággal foglalkozó jelenlegi kutatások nagyrészt figyelmen kívül hagyják vagy elvetik az amerikai gondolkodásban a méltósági tradíciót.²¹⁸ Tágabb értelemben a magánélet védelmével foglalkozó kutatások többnyire elismerik, hogy míg Európa a méltósággal foglalkozik, addig az Egyesült Államok nem.²¹⁹ Ez azonban túlzás. A tisztességes eljárás elméletének vizsgálata azt mutatja, hogy az Egyesült Államokban hosszú méltóságteljes hagyomány van, és mi ezt a saját kárunkra figyelmen kívül hagyjuk.

A kanti kategorikus imperatívusz szerint az egyéneket önmagukban vett célként kell kezelni, nem pedig egy cél elérésének eszközeként.²²⁰ A jelentős döntések megtámadásához való jog ennek az értéknek a kifejeződése. Az eljárás melletti kanti/jogi érvelés legerősebb formája az, hogy a helyettesítő kategóriák használata az egyénekre vonatkozó döntések meghozatalához tárgyként kezeli őket, és így sérti méltóságukat - kivéve, ha lehetőséget biztosítunk számukra az egyénre szabott ítélkezéshöz.²²¹ Nem kell azonban ezt a legerősebb formát elfogadni ahhoz, hogy elismerjük a méltóságteljes eljárás melletti méltósági érvet.

A kanti megközelítés szerint a tisztességes eljáráshoz való jog szükséges az egyéni önazonosság tiszteletben tartásához. Az átláthatatlan vagy önkényes döntések alapvetően sértik ezt az önbecsülést. Ezzel szemben a döntés indoklásával,

217. Id. at 909.

218. Lásd Huq, A Right to a Human Decision, supra note 8, 652. o. (a méltóságot "kétértelmű és vitatott" fogalomként írja le); Selbst & Barocas, Intuitive Appeal, supra note 185, 1119. o. ("Amennyiben a személyiséggel kapcsolatos érvelést át lehet alakítani egy inkább cselekvőképes jogi kérdéssé, az az "eljárási igazságosság[]" fogalmában jelenik meg").

219. Lásd pl. Joel R. Reidenberg, Resolving Conflicting International Data Privacy Rules in Cyberspace, 52 Stan. L. Rev. 1315, 1341-54 (2000) (szembeállítva az Egyesült Államok liberális megközelítését az információvédelemmel kapcsolatban az európai szociális védelmi megközelítéssel); James

Q. Whitman, A magánélet két nyugati kultúrája: Dignity Versus Liberty, 113 Yale L.J. 1151, 1180-89 (2004) (a magánélet védelmére vonatkozó jog filozófiai eredetének leírása); lásd még Jones, The Right to a Human in the Loop, fentebb 182. lábjegyzet, 217. o.).

220. Immanuel Kant, Az erkölcs metafizikájának alapjai: És mi a felvilágosodás? 47 (Lewis White Beck trans., 1959) (1785) ("Cselekedj úgy, hogy az emberiséget, akár a saját személyedben, akár más személyében, mindig célként és soha nem csak eszközként kezeld."); Edmund L. Pincoffs, Due Process, Fraternity, and a Kantian Injunction, in Due Process: NOMOS XVIII 172, 179 (J. Roland Pennock & John W. Chapman szerk., 1977) ("[P]articipation is an instrument by which the valuation of persons as objectives in herself is expressed."); Mashaw, Administrative Due Process, supra note 209, at 915 ("The direct application of the Kantian categorical imperative, in which dignity may be said to consist in being treated as an end in himself as an end rather than as instrumental to the ends of others, may thus yield a robust set of procedural rights.").

221. Mashaw, Administrative Due Process, supra 209. lábjegyzet, 897., 901. o. Mashaw szerint ennek az "elvnek nincsenek nyilvánvaló határai". Id. 897. o.; lásd még Kaminski, Binary Governance, supra note 12, 1541-42. o.

a döntéshozó alany iránti tisztelet jele.²²² Ugyanígy a rendszer legitimitásában való részvétel lehetővé tétele is, azáltal, hogy jogot biztosít a rendszer eredményeinek megtámadására. Amikor egy döntés bizonyos alapvető jogokat érint, az eljárásra szükség van, mivel az egyrészt a jogfosztás pontosságának elősegítése, másrészt az önbecsülés lehetővé tétele érdekében.²²³

B. *Al-határozatok és a tisztességes eljárás értékei*

Az egyén középpontba állítása a tisztességes eljárás vizsgálatában tehát nem idegen fogalom. Továbbra is kérdéses, hogy a mesterséges intelligencia döntéshozatalát, beleértve a magánszervezetek által hozottakat is, meg kell-e támadni. Ez a szakasz némi előzményekkel kezdődik, kitérve a HEW 1973. évi influenciális jelentésére és annak a tisztességes eljárásra helyezett hangsúlyára. Ezután a fenti érvelést - a mentalizmus, a jogállami értékek és a liberális elmélet - alkalmazza arra a kérdésre, hogy az egyéneknek biztosítani kell-e a megfelelő eljárást a mesterséges intelligencia által hozott jelentős döntésekkel szemben.

1. *A HEW-jelentés: Az adatfeldolgozás megfelelő eljárása.* - Az a gondolat, hogy az automatizált adatfeldolgozás - beleértve a magánszervezetek által végzettet is - sérti a tisztességes eljárás értékeit, mélyen gyökerezik az Egyesült Államokban. Az 1970-es évek elején az akkori egészségügyi, oktatási és jóléti miniszter, Elliot L. Richardson létrehozta az automatizált személyesadat-rendszerekkel foglalkozó tanácsadó bizottságot.²²⁴ A bizottság létrehozásakor Richardson kijelentette, hogy "egyre nagyobb aggodalomra ad okot, hogy az automatizált személyesadat-rendszerek komoly potenciális káros következményekkel járhatnak, beleértve az alapvető szabadságjogok megsértését. Ez ahhoz a meggyőződéshez vezetett, hogy különleges biztosítékokat kell kidolgozni a magánélet és a tisztességes eljárás szempontjából potenciálisan káros következményekkel szembeni védelem érdekében."²²⁵

1973-ban a bizottság nagy hatású jelentést tett közzé (a HEW-jelentést)²²⁶, amelyet gyakran az adatvédelmi jogalkotás alapdokumentumaként jellemeznek. Az adatvédelmi jogszabályok azóta mind az Egyesült Államokban, mind világszerte a jelentés alapelvein alapulnak, bár az Egyesült Államok jelentős mértékben eltért külföldi társaitól.

A HEW-jelentés az adatvédelemmel kapcsolatban erősen eljárási jellegű megközelítést alkalmaz, és a tisztességes eljárás elvei végigvonulnak rajta. A jelentés megjegyzi, hogy a magánéletet hagyományosan gyakran a titoktartással vagy az elzárkózással azonosítják.²²⁷ Vagyis a megosztott információról feltételezik, hogy már nem magánjellegű.²²⁸ A magánéletnek ez a felfogása azonban nem felel meg a személyes adatokhoz fűződő magánülethez fűződő érdekeknek.

222. Schauer, *Giving Reasons*, supra note 207, 658. o.

223. Mashaw, *Administrative Due Process*, supra 209. lábjegyzet, 919-20. o.

224. HEW-jelentés, 68. lábjegyzet, viii. pont.

225. Id.

226. Id. at vi-vii.

227. Lásd id. 38. o. ("A magánélet szótári definíciói egységesen az ~~az~~ a titoktartás és a nyilvánosság elől való elvonulás fogalmaival beszélnek. Ezek mind olyan tulajdonságot jelölnek, amely a legtöbb nyilvántartási rendszernek nem sajátja.")

228. Lásd Margot E. Kaminski, *Regulating Real-World Surveillance*, 90 Wash. L. Rev.

1113, 1124 (2015) [a továbbiakban Kaminski, Regulating Real-World Surveillance] ("Courts

a nyilvántartási rendszer részeként tárolt és feldolgozott adatok. Az egyének gyakran szándékosan adnak át személyes adatokat korlátozott felhasználás céljából, mégis fenntartják a magánélethez fűződő bizonyos elvárásokat.²²⁹

A HEW-jelentés tehát az adatvédelem olyan koncepcióját fogalmazza meg, amely egyrészt lehetővé teszi "az adatok bizonyos mértékű nyilvánosságra hozatalát", másrészt az érintett személyeknek legalább némi hatáskört biztosít "az ilyen nyilvánosságra hozatal jellegének és mértékének" eldöntésében.²³⁰ Vagyis a jelentés alapelve az, hogy mind a nyilvántartásokat feldolgozó szervezeteknek, mind az ilyen nyilvántartások által érintett személyeknek képesnek kell lenniük arra, hogy részt vegyenek annak kialakításában, hogy mit jelent az adatvédelem a gyakorlatban.²³¹ Mivel a szervezetek jellemzően az ilyen döntéseket az érintett egyének kevésbé befolyásolják, a HEW-jelentés biztosítékai (a későbbiekben a tisztességes információs gyakorlat elvei vagy "FIPP-ek" néven ismertek) nagyrészt arra irányulnak, hogy eljárási védelmet nyújtsanak az érintett egyének számára.

Az eredmény inkább egy sor eljárás és szabvány, mint érdemi meghatározás. A jelentés megjegyzi, hogy a biztosítékok nem

alapot nyújtanak annak a *priori* meghatározásához, hogy mely adatokat kell vagy lehet rögzíteni és felhasználni, illetve miért és mikor. [Ezek] azonban alapot biztosítanak olyan eljárások kialakításához, amelyek *biztosítják az egyénnek a jogot arra, hogy érdemben részt vegyen a* döntésekben arról, hogy mi kerüljön be a róla szóló nyilvántartásokba, és hogyan használják fel ezeket az információkat.²³²

A tisztességes eljáráshoz hasonlóan az ilyen eljárási biztosítékok közé tartozik az értesítés²³³ és a meghallgatáshoz való különböző jogok.²³⁴ Amint azt a tudósok később megjegyzik, ezek az adatfeldolgozás egyfajta tisztességes eljárásának alapjai.²³⁵

A HEW-jelentés ellenérvként szolgál arra az elképzelésre, hogy csak az európaiakat érdekli a méltóság és a megfelelő eljárás az automatizálással összefüggésben.²³⁶ A jelentés érvelése tükrözi az aggályok széles körét a

a magánszféra bináris felosztására támaszkodtak: az információ vagy el van zárva, és így magánjellegű, vagy mások számára hozzáférhető, és így nyilvános. Amint az információ e rubrika alapján megosztásra kerül másokkal, többé nem védhető magánjelleggel."); Neil M. Richards & Daniel J. Solove, *Prosser's Privacy Law: A Mixed Legacy*, 98 Calif. L. Rev. 1887, 1920 (2010) (megjegyezve, hogy a magánélet mindent vagy semmit jellege szinte lehetetlenné teszi az információk teljes elrejtését).

229. Lásd Kaminski, *Regulating Real-World Surveillance*, supra note 228, at 1127 ("[People] choose to reveal information under particular circumstances, expected that it will not travel beyond those settings.").

230. HEW jelentés, 68. lábjegyzet, 39-40. o.

231. A HEW-jelentés ezt "kölcsonosságnek" nevezi. Id. 40. o.

232. Id. 41. pont.

233. Lásd id. ("Nem lehetnek olyan személyesadat-nyilvántartó rendszerek, amelyek létezése maga is titkos.").

234. Lásd id. ("Az egyén számára biztosítani kell a lehetőséget a nyilvántartás kijavítására vagy módosítására").

235. Lásd Crawford & Schultz, supra note 8, 108. o. (megjegyezve, hogy a FIPPS "a felhasználók számára előzetes tájékoztatást, választási lehetőséget és ellenőrzést biztosít a magánélet védelmét érintő károkról", és megjegyezve, hogy a nagyméretű adatokkal kapcsolatos magánélet védelmét érintő károk esetében ez milyen kihívásokkal jár).

236. Lásd általában a 218. lábjegyzetet (megkérdőjelezve vagy elutasítva a méltósággal kapcsolatos aggályokat mint az algoritmikus megfelelő eljárás és átláthatóság alapját). Az EU-ról és a méltóságról lásd Jones, *The Right to a Human in the Loop*, 72. lábjegyzet, 220-24. o.;

Zarsky, Incompatible, 182. lábjegyzet, 1016-17. o.

a számítógépes döntéshozatal e cikkben megfogalmazott aggályai: a pontossággal, a méltányossággal, az egyéni rugalmassággal, a méltósággal és a dehumanizálással kapcsolatos aggályok. A jelentés megállapítja, hogy az adatfeldolgozás "feláldozhatja a rugalmasságot és a pontosságot" a hatékonyság nevében, ami hozzájárul a "számítógépesítés úgynevezett "dehumanizáló" képéhez".²³⁷ A jelentés aggodalmat fejez ki mind a pontatlansággal, mind a tisztességtelenséggel kapcsolatban.²³⁸ Meghatározza a "statisztikai sztereotipizálás" problémáját, amikor az adatfeldolgozást arra használják, hogy egy egyén jövőbeli viselkedését egy "statisztikailag meghatározott csoportba" való besorolása alapján megjósolják.²³⁹ A problémák mérséklésének módja - jegyzi meg a jelentés -, hogy "lehetővé kell tenni[] az egyén számára, hogy tudja, hogy kockázatosnak bélyegezték, és hogy *vitassa* a rá alkalmazott címkét"²⁴⁰.

A HEW-jelentés, amelynek alapelvei ma a szövetségi

Az Egyesült Államok ágazati adatvédelmi törvényei, mint például a HIPAA és a COPPA, tehát éppúgy a megfelelő eljárásról szólnak, mint arról, amit a legtöbb ember magánéletnek nevezne. A törvény eljárási biztosítékokat ír elő az egyének és a róluk nyilvántartást vezető állami és magánszervezetek közötti hatalmi aszimmetriák enyhítésére.²⁴¹

Hogy világos legyen, számos jogos kritika érte azt, ahogyan az Egyesült Államok azóta az adatvédelmi szabályozást a fent említett állami rendszereken kívül az egyéni ellenőrzés felhívított változata körül operacionalizálta.²⁴² A magánélet védelmének domináns amerikai megközelítése az "értesítés és választás" volt, amelyben az egyéneknek "el kell olvasniuk az [adatvédelmi] tájékoztatókat, és általános preferenciáiknak megfelelően kell dönteniük".²⁴³ Ezt a megközelítést többek között azért kritizálták, mert a beleegyezés jogi fikcióját hozza létre, amikor valójában senki sem olvassa el az adatvédelmi irányelveket; túlzottan az egyének idejére, figyelmére és szakértelmére támaszkodik; és figyelmen kívül hagyja, hogy a technológiai platformok milyen mértékben manipulálják a magánélet védelmét.

237. HEW-jelentés, 68. lábjegyzet, 14. o.

238. Lásd id. at 19 ("[T]he valószínűsége tisztességtelen vagy nem megfelelő döntések az in- osztállyal kapcsolatban, akire egy adott rekord vonatkozik, probléma lesz").

239. Lásd id. 26. pont.

240. Id. (kiemelés hozzáadva).

241. Lásd id. 28-29. o. ("[A]z egyén ellenőrzése a személyes adatok felett, amelyeket egy szervezetnek ad, vagy amelyeket egy szervezet szerez meg róla, egyre csökken, ahogy a személyes adatok adója és fogadója közötti ~~kapcsolat~~ egyre enyhébb, személytelenebb és szétszórtabb. ").

242. Lásd pl. Julie E. Cohen, *Configuring the Networked Self: Law, Code, and the Play of Everyday Practice* 10 (2012) ("Az amerikai magánélet-elmélet konszenzusos nézete az, hogy ilyen körülmények között lényegében nincs jogos elvárás a magánélet tisztelgetben tartására, és ezért a megfigyelésnek nem kellene minket zavarnia."); Julie E. Cohen, *What Privacy Is For*, 126 Harv. L. Rev. 1904, 1927-30 (2013) (megjegyezve, hogy az amerikai jogrendszerben kialakuló "új magánélet-irányítás" paradigmája egy olyan szabályozási ideológiában gyökerezik, amely lebecsüli annak "szükségességét, hogy a piaci szereplőket felelősségre vonják a közérdekért károkért"); Daniel J. Solove, *Introduction: Privacy Self-Management and the Consent Dilemma*, 126 Harv. L. Rev. 1880, 1880-82 (2013) [a továbbiakban Solove, *Privacy Self-Management and the Consent Dilemma*] ("Bár az adatvédelmi önszabályozás minden bizonnyal dicséretes és szükséges összetevője bármely szabályozási rendszernek, azt állítom, hogy olyan feladatot kap, amely meghaladja a képességeit. Az adatvédelmi önrányítás nem biztosít az emberek számára érdemi ellenőrzést az adataik felett. ").

243. Chris Jay Hoofnagle & Jennifer M. Urban, Alan Westin's Privacy *Homo Economicus*, 49 Wake Forest L. Rev. 261, 261-62 (2014).

az egyéneket olyan döntések meghozatalára készítetik, amelyek a vállalatoknak és nem az egyéneknek kedveznek.²⁴⁴ Az egyéni jogok hangsúlyozása a kollektív kormányzás kizárásával figyelmen kívül hagyja azt is, hogy számos adatvédelmi probléma - a szomszédság vagy közösségek megfigyelése, bizonyos csoportok diszkriminációja, valamint a kisebbségi nézetek vagy beszéd elfojtása - kollektív jellegű.²⁴⁵

Ugyanakkor, ahogyan azt az Egyesült Államokban az ágazati törvényi rendszerek és a világszerte eltérő adatvédelmi szabályozás is mutatja, a HEW-jelentés elveinek megvalósítása nem feltétlenül jelenti a hatástalan egyéni ellenőrzés idealizálását - különösen, ha az egyéni jogokkal együtt jár a robosztusabb rendszerszintű szabályozás.²⁴⁶

A jelentés készítésének idején az itt tárgyalt mesterséges intelligencia alapú döntéshozatal még mindig csak hipotetikus jövő volt.²⁴⁷ A Jelentés a vitához való jog amerikai változatának előrelátó felhívásaként olvasható: "Néha az egyén nem is tudja, hogy egy szervezet nyilvántartást vezet róla. Gyakran nem is láthatja azt, még kevésbé vitathatja annak pontosságát, nem ellenőrizheti annak terjesztését, vagy nem támadhatja meg annak mások általi felhasználását."²⁴⁸

2. *A megfelelő eljárás elmélete és a mesterséges intelligencia döntéshozatal.* - A GDPR vitához való jogával közvetlenül foglalkozó egyetlen amerikai iskola egyike kifejezetten elutasítja azt.²⁴⁹

244. Cohen, *What Privacy Is For*, supra note 242, at 1925, 1930 ("[Big Data technikák] alávetik az egyéneket a preferenciáikra vonatkozó prediktív ítéleteknek, és a módosítás folyamata is alakítja és létrehozza ezeket a preferenciákat [A] hangsúlyt a privatizált regulation and control of information flows through notice and choice reinforces exactly those aspects of modulation that are most troubling and most intractable."); see also Woodrow Hartzog, *The Case Against Idealising Control*, 4 Eur. Data Prot. L. Rev. 423, 426, 429 (2018) [a továbbiakban: Hartzog, *The Case Against Idealising Control*] (megjegyezve, hogy az egyéneknek "online adott ellenőrzés közvetített, ami azt jelenti, hogy nem lehet nem úgy alakítani, hogy bizonyos eredményeket hozzon", és megjegyezve, hogy az ellenőrzés "túlterhelő lehet", ami sávszélesség-problémát okoz); Solove, *Privacy Self-Management and the Consent Dilemma*, supra note 242, at 1880-82 (megjegyezve, hogy az adatvédelmi önszabályozás a hozzájárulásra támaszkodik, de nem biztosít az embereknek értelmes ellenőrzést az adataik felett).

245. Lásd Hartzog, *The Case Against Idealising Control*, 244. lábjegyzet, 430. o. ("Az egyéni ellenőrzés fogalma nem illik jól a magánélethez mint kollektív értékhez: "Az adatvédelem inkább olyan, mint a levegő") minőség vagy a biztonságos ivóvíz, egy olyan közjó, amelyet nem lehet hatékonyan szabályozni azáltal, hogy bízunk az egyéni döntések millióinak bölcsességében." (idézi Zeynep Tufekci, *Opinion, The Latest Privacy Debacle*, N. Y. Times (2018. január 30.), <https://www.nytimes.com/2018/01/30/opinion/strava-privacy.html> (a *Columbia Law Review*-nál található)); Solove, *Privacy Self-Management and the Consent Dilemma*, supra note 242, at 1881 ("Privacy costs and benefits . . . are more appropriately assessed cumulated and holistically-not merely at the individual level.").

246. Kaminski, *Binary Governance*, supra note 12, 1579. o. ("Egy elszámoltatható együttműködő kormányzási rendszer is kiegészítheti az egyéni eljárási jogokat. A rendszerszintű elszámoltathatóság megerősítése egy együttműködő kormányzási rendszerben megerősítheti az egyéni jogokat azáltal, hogy az érintett egyének nevében felügyeletet biztosít.").

247. Lásd HEW Report, supra 68. lábjegyzet, 22. o. ("A 'gépi intelligencia' olyan téma, amelynek lenyűgöző technikai és filozófiai vonatkozásai vannak. A mai napig azonban nincs bizonyíték arra, hogy elérhető lenne egy olyan számítógép, amely képes lenne "átvenni" bármit, aminek az átvételére nem kifejezetten programozták be.").

248. Id. 29. pont.

249. Lásd Huq, *A Right to a Human Decision*, supra note 8, 651. o. ("[E]zek az okok egyik csoportja sem nyújt biztos normatív alapot az emberi döntéshez való joghoz.").

Huq megkérdőjelezi, hogy egy ilyen jog igazolható-e. Elutasítja a transzparenciára és pontosságra vonatkozó felhívásokat, azzal érvelve, hogy az emberi döntéshozók ugyanolyan átláthatatlanok²⁵⁰ és ugyanolyan pontatlanok²⁵¹ lehetnek, mint a gépek. Elutasítja a méltóságot, mint a megtámadási jog túlságosan ködös alapját.²⁵² Arra a következtetésre jut, hogy a számos aggály egyike sem igazolhatja az ember által hozott döntéshez való jogot, még a büntetőjogi kontextusban sem.²⁵³

Huq ehelyett azzal érvel, hogy az egyénre szabott eljárás célja nagyrészt haszonelvű: a rendszerszintű pontosság és az elfogultság hiánya.²⁵⁴ Az egyéni tisztességes eljárás megtámadása helyett "a jól kalibrált gépi döntéshez való jogot" szorgalmazza - vagyis az elfogulatlan és pontos rendszerhez való jogot, nem pedig az egyénre szabott eredményekkel való foglalkozáshoz való jogot.²⁵⁵ Egy ilyen jogot Huq szerint előzetes és rendszerszintű intézkedésekkel, vagy utólagos csoportos peres eljárásokkal lehetne érvényesíteni:

Nem értünk egyet. A rendszerszintű problémákra irányuló kihívások célszerűek, de nem helyettesíthetik az egyéni megtámadási jogok képességét a valós károk enyhítésére. Ez a szakasz az emberi döntéshozatalban az egyéni eljárásra vonatkozóan azonosított érveket - pontosság, jogállami megfontolások, utilitarizmus, természetes jogok és igen, méltóság - alkalmazza az AI döntéshozatalára.

A mesterséges intelligencia által hozott döntések pontatlanok lehetnek. A megfelelő eljárási mechanizmusok javíthatják a rendszer egészének pontosságát.²⁵⁶ Például egy egyéni személy tudja a legjobban azonosítani, hogy mikor merült fel a long-tail probléma.²⁵⁷ Azok a szómáliai-amerikai élelmiszerboltok, amelyek nem fogadhattak el élelmiszerjegyeket, mert az USDA algoritmusai tévesen csalást állapított meg, vitatással megállapíthatók volna, hogy a vásárlók valójában

250. Lásd id. 643. o. ("Tekintettel a gépi tanulással kapcsolatos döntések vizsgálatára szolgáló mechanizmusok elérhetőségére - amelyek közül néhány párhuzamos az emberi döntéshozatal megértésére szolgáló módszerekkel -, nem lehet a priori azt állítani, hogy a gépek átláthatatlanabbak, mint az emberek.").

251. Lásd id. 654. o. (azzal érvelve, hogy az emberek és gépek által egyaránt elvégezhető feladatok esetében a bizonyítékok azt mutatják, hogy a gépek kevesebb hamis pozitív és negatív eredményt fognak produkálni, mint a legtöbb emberi döntéshozatal).

252. Lásd id. 652. o. ("Igyekezem elkerülni az olyan kétértelmű és vitatott fogalmakra való tautologikus támaszkodást is, mint az "autonómia" és a "méltóság".").

253. Id. 685. Egy második cikkében Huq az utólagos peres eljárások mellett érvel a törvényes algoritmikus rendszerek megtámadása érdekében, de inkább az általa "nagykereskedelmi és nem kiskereskedelmi" peres eljárásoknak nevezett eljárást részesíti előnyben, azaz a gépi tanulással kapcsolatos eszközök "rendszerszintű működésére" összpontosító peres eljárásokat. Huq, *Constitutional Rights in the Machine-Learning State* (Alkotmányos jogok a gépi tanulás államában), 8. lábjegyzet, 1949. o. Ez a peres eljárás kiegészítené az előzetes szabályozást, és ügynökség által irányított vagy csoportos peres eljárás formájában valósulna meg. Id. 1950-51. o.

254. Lásd Huq, *Constitutional Rights in the Machine-Learning State*, supra note 8, 1948. o. ("Elemzésem egyik tanulsága az, hogy a gépi tanulás államában az alkotmányos normákat előmozdítani kívánó szabályozók számára az előzetes eszközök széles skálája áll rendelkezésre.").

255. Huq, *Az emberi döntéshez való jog*, 8. lábjegyzet, 686. o., 686. o.

256. Crawford & Schultz, supra note 8, at 121 ("[D]ue process can serve as a systematic management technique for Big Data by uncovering errors, identifying their causes, and providing schemes and incentives to correct them").

257. A "long-tail" probléma tárgyalását lásd a 83. lábjegyzetben és a kísérő szövegben.

egész számok vásárlása.²⁵⁸ Hasonlóképpen, a súlyosan fogyatékos személyek otthoni ápolási látogatásainak elosztására vonatkozó algoritmus döntéseit vitató egyéni keresetek egyéni és szélesebb körű pontatlanságokat is feltártak.²⁵⁹ A bírósági eljárások során kiderült, hogy az algoritmus csak mintegy hatvan tényezőt vett figyelembe egy sokkal hosszabb, a betegektől gyűjtött listából, nem vette figyelembe a cukorbetegséggel kapcsolatos problémákat, és helytelenül kódolta az agyi bénulást.²⁶⁰ Egyedül az agyi bénulás hibája "több száz ember esetében okozott helytelen számításokat, amelyek többnyire csökkentették az [otthoni ápolással töltött] óráikat".²⁶¹ Csak egy egyéni peres eljárás, amelyben "a másik fél is részt vett és keresztkérdéseket tett fel",²⁶² tette lehetővé ezeknek a rendszerszintű pontossági problémáknak a feltárását.

Az egyéni megtámadási jogok szintén támogathatják a jogállami értékeket. A jogállami értékek azt sugallják, hogy a döntéseknek igazságosnak, következetesnek, kiszámíthatónak és racionálisnak kell lenniük a különböző egyének között.²⁶³ A mesterséges intelligenciával kapcsolatos döntések azonban lehetnek arbitrárisak vagy olyan logikának alávetettek, amelyet nem érthetünk meg, vagy normatívan elutasíthatunk. Egy algoritmus például figyelmezteti, hogy a hitelkockázat korrelál egy személy zoknijának színével.²⁶⁴ A rózsaszín zoknis emberek jobb hitelt kaphatnak, mint a kék zoknisok, vagy fordítva. Még ha ezt a korrelációt megkérdőjelezhetetlen tanulmányok támasztják is alá, akkor is ésszerűtlennek, önkényesnek, sőt - ha a zokni színe más jellemzőkkel, például a nemmel vagy a szexuális beállítottsággal korrelál - diszkriminatívnek tűnhet.

A mesterséges intelligencia által hozott hitelezési döntések megtámadásához való egyéni jog leleplezheti a zokni színű irracionálisitást. Az is kiderülhetne, hogy az ilyen szabályokat következetesen alkalmazzák-e az egyénekre, vagy a rendszer ehelyett olyan kiskapukat hozott létre, amelyek normatív értelemben igazságtalanná teszik a zoknik színét.

A mesterséges intelligencia megtámadásához való jog mellett szóló utilitarista érvelés háromféleképpen hangozhat. Először is, ha az egyéneknek joguk lenne megtámadni a mesterséges intelligencia döntéseit, az nagyobb elfogadottságot eredményezhetne az ilyen döntéshozatali rendszerekkel szemben.²⁶⁵ Másodszor, amennyiben az ilyen döntések

258. Lásd általában McGann, 85. lábjegyzet.

259. Lásd Lecher, *Supra* 80. lábjegyzet (megjegyezve, hogy a házi látogatásokra vonatkozó algoritmusok hogyan működhetnek a fogyatékkal élők kárára); McCormick, *Supra* 56. lábjegyzet (kifejtve, hogy a fogyatékkal élő és idős embereknek hogyan kellett küzdeniük az algoritmus által hozott döntésekkel szemben, hogy megkapják a szükséges támogató szolgáltatásokat).

260. Lecher, 80. lábjegyzet.

261. *Id.*

262. Példabeszédek 18:17 (NSRV).

263. Crawford & Schultz, 8. lábjegyzet, 119. lábjegyzet.

264. Lásd Ed Felten, What Does It Mean to Ask for an "Explainable" Algorithm?, *Freedom to Tinker* (2017. május 31.), <https://freedom-to-tinker.com/2017/05/31/what-does-it-mean-to-ask-for-an-explainable-algorithm> [<https://perma.cc/BKJ8-LERE>] ("Például képzeljük el, hogy egy hitelezési döntések meghozatalára szolgáló algoritmus figyelembe veszi a per-son zoknijainak színét, és ezt megfellebbezhetetlen tudományos vizsgálatok támasztják alá, amelyek azt mutatják, hogy a zokni színe korrelál a hitel nem teljesítésével,

még akkor is, ha más tényezőket is figyelembe vesznek."). Felten ezt "ésszerűtlenségnek" nevezi. Id.

265. Lásd Tom R. Tyler, Procedural Justice, Legitimacy, and the Effective Rule of Law, 30 *Crime & Just.* 283, 291 (2003) ("[D]eclining confidence in law and legal authorities may

A "szabály-utilitarizmus" azt sugallhatja, hogy az eljárási védelem a súlyos fájdalmak megelőzésével nagyobb valószínűséggel maximalizálja a társadalmi jólétet.²⁶⁶ A "szabály-utilitarizmus" azt sugallhatja, hogy az eljárási védelem nagyobb valószínűséggel maximalizálja a társadalmi jólétet a súlyos fájdalmak megelőzésével. Harmadszor, ha a mesterséges intelligenciával kapcsolatos döntések a magánszférát fenyegetik, még az utilitaristák is úgy vélik, hogy az egyéni eljárási jogokat alkalmazni kell. A gyermekelhelyezés megtagadása a magánszférát érintő beavatkozásként jellemezhető;²⁶⁷ így például az is, ha egy munkáltató mesterséges intelligenciát alkalmaz a munkavállalók viselkedésének vagy tulajdonságainak tolokodó nyomon követésére.²⁶⁸

Locke-i szemszögből nézve az egyéneknek joguk kell, hogy legyen a mesterséges intelligenciával kapcsolatos döntések teszteléséhez, amennyiben ezek a döntések olyan természetes jogosultságokat érintenek, mint az élethez, a szabadsághoz és a tulajdonhoz való jog. A megtámadáshoz való jog segíthet a hibák mérséklésében. Ugyanilyen fontos az is, hogy a vitatási folyamat bizonyítani tudja az egyén beleegyezését vagy akár beleegyezését is.

Végül elérkeztünk a méltósághoz. Huq és mások ellenvetései ellenére talán a méltósági érv a legerősebb a kon- teszthez való jog mellett. Az emberek életét érintő döntések a méltóságot érintik. Konkrét példák világosan mutatják ezt a pontot. A fekete vesebetegek méltóságát sérti, ha megtagadják tőlük ugyanazt az esélyt az életmentő kezelésre, mint az azonos súlyosságú vesebetegségben szenvedő fehér betegektől.²⁶⁹ Sértő a hazai egészségügyi betegek méltóságára nézve, hogy súlyosan korlátozzák meglévő önállóságukat, hogy "az embereket a saját szemetükben hagyják feködni . . . fekélyeket kapnak . . . bezárva . . . kihagyva az étkezést", és félve az intézményi elhelyezéstől, és "az emberségüket egy számra redukálni".²⁷⁰ A mesterséges intelligencia természeténél fogva kategorizálja az embereket, hogy döntéseket hozhasson. Az egyének kategorizálása vitathatóan tárgyasítja őket; a kategorizálás megtámadásához való jog biztosítása legalább a méltóság egy formáját helyreállítja.²⁷¹ A megtámadáshoz való jog biztosítása egyfajta tiszteletet biztosít az emberek számára:

a rendőrség, a bíróságok és a törvények iránti engedelmisségi kötelezettség érzésének csökkenéséhez vezetnek . . . , felvetve annak lehetőségét, hogy a jogkövetés egyre problematikusabbá válik."); Tom R. Tyler, *What Is Procedural Justice?: Criteria Used by Citizens to Assess the Fairness of Legal Procedures*, 22 *Law & Soc'y Rev.* 103, 128 (1988); lásd még Selbst & Barocas, *Intuitive Appeal*, supra note 185, at 1119 ("Tyler és mások kimutatták, hogy az embereket mélyen érdekli az eljárási igazságosság, olyannyira, hogy talán elviselhetőbbnek és igazságosabbnak találják egy eljárást, ha az eljárási igazságossággal kapcsolatos aggályaik kielégülnek, még akkor is, ha az eljárásban nem érik el a kívánt eredményt.").

266. Dan Hurley, *Can an Algorithm Tell When Kids Are in Danger?*, *N.Y. Times* (2018. január 2.), <https://www.nytimes.com/2018/01/02/magazine/can-an-algorithm-tell-when-kids-are-in-danger.html> (a *Columbia Law Review*-nál).

267. Stephanie Cuccaro-Alamin, Regan Foust, Rhema Vaithianathan & Emily Putnam-Hornstein, *Risk Assessment and Decision Making in Child Protective Services: Predictive Risk Modeling in Context*, 79 *Child & Youth Servs. Rev.* 291, 295 (2017).

268. Pegah Moradi & Karen Levy, *The Future of Work in the Age of AI: Displacement or Risk-Shifting?*, in *The Oxford Handbook of Ethics of AI* 271, 282-83 (Markus D. Dubber, Frank Pasquale & Sunit Das szerk., 2020).

269. Lásd Simonite, *Veseátültetés*, 64. lábjegyzet.

270. Lásd McCormick, 56. lábjegyzet.

271. Lásd Kaminski, *Binary Governance*, supra note 12, 1541. o. ("A méltósági érv -

amely a méltósággal szemben szkeptikus amerikai olvasók számára magában foglalja a gyakran autonómiával kapcsolatos aggályokat - azt állítja, hogy az egyes emberi lényt mint egészet kell tisztelni,

az egyes emberek a rendszerben. Ez lehetővé teszi a részvételt. Megteremti az ügynöki jogkört.

Ahelyett, hogy pusztán "elvont és homályos" fogalmak lennének, a méltóság és az autonómia érdekei inkább a pontosságra (a káros tévedések felszámolására) és a jogállami korlátozásokra (az egyenlőtlen, következtelen hatások felszámolására), valamint a racionalitás, a tisztelet és a döntéshozatalban való egyéni részvétel értékeire hívják fel a figyelmet. Bár a méltóság és az autonómia önmagukban talán nem nyújtanak elegendő indokot a vitára, de lényeges indokokat biztosítanak. És mivel a méltóság és az autonómia tiszteletben tartása fokozza az elfogadottságot, ezek beépítése a tervezési rubrikákba végső soron hozzájárulhat a döntéshozatali rendszer legitimitásához.

Mint fentebb említettük, a méltósági elmélet nem új az amerikai jogban. Még az adatvédelmi kontextusban sem új. Valójában az adatkezelésre vonatkozó korai felhívások az egyéni tehetetlenséggel és az autonómia hiányával kapcsolatos aggodalmakat visszhangozták, amelyek hasonló méltósági jegyzetekben hangzottak el.²⁷² E felhívások eredményeként születtek meg a meglévő amerikai adatvédelmi jogszabályok, amelyek - bár nem olyan átfogóak vagy konszolidáltak, mint az európai adatvédelmi jogszabályok - azon az elképzelésen alapulnak, hogy az átláthatóság és a részvétel biztosítása enyhíti a hatalmi egyenlőtlenségeket.

Így a tisztességes eljárásra vonatkozó szakirodalom elméleti alátámasztják a mesterséges intelligencia megtámadásának jogát. És ha megnézzük azokat a jogrendszereket, amelyek létrehozták vagy javasolták a megtámadáshoz való jog létrehozását, mindegyik elmélet visszhangját látjuk.

Például az 1995-ös európai irányelv védelme részben a pontosságban megnyilvánuló automatizálási torzítással kapcsolatos aggodalomból eredt - az emberi döntéshozók "túl nagy súlyt helyezhetnek" egy automatizált döntésre, és nem kérdőjelezzik meg annak érvelését vagy nem észlelik hibáit.²⁷³ Az Európa Tanács 2020-as ajánlásában megjegyzi, hogy "az algoritmikus rendszerek olyan statisztikai modelleken alapulnak, amelyekben a hibák elkerülhetetlen részét képezik", és hogy az algoritmikus rendszerek nagymértékű hatásai miatt "azon emberek száma ..., akiket ezek a hibák és a beépített elfogultságok érintenek, szintén bővülni fog"²⁷⁴.

A jogállamiság értékei szintén az algoritmikus döntéshozatallal kapcsolatos aggályokat éltetik. A tudományos szakirodalom és az európai politikai döntéshozók egyaránt hangot adnak a

szabad személy. Az algoritmikus döntéshozatalnak való alávetettség az egyének személyiségét fenyegeti azáltal, hogy tárgyiasítja őket."); lásd még a 182. lábjegyzetet.

272. Lásd HEW Report, supra note 68, 223. o. (megjegyezve, hogy kevés erőfeszítést tettek annak vizsgálatára, hogy az új rendszerek milyen potenciállal bírnak a magánélet és az egyéni autonómia aláásására); Daniel J. Solove, A Taxonomy of Privacy, 154 U. Pa. L. Rev. 477, 487 (2006) (utalva a méltóságot érintő károokra).

273. Mendoza & Bygrave, supra note 10, 83-84. o. (idézi a személyes adatok feldolgozása vonatkozásában az egyének védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról szóló tanácsi irányelvre vonatkozó módosított javaslat 26. pontját, COM (92) 422 final (1992. október 15.)).

274. Eurótanács, A Miniszteri Bizottság CM/Rec(2020)1 ajánlása a tagállamoknak az algoritmikus rendszerek emberi jogi hatásairól, 4. függelék (2020), <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?docId=09000016809e1154> [https://perma.cc/YC8H-QUTX].

a méltányossággal, a kiszámíthatósággal, az elszámoltathatósággal és az algoritmikus döntések diszciplínázásának szükségességével kapcsolatos aggályok. Az Európa Tanács ajánlásában közvetlenül hivatkozik a jogállamiságra, figyelmeztetve arra, hogy "a köz- és magánkapcsolatokra irányadó jogállami normákat, mint például a tisztességesség, az átláthatóság, a kiszámíthatóság, az elszámoltathatóság és a felügyelet, az algoritmikus rendszerekkel összefüggésben is fenn kell tartani"²⁷⁵.

Mind a GDPR-t, mind a Tanácsot az autonómia és a méltóság, valamint a pontosság motiválja.²⁷⁶ Az irányelv 15. cikke figyelembe vételének célja először is az egyén azon autonómiaérékének védelme volt, amely az egyénnek ahhoz fűződik, hogy aktívan "részt vegyen a [személy] számára fontos döntések meghozatalában."²⁷⁷ A második, szorosan kapcsolódó indoklás az egyéni méltóság védelme volt, megakadályozva, hogy gépi döntéseket hozzanak objektív és vitathatatlan "adatárnyékokra" alapozva.²⁷⁸

3. *Nyitott kérdések.* - Miután megállapítottuk, hogy a megtámadáshoz való jognak léteznie kell, továbbra is maradnak kihívást jelentő kérdések, mint például (1) mikor lépnek életbe az eljárási jogok? és (2) milyen eljárást követelhetnek meg az egyes elméletek?

Az első kérdés - a küszöbkérdés - túlmutat e cikk keretein, és jelentős további munkát érdemel.²⁷⁹ Az esedékesség elmélete azonban ad néhány támpontot. A fent tárgyalt elméletek mindegyike azt sugallja, hogy a tisztességes eljárás akkor lép életbe, ha valamilyen jelentős jog érdemben érintett. A tisztességes eljárás doktrínája a gyakorlatban ugyanezt teszi, azt kérdezve, hogy az egyént megfosztották-e szabadság- vagy tulajdonjogától.²⁸⁰ A GDPR vitatáshoz való joga hasonlóképpen csak akkor lép életbe, ha a kizárólag automatizált adatkezelésen alapuló döntés, beleértve a profilíngot is, "joghatásokat" vagy "hasonlóan jelentős hatásokat" eredményez, vagy "hasonlóan jelentős mértékben érinti" az egyént.²⁸¹

Ami a szükséges eljárást illeti, e cikk hátralévő része nagyrészt ennek a kérdésnek a megválaszolásával foglalkozik. Itt azonban briefly megjegyezzük, hogy az érvelés mellett szóló érvek különösen fontosak feladatunk szempontjából.²⁸² A mesterséges intelligencia döntései nem adnak természetes módon indoklást az eredményekre. Valójában,

275. Id. at 1.

276. Lásd Mendoza & Bygrave, 10. lábjegyzet, 82-83. o.; 182. lábjegyzet.

277. Mendoza & Bygrave, supra note 10, 83. o. (idézi a Bizottság javaslatát a személyes adatok feldolgozása vonatkozásában az egyének védelméről szóló tanácsi irányelvre, 29. o., COM (1990) 314 final (1990. szeptember 13.), <http://aei.pitt.edu/3768/1/3768.pdf> [<https://perma.cc/V4Q5-XETS>]).

278. Id. 84. o. (megállapítva, hogy "az emberi méltóság fenntartása érdekében az emberek (és nem az "adatárnyékok") megőrzik az elsődleges szerepet önmaguk "alkotásában").

279. Lásd Kaminski, Binary Governance, supra note 12, 1550-52. o. (a lehetséges küszöbértékek megvitatása és a kérdés fenntartása).

280. Mathews v. Eldridge, 424 U.S. 319, 332 (1976); Goldberg v. Kelly, 397 U.S. 254, 263 (1970).

281. GDPR, 13. lábjegyzet, 13. cikk. 22(1).

282. Lásd Schauer, Giving Reasons, Supra note 207, at 657 ("[W]hen institutional design- ers have grounds for believing that decisions will systematically be the product of bias . . . vagy egyszerűen csak túlzott sietségből fakadnak, a döntéshozók indoklásának megkövetelése ellensúlyozhatja ... ezeket a tendenciákat.").

egyes technológiák nem tudnak magyarázatot adni, hacsak nem kapnak rá felhatalmazást. Az indoklás központi szerepet játszik a vitában, és nem csak azért, mert növelheti a pontosságot, hanem mert elkötelezi magát a döntési alanyok egyenlő bánásmódja mellett, hozzájárul a következetességhez, lehetővé teszi a minőségellenőrzést, és tiszteletet tanúsít a döntés alanya iránt.²⁸³ Más szóval, a magyarázat nélküli kontesztálás nagyrészt értelmetlen.²⁸⁴

Összességében az egyéni eljárási jogok mögött meghúzódó indokok a mesterséges intelligencia döntéshozatalára is érvényesek. A hatékony vitatási jogok javíthatják az egyéni károkat, és életre kelthetik a szélesebb körű jogállami értékeket. A jogorvoslat értékes szerepet játszhat a mesterséges intelligenciával kapcsolatos döntéshozatal ellenőrzésében és a pontosság, a következetesség, a megbízhatóság és a méltányosság irányításában.

Önmagában azonban a megtámadáshoz való jog nem jelent csodaszert. A pusztán eljárás, vagy "eljárási fetisizmus" ellen érthető módon megindult a visszahatás.²⁸⁵ Es amint azt a III. és IV. rész tárgyalja, a hatékony megtámadás nagymértékben függ mind a tervezéstől, mind a kontextustól. A rendszerszintű megoldások - például a tesztelés, az auditok, az algoritmikus hatásvizsgálatok és a dokumentációs követelmények²⁸⁶ - szintén fontosak.²⁸⁷ Anyagi jogi kérdések. A jogi képviselőhöz vagy szakértelemhez való hozzáférés is számít. A történelmi és beágyazott rendszerszintű igazságtalanságok korrigálása is számít.

A lényeg nem az, hogy csak a folyamat számít. A lényeg az, hogy számít, is.

III. VITATOTT MODELLEK

E normatív elemzés szerint az EU, az Európa Tanács, az OECD, Brazília, Québec és a kanadai adatvédelmi biztos hivatala egyaránt helyesen követeli vagy állapítja meg a mesterséges intelligencia megtámadásának jogát. Az azonban nyitott kérdés, hogy ez a megtámadási jog hogyan nézzen ki a gyakorlatban. A GDPR-ban a mesterséges intelligencia megtámadásához való jog, mint említettük, inkább rejtélyes, mint útiterv.

A cikk második fele tehát arra irányul, hogy miként lehetne a megtámadáshoz való jogot operacionalizálni. Az alkotmányos tisztességes eljárás modellje, amely

283. Lásd id.; lásd még Hildebrandt, *Privacy as Protection of the Incomputable Self*, *Supra* note 26, 109. o., 109. o.

284. Lásd Bayamhoğlu, *Transparency of Automated Decisions (Az automatizált határozatok átláthatósága)*, 9. lábjegyzet, 34. pont.

285. Lásd pl. Nicholas Bagley, *The Procedure Fetish*, 118 *Mich. L. Rev.* 345 (2019).

286. Desai & Kroll, *Supra* 176. lábjegyzet, 6. o. (előzetes tesztelésre szólít fel); *Selbst*, *Disparate Impact in Big Data Policing*, *Supra* 59. lábjegyzet, 169. o. (algoritmikus hatásvizsgálatokra szólít fel); *Selbst & Barocas*, *Intuitive Appeal*, *Supra* 185. lábjegyzet, 1100-05. o. (algoritmikus hatásvizsgálatokra és átkódolási követelményekre szólít fel).

287. Valójában mindannyian, különböző politikai kontextusokban, sok időt és tintát töltöttünk azzal, hogy megvitassuk ezek közül néhányat. Lásd Margot E. Kaminski & Gianclaudio Malgieri, *Algorithmic Impact Assessments Under the GDPR: Producing Multi-Layered Explanations*, 11 *Int'l Data Privacy L.* 125, 125-26 (2021) [a továbbiakban Kaminski & Malgieri, *Impact Assessments*]; Jennifer M. Urban, Joe Karaganis & Brianna L. Schofield, *Notice and Takedown in Everyday Practice* 133-40 (2017) (U.C. Berkeley Pub. L. Rsch. Paper No. 2755628), <https://ssrn.com/abstract=2755628>

[<https://perma.cc/K2LF-NTBL>] [ittf- ter Urban et al, Notice and Takedown in Everyday Practice].

amely értesítést és a semleges döntőbíró előtti meghallgatás lehetőségét biztosítja, jelentős akadályokba ütközik, amikor a mesterséges intelligencia döntéshozatalára alkalmazzák.^{288 A} mesterséges intelligenciával kapcsolatos döntések gyorsasággal és méretarányosan születnek - olyan jellemzők, amelyek valójában a mesterséges intelligencia alkalmazásának legfőbb indokai lehetnek.²⁸⁹ Ha minden egyes mesterséges intelligenciával kapcsolatos döntéshez teljes bírósági eljárást rendelnénk, az olyan pénzbeli és időbeli költségeket jelentene, amelyek a mesterséges intelligencia alkalmazását nehézkessé tehetik.

Néha, mint például a büntetőjogi kontextusban, ez jó dolog lehet: a mesterséges intelligencia használatának előnyeit annyira ellensúlyozhatják a lehetséges igazságtalanság következményei, hogy a teljes körű bírósági eljárásához semmi sem elégséges. Mások hasonló okokból moratóriumot követeltek az arcfelismerés (a mesterséges intelligencia egyik formája) bűnüldözési célú alkalmazására, azzal érvelve, hogy a bűnüldözési költségek nem érik meg a technológia által nyújtott esetleges előnyöket.²⁹⁰

Gyakran azonban a mesterséges intelligenciával kapcsolatos döntéshozatal olyan hasznos vagy olyannyira bevett, hogy a teljes betiltás nem lehetséges.^{291 A} bírósági eljárás lefolytatása minden vitás esetben meghaladná igazságszolgáltatási rendszerünk erőforrásait.²⁹² Mit kellene tehát tenni annak érdekében, hogy nem tökéletes, de mégis elég jó eljárást biztosítsunk?

Ez a probléma nem új keletű. Számos politikai vita középpontjában az a kérdés állt, hogy hogyan lehet megfelelő gyorsasággal és méretarányosan biztosítani a megfelelő egyéni folyamatokat.²⁹³ Vannak "offline" modellek is a rövidített eljárásra.²⁹⁴ Ez a rész a gyors és széles körű eljárás négy archetípusát azonosítja és vizsgálja meg: a GDPR vitatáshoz való jogát, a digitális millenniumi szerzői jogi törvény "értesítés és visszavétel" eljárását, az EU úgynevezett "elfeledtetéshez való jogát", valamint a tisztességes hitelszámlázásról szóló törvénynek a hitelek megtámadására vonatkozó eljárását.

288. Azok a tudósok, akik ebben az összefüggésben az egyéni "tisztességes eljárás" hívei, azt fontolgatták, hogyan lehetne az eljárást a hagyományos modelltől eltéríteni. Lásd pl. Citron & Pasquale, *Scored Society*, supra note 8, 8. o.; Citron, *Technological Due Process*, supra note 3, 1258. o.; Crawford & Schultz, supra note 8, 107-09. o. (egy olyan eljárási adatokra vonatkozó, megfelelő eljárás modelljét támogatva, amely túlmutat a meglévő kormányzati kereteken, amelyek az előzetes értesítésre, választásra és ellenőrzésre támaszkodnak).

289. A szerzői jogok nagymértékű online megsértése például arra készítette mind a szerzői jogtulajdonosokat, mind az OSP-eket, hogy automatizált eszközöket használjanak. Lásd pl. Urban et al., *Notice and Takedown in Everyday Practice*, supra note 287, 8. o., 8. o.

290. Lásd pl. Woodrow Hartzog & Evan Selinger, *Facial Recognition Is the Perfect Tool for Oppression*, Medium (2018. augusztus 2.), <https://medium.com/s/story/facial-recognition-is-the-perfect-tool-for-oppression-bc2a08f0fe66> (a *Columbia Law Review*-nél).

291. Az automatizált döntéshozatalra vonatkozó példákat, amelyek olyan különböző ágazatokra terjednek ki, mint a foglalkoztatás, az orvosi ellátás és a szerzői jog, lásd a III.B.-E. szakaszban leírt archetípusokat; lásd az 50-67. megjegyzéseket kísérő szöveget.

292. Hasonlóképpen, Van Loo megjegyzi, hogy "[i]t lenne irreális, ha minden számla felfüggesztése esetén teljes tárgyalást követelnénk meg, még akkor is, ha a hibakockázat csökkenne. Ezért ex aminálni kell, hogy milyen terhet jelentene egy adott eljárás előírása". Van Loo, supra note 5, at 864.

293. Hannah Bloch-Wehba, *Globális platformok kormányzása: Private Power in the Shadow of the State*, 72 SMU L. Rev. 27, 60 (2019) ("Tudósok és civil szervezetek . . . kritizálták a globális beszédkormányzás eljárási defizitumait.").

294. Lásd általában Van Loo, supra note 5, 851-58. o. (a hitelkártya-társaságok és a hitelinformációs irodák által régóta alkalmazott eljárások leírása).

kártyatranzakciók. Bemutatjuk, hogy a különböző uniós tagállamok hogyan hajtották végre a GDPR vitatáshoz való jogát az archetípusokhoz illeszkedő módon. Miután ezeket az archetípusokat létrehoztuk, és megfigyeltük őket a ~~gátlan~~ a cikk a következő és egyben befejező részben a mesterséges intelligencia megtámadásához való jog értelmes kialakítására tér át.

A. *A privatizált folyamat kialakítása: Négy vitatott archetípus*

Ez a rész négy, a gyakorlatban használt modellekből merített vitatási archetípust határoz meg. Ezek az archetípusok keretet adhatnak a vitáknak, és elméleti tisztánlátást biztosíthatnak a gyors és széleskörű folyamatokról folytatott, gyakran rövidlátó beszélgetésekhez.

A bíróságon kívüli vitarendezési modellek vizsgálata során az ördög általában a részletekben rejlik. A megtámadás számos tengely mentén változik, ami jelentős következményekkel jár a rendszer hatékonyságára és legitimitására nézve. Az, hogy e tengelyek bármelyikét hogyan kalibrálják, befolyásolhatja az egész rendszer sikerét. Az archetípusok alkalmazásában a viták két fő tengely mentén változnak; egyéb megfontolásokkal az alábbi III.F. szakasz foglalkozik.

Az első fő tengely az, hogy magát a megtámadási mechanizmust az úgynevezett "megtámadási szabály" vagy a "megtámadási stand-ard" határozza meg.²⁹⁵ Ez a megkülönböztetés kapcsolódik a jogban a szabályok és a normák közötti általánosabb megkülönböztetéshez, de nem azonos azzal. A jogi szabályok és normák szakirodalma robusztus.²⁹⁶ A jogi szabály és a jogi norma közötti különbséget többek között úgy lehet megérteni, hogy a jogi szabály *ex ante* világos és pontos tartalmat ad ("ne vezess 75 mérföld/óra felett"), míg egy stand-ard tartalmát egy értelmező határozza meg *ex post* ("vezess ésszerűen" - mi az ésszerű?).²⁹⁷ A különbségtétel másik értelmezési módja az, hogy egy szabály megköti a jövőbeli döntéshozók kezét, megkövetelve tőlük, hogy "meghatározott módon reagáljanak a körülhatárolt kiváltó tények jelenlétére"²⁹⁸, míg egy jogi norma nagyobb mérlegelési jogkört biztosít, arra kérve a döntéshozókat, hogy alkalmazzanak egy "háttérelv vagy politika . . . egy tényálláshoz."²⁹⁹ A szabályok előnye lehet, hogy egyértelműek és figyelmeztető jellegűek;³⁰⁰

295. Lásd Kaplow, *Supra* 143. lábjegyzet, 559-62. lábjegyzet. Azért nevezzük ezt inkább "megtámadási stand-ard"-nak, mint "standard"-nak, mert általánosabb értelemben szabályként is értelmezhető: egyértelműen tartalmaz valamilyen szabályszerű tartalmat, és úgy dönt, hogy valamiféle megtámadási jognak *kell* lennie, nem pedig egy későbbi döntéshozóra bízva, *hogy* legyen-e ilyen jog.

296. Pl. Frederick Schauer, *Playing by the Rules: A Philosophical Examination of Rule-Based Decisionmaking in Law and in Life* (1991); Colin S. Diver, *The Optimal Precision of Administrative Rules*, 93 *Yale L.J.* 65 (1983); Kaplow, *Supra* note 143; Seana Valentine Shiffrin, *Inducing Moral Deliberation: On the Occasional Virtues of Fog*, 123 *Harv. L. Rev.* 1214 (2010).

297. Kaplow, *Supra* 143. lábjegyzet, 559. lábjegyzet.

298. Kathleen M. Sullivan, *The Supreme Court, 1991 Term-Foreword: The Justices of Rules and Standards*, 106 *Harv. L. Rev.* 22, 58 (1992).

299. *Id.*

300. *Id.* 62.

A szabványok előnye lehet az alul- vagy túlságosan nagyfokú befogadás elkerülése.³⁰¹ A normáknak vitathatóan az is az előnye, hogy erkölcsi megfontolásra készítetik a polgárokat, beleértve a vállalati kontextust is (mi az "ellenséges"? vagy "támadó"?)³⁰² - de ennek megfelelő hátránya, hogy a mérlegelési jogkört olyan szereplőkre hagyják, akiknek az ilyen szélesebb elvek értelmezései öncélúak lehetnek.

A *vitarendezési szabály*, ahogyan ez a cikk definiálja, hasonlít a jogi szabályhoz, mivel annak pontos részleteit a jogalkotók vagy a szabályozók előre meghatározzák, beleértve az értesítés követelményét, a panaszok benyújtásának határidejét, a panaszokra adott válaszok határidejét, vagy a panaszok benyújtásának formális követelményeit. Ezzel szemben egy *vitatási norma* csupán azt mondja ki, hogy van jog a vitatásra, az eljárási részleteket pedig a jövőbeli döntéshozókra - magán- vagy állami döntéshozókra - bízza.

Például egy törvény előírhatja, hogy "az egyéneknek biztosítani kell a jogorvoslathoz való jogot", anélkül, hogy többet mondana a jog paramétereiről, arról, hogy mikor és hogyan kell "biztosítani", és így tovább. Ez azt hozná létre, amit ez a cikk *vitatási normaként* ír le, abban az értelemben, hogy több információ nélkül a jogalkotón kívül másnak kell kitöltenie a hiányosságokat. Egy másik szinten azonban a *vitatási norma* még mindig jogi szabályt biztosít: megállapítja, hogy van jog a vitatásra, ahelyett, hogy ezt a kérdést homályban hagyná. A fogalmak megkülönböztetésének másik módja, hogy a *megtámadási szabály* maga is tartalmazhat jogi normákat - például megkövetelheti, hogy a vállalkozás "ésszerű" határidőn belül válaszoljon a megtámadásra. Mint általában a jogi szabályok és normák esetében, a gyakorlatban ezek sem "tisztá típusok", mivel "a jogi utasítások különböző mértékben keverik a kettőt"³⁰³

A *megtámadási szabály*, vagy valójában a megtámadási szabályok összessége nem csak a megtámadási jog meglétét, hanem annak részletes részleteit is meghatározhatja: hogy kell-e, mikor és hogyan kell-e értesítést küldeni; hogyan kell döntést hozni; ki által; és milyen időzítéssel. A törvény például kimondhatná: "Az egyéneket 5 munkanapon belül értesíteni kell a kedvezőtlen döntésről, az alábbi formátumban, és a megtámadást 10 munkanapon belül semleges döntőbíró előtt kell tárgyalni, és az egyéneket a következő eljárási jogokkal kell ellátni."

Mint általában a szabályok és szabványok esetében, a versenyhez való jog inkább szabályalapú vagy inkább szabványalapú kialakításának is vannak költségei és előnyei. A *megtámadási szabvány* előnye a rugalmasság. Lehetővé teszi a döntéshozók számára, hogy a jogot az adott körülményekhez igazítsák, beleértve az ~~egs~~ technológiákat vagy ágazatokat is. Lehetővé teszi más szereplők, például a szabályozó hatóságok, bírák vagy akár a szabályozott szervezetek számára, hogy idővel kitöltsék a biztosított folyamat hiányosságait, vagy hogy a technológia, a gyakorlatok és a normák fejlődésének megfelelően módosítsák a megközelítéseket. Így a vitatási szabvány, mint általában a szabványok, érvelés szerint "jövőbiztosítja" a jogot a változó körülményekkel szemben, és kevesebb jövőbeni beavatkozást igényel a jogalkotás vagy szabályozás révén.

301. Kaplow, *Supra* 143. lábjegyzet, 590. o.

302. Shiffrin, *Supra* 296. lábjegyzet, 1227. lábjegyzet.

303. Kaplow, *Supra* 143. lábjegyzet, 561. lábjegyzet.

Ezzel szemben a *megtámadási szabály* előnye az egyértelműség. Az egyértelműség gyakran alacsonyabb költségekkel jár. Ha a jogszabály világosan meghatározza, hogy mit ír elő, akkor a megtámadási szabálynak megfelelni kívánó jogalany kevesebb pénzt költhet ügyvédekre, és kevesebb büntetést kockáztat a hibás megfelelés elmulasztása esetén. Ez kihat a versenyre: A kisebb és kevesebb erőforrással rendelkező vállalatok számára az alacsonyabb költségű szabályok egyenlőbb versenyfeltételeket teremthetnek - bár egyes szabályok végrehajtása költséges lehet, és ettől függetlenül hátrányos helyzetbe hozhatja a kevesebb erőforrással rendelkező vállalatokat. A vitarendezési szabály is azzal a potenciális előnnyel járhat, hogy kevesebb mozgásteret biztosít. Egyértelmű és inflexibilis eljárások meghatározásával a vitarendezési szabály jobban garantálhatja, hogy minden szereplő számára egyformán ugyanaz az eljárás lesz biztosítva.

A második tengely, amely mentén a viták változnak, az, hogy mennyi anyagi jogot foglal magába, illetve mennyire támaszkodik azokra. A megtámadási jog lehet tisztán eljárási jellegű, a megtámadás mechanikájára összpontosítva - a megtámadáshoz való jog biztosításával, de nem a mögöttes anyagi jogokkal. Vagy a megtámadás lehet anyagi jogi, amely nem csak azt határozza meg, *hogyan* a megtámadásnak *hogyan* kell történnie, hanem azt is, *hogyan milyen alapon* lehet megtámadni egy határozatot. Egyszerűen fogalmazva, az érdemi fókusszal rendelkező megtámadási jog nemcsak a megtámadás eljárási szabályait foglalja magában, hanem a megtámadás érdemi alapját is. Például egy törvény kimondhatja: "Az egyéneknek joguk van megtámadni olyan döntéseket, amelyek nem hozhatók téves adatok alapján". Az erre a megtámadási jogra hivatkozó egyén ezután megtámadhatja egy határozatot, mert az téves adaton alapul.³⁰⁴

E tengely másik pólusa - az eljáráson alapuló tiltakozás - furcsának tűnhet. Hogyan lehet jogunk megtámadni egy olyan határozatot, amelynek nincs anyagi jogi alapja? Ha azonban megvizsgáljuk a megtámadási jogok meglévő modelljeit, nyilvánvalóvá válik, hogy néha az eljárás elválik a megtámadás érdemétől. Ez kétféleképpen történhet. Először is, a megtámadás egyes változatai meghatározzák, hogy eljárási szempontból hogyan lehet megtámadni egy határozatot, anélkül, hogy a megtámadás anyagi alapját meghatároznák. Ez a helyzet a GDPR megtámadáshoz való jogának néhány korai végrehajtási formája esetében. Másodsor, még ha van is mögöttes anyagi jogalap, a megtámadási rendszer egyéb jellemzői - beleértve a szigorú eljárási szabályokat és a gyors és széles körű döntéshozatalt - a gyakorlatban pro- cedurálissá tehetik a rendszert. Az alábbiakban ismertetjük, hogy ez a helyzet a digitális millenniumi szerzői jogi törvény (Digital Millennium Copyright Act, DMCA) értesítés- és visszavételi eljárásával. Valójában egyes rendszerek lehetővé teszik a megtámadások megtételét és befejezését anélkül, hogy azok érdemi alapját egyáltalán megteremténék.

Egy törvény például kimondhatja: "Az egyéneknek joguk van megtámadni a mesterséges intelligencia azon döntését, hogy egy adott osztályzatot adnak nekik." Ez a kijelentés csak azt állapítja meg, hogy van jog a mesterséges intelligencia döntésének megtámadására. Ez nem jelenti azt, hogy

304. Ez nem jelenti azt, hogy a vitatás érdemi alapjának megteremtése leegyszerűsíti a dolgokat. Az egyenlőtlen hatásra vonatkozó ügyek problémái azt mutatják, hogy ez nem

könnyű feladat. Lásd pl. Ajunwa, Auditing Imperative, Supra note 4, 652-58. o. (a bírósági ügyekkel kapcsolatos empirikus tanulmányok tárgyalása, amelyek bizonyítják, hogy milyen nehéz bizonyítani az egyenlőtlen hatásra vonatkozó ügyeket).

normatív vagy gyakorlati szempontból megállapítani, hogy milyen okok vagy érvelés vezethet sikeres kihívásokhoz.

Az olyan törvény, amely nem határozza meg a megtámadási jog anyagi jogi alapját, a nem jogalkotó szereplők kezében hagyja az anyagi jogi döntéseket. A megtámadás szubsztanciájáról így nem a jogalkotók, hanem a szabályozók, a bírák, maguk a megtámadó felek vagy a megtámadást közvetítő vagy elbíráló nem bírósági szervek dönthetnek. Vagy pedig olyan megtámadási jogot biztosíthat, amely csak eljárás, és egyáltalán nem tartalmaz egyértelmű tartalmi elemeket.

Ismétlem, ez a tervezési döntés - hogy a megtámadáshoz való jogot érdemibbé vagy inkább eljárási joggá tesszük - jó és rossz következményekkel jár. Az inkább az eljárásra összpontosító megtámadási jog előnye az, hogy az anyagi jog finom, erősen tényfüggő és bonyolult lehet. Az anyagi jogi szakértelem így nagyon költséges lehet, ami akadályozhatja az igazságszolgáltatáshoz való egyéni hozzáférést. Ezen túlmenően, ahogy a fent tárgyalt tisztességes eljárás elmélete is állítja, az eljárás önmagáért is számíthat. Az eljárás önmagában is biztosíthatja az átláthatóságot, feltárhatja a döntéshozatali problémákat, az egyéneknek döntési jogkört adhat, és elszámoltathatóvá teheti a döntéshozatalt, még akkor is, ha a mögöttes anyagi jogi normák nem kerülnek megfogalmazásra.

Az erősen eljárásjogi és minimálisan anyagi jogorvoslati jognak azonban vannak hátulütői is. Az első az önkényesség. Az érdemi indokolás nélküli megtámadási lehetőség biztosítása nem tájékoztatja azt a szervezetet, amelynek a döntéseit megtámadják, kivéve azt, hogy a szervezetet bármely és minden döntés ellen megtámadhatják. A korlátlan megtámadás költségekkel jár, beleértve a nagyszámú megtámadás költségeit is.³⁰⁵ Az elvi korlátozottság a megtámadók számára is hátrányos lehet; a megtámadási jog anyagi jogi hátterének hiánya azt jelenti, hogy a bíró (aki néha azonos azzal a szervvel, amelynek határozatát megtámadják) korlátlan mérlegelési jogkörrel rendelkezik.

A következő táblázatok az archetípusokat szemléltetik. Az I. táblázat ismerteti az archetípusokat. A II. táblázat hipotetikus jogszabályi megfogalmazást kínál ezek illusztrálására.

I. TÁBLÁZAT: A VERSENGÉS ARCHETÍPUSAI

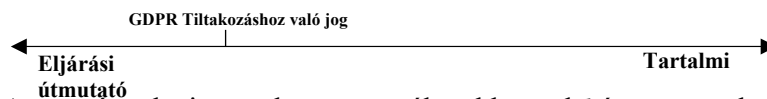
	Vitathatósági szabvány	Vitathatósági szabály
Eljárási fókusz	1) Vitathatósági szabvány eljárási fókusszal	2) Eljárási fókusszal rendelkező vitarendezési szabály
Tartalmi fókusz	3) Vitathatósági szabvány érdemi fókusszal	4) Tárgyi fókusszal rendelkező vitarendezési szabály

305. Lásd pl. *Zeran v. Am. Online, Inc.*, 129 F.3d 327, 333 (4th Cir. 1997) ("[N]otice-alapú felelősség az interaktív számítógépes szolgáltatók számára költségmentes eszközt biztosítana harmadik felek számára a jövőbeli perek alapjának megteremtéséhez. interaktív számítógépes szolgáltatásokon keresztül közölni, ezek a közlemények lehetetlen terhet jelenthetnek a szolgáltatók számára.").

II. TÁBLÁZAT: HIPOTETIKUS PÉLDÁK A VITATOTT ARCHETÍPUSOKRA

	Vitathatósági szabvány	Vitathatósági szabály
Eljárási fókusz	1) "Az egyén joguk van megtámadni döntéseket, és megfelelő folyamat."	2) "Az egyénnek rendelkeznie kell a határozatok megtámadásához való jog. Az elutasító határozatról értesíteni kell 5 munkanapon belül"
Tartalmi fókusz	3) "Az egyénnek joga van megtámadni a döntéseket, amelyek nem lehetnek elfogultak."	4) "Az egyénnek joga van megtámadni a döntéseket, amelyek nem hozhatók téves adatpontok alapján."

Mint minden archetípus és modell esetében, a valóságban a legtöbb törvény inkább egy kontinuumon helyezkedik el, mint a pólusokon.³⁰⁶ Például a GDPR vitatáshoz való joga első látásra pusztán eljárási jellegű, de az összefüggéseiben értelmezve vitathatóan anyagi jogi összetevői is vannak.³⁰⁷ A szubsztantív és az eljárásjog közötti spektrumon a GDPR vitatáshoz való joga, legalábbis látszólag, az eljárásjoghoz áll közelebb:

A törvények is gyakran egynél több archetípusot tartalmaznak egyszerre. Például a tisztességes hitelszámlázásról szóló törvény (FCBA) visszaterhelési eljárása egyrészt pontos tartalmi megfogalmazást tartalmaz (így ez egy érdemi hangsúlyt helyező vitatási szabály), másrészt pontos szabályokat tartalmaz a szükséges értesítés elemeire és a vitatási határidőkre vonatkozóan (így ez is egy eljárási hangsúlyt helyező vitatási szabály).

Továbbá a jogszabályok a gyakorlatban egészen másképp működhetnek, mint ahogyan papíron megjelennek. Ez lehet szándékos - például amikor egy törvény értelmezési jogkört ad egy szabályozó hatóságnak, amely olyan részleteket ad hozzá, amelyek a gyakorlatban szabályszerűvé teszik a jogszabályt. Például az EU elfeledtetéshez való joga idővel vitathatatlanul szabályszerűbbé vált, mivel a szabályozók a következő szabályokat adták ki

306. Lásd pl. Jennifer S. Hendricks, In Defense of the Substance-Procedure Dichotomy, 89 Wash. U. L. Rev. 103, 107 (2011) ("Tekintettel az anyag és az eljárás linearitására, a megkülönböztetést vagy fekete-fehér dichotómiaként képzelhetjük el . . . vagy a szürke spektrumaként, ahol sok vagy akár a legtöbb jogi szabály a szürke középre esik. Leíró szempontból természetesen az utóbbi nézet a pontosabb.")

307. Lásd a 13. l. ábrában említett GDPR, 13. cikk. 22(3). A jog például olyan határozatra vonatkozik, amely "jelentősen érinti" a határozat alanyát, id. art. A cikkek magyarázataért felelős szabályozók egyértelművé tették, hogy a "kizárólag" automatizált döntés látszólag eljárási követelménye valójában annak meghatározását jelenti, hogy volt-e érdemi emberi részvétel, lásd az automatizált egyéni döntéshozatalról szóló iránymutatások, 115. l. ábrájában, 20-21. o. (az érdemi emberi részvételtől).

részletesebb iránymutatások.³⁰⁸ Hasonlóképpen, a GDPR-ban foglalt megtámadási jogot is megváltoztatták a tagállamok, amelyek a jog végrehajtásával az egyik kvadránsból a másikba helyezték azt³⁰⁹

Vagy a törvény végrehajtása idővel úgy változhat, hogy eltér az eredeti tervtől. Egyes online platformok például olyan megközelítéseket dolgoztak ki a szerzői jogok online megsértésére, amelyeket egyikünk "DMCA Auto" és "DMCA Plus" néven emlegetett.³¹⁰ E megközelítések során az online szolgáltatók (OSP-k) automatizált rendszereket alkalmaznak a tartalmak eltávolítására - vagy arra, hogy azok ne kerüljenek fel a szolgáltató platformjára. E megközelítések egyes változatai lemondanak az érdemi felülvizsgálatról a gyors és széles körű eltávolítás érdekében; mások pedig túlmutatnak azon, amit a DMCA egyáltalán előír.³¹¹ Ezek a döntések viszont néha a jogviták privatizált változatának tárgyát képezik, amely szintén eltér a jogtól.³¹² Papíron tehát a DMCA egy eljárési fókuszú, a szubsztantív szerzői jogra alapozott vitarendezési szabályt hoz létre. De ami a gyakorlatban történik, az eltérhet az anyagi jogtól; a "DMCA Plus" esetében a gyakorlat is eltérhet a DMCA eljárési követelményeitől.

Ezzel elérkeztünk választott archetípusaink egy fontos aspektusához: Mindegyik a privatizált, magánfelek által végrehajtott vitatkozásra - a tiltakozásra - példa. Mindegyik választott archetípusban a vitarendezési rendszert ténylegesen alkalmazó magánfelek fejlesztik ki ezt a rendszert, és valamilyen típusú

308. Lásd Eur. Data Prot. Bd., Guidelines 5/2019 on the Criteria of the Right to Be Forgotten in the Search Engine Cases Under the GDPR (1. rész), paras. 13-83 (2020. július 7.), https://edpb.europa.eu/sites/default/files/files/file1/edpb_guidelines_201905_rtfbsearchengines_afterpublicconsultation_en.pdf [<https://perma.cc/6SVM-V474>] (részletezve az érintett személyes adatainak a keresőmotorok találati listájáról való törlésére vonatkozó okokat, valamint az ilyen adatok törlésének a keresőmotor általi megfelelő elutasítására vonatkozó okokat); lásd még 29. cikk Data Prot. Adatvédelmi Munkacsoport, Iránymutatás az Európai Unió Bíróságának a "Google Spain and Inc. kontra Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) és Mario Costeja González" C-131/12 ügyben hozott ítéletének végrehajtásáról, 2-3. o. (2014), http://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2014/wp225_en.pdf [<https://perma.cc/98GH-6SPR>] [a továbbiakban: 29. cikk szerinti munkacsoport, iránymutatás a Google Spanyolországról] (felsorolva azokat a körülményeket, amelyek fennállása esetén az érintettek kérhetik, hogy "a keresőmotorok . . . a nevükre végzett keresések eredménylistájából töröljenek bizonyos, a magánéletüket érintő információkra mutató linkeket").

309. Lásd Malgieri, Automated Decision-Making in the EU Member States, 115. lábjegyzet, 18-23. o. (a tagállami végrehajtások összehasonlítása).

310. Urban et al., Notice and Takedown in Everyday Practice, *Supra* 287. lábjegyzet, 29. o.; lásd még Maria Strong, U.S. Copyright Off., Section 512 of Title 17: A Report of the Register of Copyrights 67 (2020), <https://www.copyright.gov/policy/section512/section-512-full-report.pdf> [<https://perma.cc/7C68-HWFA>] (megjegyezve a "DMCA+ rendszerek" létezését); Annemarie Bridy, Copyright's Digital Deputies: DMCA-Plus Enforcement by Internet Intermediaries, *in* Research Handbook on Electronic Commerce Law 185, 187 (John A. Rothchild szerk., 2016) (felmérve "a DMCA-plus végrehajtás jelenlegi tájképet").

311. Urban et al., Notice and Takedown in Everyday Practice (Értesítés és visszavétel a mindennapi gyakorlatban), 287. lábjegyzet, 29. pont.

312. Lásd Bridy, *Supra* 310. lábjegyzet, 197. o. (kifejtve, hogy a YouTube Content ID programja és a Vimeo Copyright Match programja "lehetővé teszi a felhasználók számára, hogy vitassák a szerzői jog tulajdonosának a tartalomra vonatkozó igényét").

jogszabályi vagy szabályozási keret. Néhány olvasó úgy jellemezheti ezeket a döntéseket, mintha egy hiányzó mezőt hagynának: a privatizált, törvény vagy szabályozás által nem korlátozott versenyt. Például sok tinta folyt ki a Communications Decency Act (CDA) 230. szakaszára és a széles körű immunitáspaltformok számára biztosít az online tartalom moderálásáért való felelősség alól.³¹³ Mivel a legtöbb online tartalom esetében nincs törvényes vitarendezési mechanizmus, számos platform olyan vitarendezési rendszereket dolgozott ki, amelyeket csak a platformok preferenciái és érdekei korlátoznak.³¹⁴ Ezek a tisztán privatizált mechanizmusok minden bizonnyal informálhatják a vitatott jogok kialakításának módjáról szóló beszélgetést - különösen arról, hogy lehet-e bízni a vállalatokban, hogy megfelelő eljárással és tartalommal álljanak elő. E cikk célja azonban az, hogy a teljesen privatizált megközelítések helyett inkább a törvényi és szabályozási de-signálásról szóló beszélgetést strukturálja.³¹⁵

A rész további részében olyan példákat mutatunk be, amelyek a viták ezen archetípusait a gyakorlatban illusztrálják. A III. táblázat azonosítja, hogy példánk hogyan illeszkedik a vitatkozás archetípusaihoz.

III. TÁBLÁZAT: A VERSENGÉS ARCHETÍPUSAI MŰKÖDÉSBEN

	Vitathatóság i szabvány	Vitathatóság i szabály
Eljárási fókusz	1) A GDPR "megtámadási joga"	2) A digitális millenniumi szerzői jogi törvény (DMCA) "Notice-and-takedown" rendszere; Az Egyesült Királyságban a megtámadás joga
Tartalmi fókusz	3) Az EU "elfeledtetéshez való jog" (RTBF); A szlovén jog a tiltakozáshoz	4) A tisztességes hitelszámlázásról szóló törvény (FCBA); A francia és a magyar megtámadási jog

313. Pl. Danielle Keats Citron, Hate Crimes in Cyberspace 170-81 (2016); Eric Goldman, An Overview of the United States' Section 230 Internet Immunity, *in* The Oxford Handbook of Online Intermediary Liability 155, 155 (Giancarlo Frosio szerk., 2020); Jeff Kosseff, The Twenty-Six Words That Created the Internet (2019); David S. Ardia, Free Speech Savior or Shield for Scoundrels: An Empirical Study of Intermediary Immunity Under Section 230 of the Communications Decency Act, 43 Loy. L.A. L. Rev. 373 (2010); Danielle Keats Citron & Benjamin Wittes, The Internet Will Not Break: Denying Bad Samaritans § 230 Immunity, 86 Fordham L. Rev. 401 (2017); Eric Goldman, The Ten Most Important Section 230 Rulings, 20 Tul. J. Tech. & Intell. Prop. 1 (2017); Felix T. Wu, Collateral Censorship and the Limits of Intermediary Immunity, 87 Notre Dame L. Rev. 293 (2011).

314. Lásd Kate Klonick, The Facebook Oversight Board: Creating an Independent Institution to Adjudicate Online Free Expression, 129 Yale L.J. 2418, 2427-48 (2020) (a Facebook tartalommoderálási folyamatát tárgyalja a firm független kormányzati és felügyeleti testületének létrehozása előtt); Van Loo, supra note 5, 832. o. (az Airbnb, az Amazon, a Facebook és a Google által kialakított vitafolyamatokról szóló esettanulmányok).

315. Mivel a CDA 230 reformja jogszabályi változtatások végrehajtását javasolja, ezek az archetípusok hasznosnak bizonyulhatnak.

A természetben egyik példa sem tökéletes. Itt a szemléltetés érdekében mindegyik leegyszerűsített. Alapjában véve azonban ezek a példák hatékonyan szemléltetik a megtámadási jog kialakításának lehetséges változatait.³¹⁶

B. *Archetípus 1 illusztrálva: A GDPR tiltakozáshoz való joga*

A vitás archetípusok első kvadránsában a *vitás standard eljárási fókusszal rendelkezik*.³¹⁷ A GDPR vitához való joga ezt az archetípust testesíti meg.

Amint azt fentebb tárgyaltuk, a GDPR vitához való joga inkább egy sor előírás, mintsem konkrét szabály. Ez a rendelet nem nyújt érdemi indokokat az algoritmikus döntések megtámadására - egyesek szerint ezek az indokok az anyagi jog más területein találhatók meg.³¹⁸ Az uniós adatvédelmi szabályozó hatóság, az Európai Adatvédelmi Testület által benyújtott iránymutatások kiemelik a megtámadáshoz való jog központi szerepét, anélkül, hogy azt érdemben kifejtenék.³¹⁹

Míg maga a megtámadáshoz való jog egyelőre rejtélyes, a GDPR más jogai úgy értelmezhetők, hogy tartalmat adnak neki. Például a GDPR átláthatósági jogainak egy része a megtámadást hivatott lehetővé tenni.³²⁰ A GDPR előírja az automatizált döntéshozatalban érintett egyének értesítését; az automatizált döntéshozatali rendszerben alkalmazott logikára vonatkozó "érdemi információk" közzétételét; és az egyedi döntések magyarázatát.³²¹ Az átláthatóság e különböző formáinak célja, hogy lehetővé tegyék az egyének számára az algoritmikus döntéshozatal érdemi megtámadását.³²²

316. Az újonnan hatályba lépett Virginia Consumer Data Privacy Act, Va. Code § 59.1-577(C) (2021), és Colorado Privacy Act, 2021 Colo. Sess. Laws 3445, 3459 (kodifikálandó: Colo. Rev. Stat. § 6-1-1306(3) (2021)), mindegyike tartalmaz a "személyes adatokhoz fűződő jogok" privatizált megtámadási modelljeit, amelyek az archetípusokba illeszthetők.

317. Hogy egyértelmű legyen, a GDPR alapján a megtámadáshoz való jog a törvény szerint így néz ki. Egyes EU-tagállamok tovább részletezték ezt a jogot, néha oly módon, hogy az első archetípusból a többi kvadráns valamelyikébe kerül. Ennek a ~~hikének~~ további tárgyalását lásd a III.F. szakaszban.

318. Bayamlioglu, Transparency of Automated Decisions, *Supra* 9. lábjegyzet, 41-49. o. (megállapítva, hogy "[sem a] 22. cikk, sem az általános adatvédelmi rendelet általában[]" nem tartalmaz iránymutatást az automatizált határozatok megtámadásához való jog tartalmára vonatkozóan", és azzal érvel, hogy a megtámadási jog tartalma lehet "egy jogi eljárás vagy egy bírói rendszer").

319. Id. 41. pont.

320. A magyarázathoz való jog és a "logikára vonatkozó érdemi információk megismeréséhez való jog", GDPR, 13. lábjegyzet, 13. cikk. 15. cikk (1) bekezdés h) pontja, az automatizált döntéshozatalban az iránymutatások szerint arra szolgál, hogy az egyéneknek lehetőségük legyen az ilyen döntések megtámadására, Guidelines on Automated Individual Decision-Making, *supra* 115. lábjegyzet, 27. o.; lásd még Mendoza & Bygrave, *supra* 10. lábjegyzet, 91. o.; Selbst & Powles, *supra* 127. lábjegyzet, 236. o. ("[A]z információ értelmességének tesztje funkcionális kell, hogy legyen, a magyarázat által az érintett számára lehetővé tett valamely cselekvéshez kötve, mint például a 22. cikk (3) bekezdésében előírt, a döntés megtámadásához való jog").

321. Kaminski, Right to Explanation, Explained, *supra* note 25, 196-200. o.

322. Id. 211.

A GDPR általánosan alkalmazandó jogok a megtámadáshoz való jogot is értelmezik, illetve kiegészítik.³²³ Például a hozzáférési jog, amely magában foglalja a vállalat által az egyénről tárolt adatok és a vállalat által levont következtetések megtekintéséhez való jogot, lehetővé teszi az egyének számára, hogy megtámadjanak egy olyan döntést, amely helytelen adatokon vagy helytelen következtetéseken alapul.³²⁴ A GDPR tartalmaz egy helyesbítési jogot ("helyesbítéshez való jog") is, amely lehetővé teszi az egyének számára, hogy a vállalatokat a pontatlan személyes adatok helyesbítésére kötelezzék.³²⁵ Számos más, általánosan alkalmazandó GDPR-jog, mint például a törléshez való jog, a tiltakozáshoz való jog és az adatkezelés korlátozásához való jog,³²⁶ mindegyiket fel lehet értelmezni alternatív módon (1) a vitatáshoz való jog kiegészítéseként, (2) a vitatáshoz való jog erősségétől független minimumkövetelményekként, vagy esetleg (3) a vitatáshoz való jog modelljeként.

A megtámadáshoz való jog összefonódik a GDPR-nak az automatizált döntéshozatal "emberi tényezőjének" kezelésével is.³²⁷ Az emberi méltóság tiszteletben tartásától³²⁸ az automatizált döntések túlzott tiszteletben tartásáig³²⁹ terjedő okokból a GDPR mind a magán-, mind az állami szerveket arra ösztönzi, hogy a jelentős döntésekbe embereket vonjanak be, ahelyett, hogy az ilyen döntéseket kizárólag gépek hozhatnák meg. Ha a vállalatok ki akarnak bújni a 22. cikk védelmi követelményei alól, akkor érdemben be kell vonniuk egy embert a körbe.³³⁰

Amennyiben a 22. cikk alkalmazandó, a vállalatoknak "emberi beavatkozásra" alkalmas eszközöket kell elfogadniuk.³³¹ Az iránymutatás szerint ez azt jelentheti, hogy "például egy fellebbezési eljárásra mutató linket kell biztosítani azon a ponton, ahol az automatizált döntést az érintettnek kézbesítik, a felülvizsgálatra vonatkozó *elfogadott határidőkkel* és egy *névre szóló kapcsolattartási ponttal az esetleges kérdések esetén*".³³² Ez a javaslat bizonyos szempontból hasonlít a...

323. Lásd Edwards & Veale, 175. lábjegyzet, 49. pont.

324. GDPR, 13. lábjegyzet, 13. cikk. 15. cikk (1) bekezdés; lásd még az automatizált egyedi döntéshozatalról szóló iránymutatást, 115. lábjegyzet, 17. pont.

325. GDPR, 13. lábjegyzet, 13. cikk. 16. cikk; lásd még Edwards & Veale, 175. lábjegyzet, 38. pont.

326. GDPR, 13. lábjegyzet, 13. cikk. 17, 18, 21.

327. Jones, The Right to a Human in the Loop (Az emberhez való jog a hurokban), 72. lábjegyzet, 231. lábjegyzet.

328. Id.; lásd még Mendoza & Bygrave, supra note 10, 84. o. (megjegyzi, hogy "az emberi méltóság fenntartása érdekében az embereknek (és nem "adatárnyékaiknak") kell megtartaniuk az elsődleges szerepet önmaguk "alkotásában"); Zarsky, Incompatible, supra note 182, 1016-17. o. ("[W]hen confront with crucial decisions, a human should be treated with the dignity of having a human decision-maker tackle his or her personal matter.").

329. Mendoza & Bygrave, supra note 10, 84. o.; Bygrave, Minding the Machine, supra note 10, 18. o.; Citron, Technological Due Process, supra note 3, 1271-72. o..

330. Először is, a 22. cikk hatálya és szigorúsága arra ösztönzi a vállalatokat, hogy érdemben bevonják az embereket az algoritmikus döntéshozatalba. Emlékezzünk arra, hogy a 22. cikk csak akkor alkalmazandó, ha a döntések "kizárólag automatizált feldolgozáson alapulnak"; ezt az iránymutatásokban úgy értelmezték, hogy ez olyan döntéseket jelent, amelyek nem tartalmaznak jelentős emberi részvételt és felügyeletet. Iránymutatás az automatizált egyéni döntéshozatalról, 115. lábjegyzet, 20-21. o. (a "jelentős emberi részvétel" fogalmát tárgyalja).

331. GDPR, 13. lábjegyzet, 13. cikk. 22(3).

332. Iránymutatás az automatizált egyéni döntéshozatalról, 115. lábjegyzet, 32. pont.

a DMCA értesítés és visszavétel folyamatát, mivel létrehoz egy ~~vá~~ kapcsolattartó pontot, és javasolja, hogy az eljárásoknak legyen időbeosztása, bár nem határoz meg konkrét határidőket.

Az is figyelemre méltó, hogy az iránymutatás példája nem egy külső, semleges döntéshozóról szól, hanem a fellebbezési eljárás ugyanazon a vállalaton belül zajlik, amely az automatizált döntéshozatalt végrehajtja.³³³ Bár ez az iránymutatás vitathatóan a megtámadáshoz való jogot a pusztán megtámadási normától a szabályszerűség felé mozdítja el, a legtöbb részletet továbbra is az AI-határozatot feldolgozó szervezetre bizza. Ráadásul ez egy példa, nem pedig követelmény.

A megtámadási joggal kapcsolatos központi aggodalom az, hogy elődjéhez hasonlóan ez is holt betűs joggá válhat.³³⁴ Az iránymutatások azonban azt mutatják³³⁵, hogy a GDPR-t végrehajtó szabályozó hatóságok úgy vélik, hogy a megtámadás a GDPR jogkosarának központi eleme.

A második aggály a megtámadáshoz való joggal mint megtámadási normával kapcsolatban az, hogy jelentős mozgásteret hagy a vállalatoknak és a kormányoknak arra, hogy a gyakorlatban hatástalanná tegyék a jogot. A GDPR továbbá lehetővé teszi a tagállamok számára, hogy a jog saját változatát valósítsák meg.³³⁶ A 22. cikk szabványként tág teret hagy a tagállamoknak, hogy a megtámadási jog saját verzióit alakítsák ki, ami potenciálisan magasabb megfelelési költségeket eredményezhet az EU egész területén működő vállalatok számára, valamint az adott személy lakóhelyétől függő eltérő hatékonysági fokot.

Végezetül, a GDPR szerinti jog először úgy tűnik, hogy nagyrészt eljárási, nem pedig anyagi jellegű. A szövegből nem derül ki egyértelműen, hogy *milyen alapon* támadhatja meg valaki a mesterséges intelligenciáról szóló határozatot. Ez nyitva hagyja annak lehetőségét, hogy a végrehajtó szervek vagy a tagállamok olyan jogot alakítsanak ki, amely szinte teljes mértékben procedurális. Valójában mind az iránymutatás fentebb tárgyalt példája, mind az alább tárgyalt egyes tagállamok általi végrehajtás során a megtámadáshoz való jogot nagyrészt eljárási jellegűnek tekintették. Ez azzal a veszéllyel jár, hogy a jogot elferdítik, és lehetővé teszik a vállalatok számára, hogy gumibélyegzős eljárásokon keresztül feleljenek meg, ahelyett, hogy hatékony és hatásos mechanizmusokat követelnének meg.³³⁷

Vannak azonban erős érvek amellett, hogy ha a GDPR-t kontextusában olvassuk, akkor a GDPR megtámadási jogának van egy érdemi háttere, ami azt mutatja, hogy

333. Vö. Citron & Pasquale, *Scored Society*, supra note 8, 20. o. (javasolja, hogy az FTC játsszon hasonló felügyeleti szerepet a hitelpontozó algoritmusokkal összefüggésben); Crawford & Schultz, supra note 8, 126-27. o. (javasolja, hogy egy olyan szabályozó szervezet játssza ezt a szerepet, mint az FTC).

334. Edwards & Veale, 175. lábjegyzet, 65-67. o.; Wachter et al., *Why a Right to Explanation of Automated Decision-Making Does Not Exist*, 115. lábjegyzet, 96-97. o..

335. Malgieri, *Automated Decision-Making in the EU Member States*, 115. lábjegyzet, 4. pont.

336. GDPR, 13. lábjegyzet, 13. cikk. 22(2)(b).

337. Wachter & Mittelstadt, *Right to Reasonable Inferences*, Supra 120. lábjegyzet, 569. o. (megkérdőjelezi, hogy a vitatáshoz való jog értelmesen megvalósítható-e a döntéshozatali normák feloldása nélkül).

hogy a törvények gyakran a pólusok közötti spektrumon helyezkednek el, nem pedig az archetípusok tiszta változataként léteznek. Az egyének legalábbis vitathatják a döntések alapjául szolgáló személyes adatok pontosságát, élve a GDPR általános helyesbítési jogával.³³⁸ Az is egyértelmű, hogy a megtámadáshoz való jognak a pusztán helyesbítésen túlmutató célja van. A mesterséges intelligenciával kapcsolatos döntéshozatalra vonatkozó egyéb korlátozásokhoz hasonlóan a jog célja "az érintett jogainak és szabadságainak, valamint jogos érdekeinek" védelme.³³⁹ Így azt lehet állítani, hogy a GDPR nemcsak a hibás döntések, hanem az elfogult és diszkriminatív döntések, valamint a rendkívül érzékeny személyes adatokon alapuló legtöbb döntés megtámadásához való jogot is biztosít.³⁴⁰ Aggasztó kilátás, hogy mind a jogalkalmazó szervezetek, mind a tagállamok el fognak tekinteni ettől az anyagi jogi megalapozottságtól, és a GDPR által biztosított megtámadási jogot az iránymutatásokban kínált, inkább eljárási jellegű irányba terelik.

C. *Archetípus 2 illusztrálva: A DMCA "Notice-and-Takedown" eljárása és az Egyesült Királyság vitatáshoz való joga*

Most áttérünk a második archetípusra: a *prozódiai fókuszú vitarendezési szabályra*. Ezt az amerikai DMCA 512. szakasza által létrehozott influenciális "notice-and-takedown" eljárás néhány megvalósítása szemlélteti.³⁴¹ Példaként a GDPR vitatáshoz való jogának brit végrehajtását is felhozzuk

1. *DMCA 512. szakasz.* - A DMCA 512. szakasza tartalmazza a digitális korban a megtámadási jog egyik legszélesebb körben elfogadott változatát. A DMCA megközelítését különböző formákban exportálták a világ minden tájára³⁴², többek között az EU elektronikus kereskedelemről szóló rendeletének végrehajtása során.

338. GDPR, 13. lábjegyzet, 13. cikk. 16. cikk ("Az érintett jogosult arra, hogy az adatkezelőtől indokolatlan késedelem nélkül kérje a rá vonatkozó pontatlan személyes adatok helyesbítését.").

339. Id. art. 22(3).

340. GDPR, 13. lábjegyzet, (71) preambulumbekzdés. preambulumbekzdés kifejti, hogy a jogalanyoknak törekedniük kell a hibák minimalizálására és "a . . . a természetes személyekre faji vagy etnikai származás, politikai vélemény, vallás vagy meggyözdés, szakszervezeti tagság, genetikai vagy egészségi állapot vagy szexuális irányultság alapján gyakorolt megkülönböztető hatásokat", és ne alkalmazzanak olyan adatfeldolgozást, "amely ilyen hatású intézkedéseket eredményez". Bár nem kifejezetten a megtámadási jogra irányulnak, ezek az érdemi célok a megtámadás céljaiként is értelmezhetők. Ezen túlmenően a (71) preambulumbekzdés kimondja, hogy a különösen érzékeny személyes adatokon alapuló mesterséges intelligenciával kapcsolatos döntések ("különleges kategóriákba tartozó" adatok, például biometrikus adatok, faji adatok és szexuális irányultságra vonatkozó adatok) "csak különleges feltételek mellett" engedélyezhetők.

341. 17 U.S.C. § 512 (2018).

342. A DMCA más végrehajtásokra gyakorolt influence-jének részletes bemutatását lásd Urban et al., Notice and Takedown in Everyday Practice, *Supra* note 287, 21-23. o. ("Az e-kereskedelmi irányelvet nagyrészt a DMCA biztonságos kikötői ihlették, bár számos jelentős dologban eltér a DMCA-tól."). Az amerikai és az európai megközelítés hátterének és kapcsolatának átfogó tárgyalását lásd általában Aleksandra Kuczerawy, *Intermediary Liability and Freedom of Expression in the EU: From Concepts to Safeguards* (2018); Miquel Peguera, *The DMCA Safe Harbors and Their European Counterparts: A Comparative Analysis of Some Common Problems*, 32 *Colum. J.L. & Arts*

Irányelv. ³⁴³ Az 512. szakasz jobb vagy rosszabb esetben az online véleménynyilvánításra alkalmazott egyéni tisztességes eljárás privatizált változatának világméretű modelljévé vált. ³⁴⁴

Az 512. szakasz az online szerzői jogi vitákat strukturálja. A rendelet megalkotói arra törekedtek, hogy csökkentsék a jogbizonytalanságot az online szolgáltatók számára, és csökkentsék az online szerzői jogsértéssel szembesülő szerzői jogtulajdonosok költségeit. ³⁴⁵ Az 512. szakasz értelmében a szerzői jogok jogosultjai az online szerzői jogsértésekkel szemben úgy léphetnek fel, hogy viszonylag olcsón, közvetlenül az OSP-knek küldenek "visszavételi" értesítéseket. ³⁴⁶ Ha az OSP-k az állítólagos jogsértő anyag eltávolításával válaszolnak a visszavételi értesítésekre, akkor "menedéket" kapnak a felhasználóik által elkövetett szerzői jogi jogsértésekért való másodlagos felelősség bizonyos típusai alól. ³⁴⁷ A letiltási értesítések címzettjei viszont megtámadhatják az eltávolítást "ellen-értesítés" elküldésével, amelyben kérik az anyag visszaállítását. ³⁴⁸

Az 512. szakasz értesítés és visszavétel rendszere egészében véve kizárja a megtámadási szabályt. Ha egy anyag szerzői jogot sért, akkor az lekerül. Sőt, a törvény számos (bár köztudottan nem minden) pontos elemet diktál egy szigorúan szervezett folyamathoz. ³⁴⁹ A szerzői jogtulajdonosok

481, 511 (2009) (azzal érvelve, hogy bár az EU és az USA jogszabályai tartalmaznak problematikus kétértelműségeket és egyéb hasonlóságokat, a különbségek funkcionálisan különállóvá teszik őket).

343. A Tanács 2000/31/EK irányelve, 2. cikk. 14. cikk, HL 2000. (L 178.) 1., 13. o. (EK) [a továbbiakban: e-kereskedelmi irányelv]. Megjegyzendő, hogy a végrehajtások többségében a "visszavétel" a szerzői jogi panaszokra vonatkozik, bár néha más súlyos panaszokra is alkalmazzák (például az úgynevezett "nyilvánvalóan jogellenes" beszéddel kapcsolatos panaszokra), és ritkán bármilyen jogellenes tartalomra. Lásd Aleksandra Kuczerawy, *From 'Notice and Take Down' to 'Notice and Stay Down': Risks and Safeguards for Freedom of Expression*, in *The Oxford Handbook of Intermediary Liability Online* 525, 526 (Giancarlo Frosio szerk., 2020) (összehasonlítva és kontrastingálva néhány speciális nemzeti végrehajtási stratégiát, és azt, hogy ezek "hogyan befolyásolhatják a véleménynyilvánítás szabadságához való jogot").

344. Az elektronikus kereskedelemről szóló irányelven túl a DMCA befolyásolta az online szolgáltatóknak a szerzői jogtól eltérő kérdéseket érintő tartalmak eltávolítására szolgáló mechanizmusait. Lásd pl. , Report a Trademark Issue, Twitter, <https://support.twitter.com/forms/trademark> [<https://perma.cc/A8HF-W8BF>] (utolsó látogatás 2021. augusztus 2.); Trademark Report Form, Facebook, <https://www.facebook.com/help/contact/284186058405647> [<https://perma.cc/42ES-JWFA>] (utolsó látogatás 2021. augusztus 2.).

345. H.R. Rep. No. 105-551, pt. 2, 49-50. o. (1998); S. Rep. No. 105-190, 20. o. (1998). A DMCA bevezetése mögötti érvelésről és az azt övező vitákról lásd általában Jessica Litman, *Digital Copyright: A szellemi tulajdon védelme az interneten* (2001).

346. 17 U.S.C. § 512(c)(3); S. Rep. No. 105-190, 45. o. (kifejtve, hogy a (c)(3) alszakaszban foglalt "értesítés és visszavétel" eljárás a hálózaton alapuló szerzői jogi jogsértések hatékony kezelésére szolgáló kooperatív eljárás "formalizálása és újbóli bevezetése").

347. 17 U.S.C. § 512(c)(1)(C); S. Rep. No. 105-190, 19. o. (kifejtve, hogy az 512. szakasz szerint az OSP-k bizonyos közös tevékenységeire vonatkozóan számos "biztonságos kikötő" létezik, amelyekben az OSP korlátozott felelősséget élvez).

348. 17 U.S.C. § 512(g)(2)(B).

349. Az 512. szakasz számos aspektusa költséges és időigényes pereskedés tárgyát képezte, ami ismét azt mutatja, hogy a legtöbb valós példa inkább egy spektrumon helyezkedik el, mint az archetípusok egyik pólusán. Még maga az eltávolításra vonatkozó határidők is tartalmaznak a pontos szabályok mellett olyan normákat, mint például a "cselekszik[]" gyorsan az anyag eltávolítása érdekében". Id. § 512(c)(1)(A)(iii).

olyan letiltási kérelmet kell küldenie, amely különleges információkat tartalmaz. ³⁵⁰ Ha a szerzői jog jogosultja megfelelően kéri az eltávolítást, az OSP-knek "haladéktalanul válaszolnia kell az anyag eltávolítására". ³⁵¹ Azok, akiknek az anyagát a letiltási értesítés célba vette, az eltávolítást "ellenkérelem" küldésével - amely szintén meghatározott információkat ³⁵² tartalmaz - megtámadhatják az OSP-nek. ³⁵³ Ha beérkezik az ellenértesítés, az OSP-nek továbbítania kell azt az értesítés feladójának, aki választhat, hogy szerzői jogi pert indít-e a célpont ellen, vagy hagyja a vitát. ³⁵⁴ Ha a törvényben meghatározott idő (tíz-tizennégy nap) elteltével nem indítanak pert, az OSP-nek ki kell cserélnie a célzott anyagot. ³⁵⁵

A gyakorlatban alkalmazott 512. szakasz szintén példázza a procedurális fókuszot. Az 512. szakasz megtámadási mechanizmusa elméletileg a szerzői jog anyagi jogi alapjain nyugszik. A visszavételnek és a "visszahelyezésnek" a szerzői jog megsértésén, illetve nem megsértésén kell alapulnia. És bizonyos körülmények között ez így is működik: Az OSP-k felülvizsgálják a visszavételi kérelmeket, és mérlegelik, hogy fennáll-e jogsértés, majd döntenek arról, hogy eltávolítják-e a kifogásolt anyagot. ³⁵⁶

Más esetekben azonban az értesítés és visszavétel projekt a gyakorlatban szinte kizárólag eljárási jellegű. Ilyenkor az értesítések megérkeznek, és az anyagokat eltávolítják, a hivatalos szolgáltató pedig alig vagy egyáltalán nem vizsgálja felül az anyagokat. ³⁵⁷ Ez több okból is előfordul. Először is, egyes OSP-knek nagy mennyiségű értesítést kell kezelniük - milliókat, vagy a határértéknél akár egymilliárd vagy annál is több értesítést egy év alatt. Ezen OSP-k számára az automatizált felülvizsgálat és törlés az egyetlen megvalósítható lehetőség. ³⁵⁸

Másodszor, az értesítés és a visszavétel rendszere olyan egymásra épülő követelményeket, ösztönzőket és kockázatokat teremt, amelyek az OSP-ket az érdemi felülvizsgálattól a visszavétel felé terelik. Kezdjük azzal, hogy a szerzői jog jogosultjának, aki értesítést küld, nem kell bizonyítania a szerzői jog megsértését. Elég, ha azonosítja az állítólagosan jogsértő anyagokat, és kijelenti, hogy jóhiszeműen úgy véli, hogy a célzott felhasználás nem engedélyezett. ³⁵⁹ Az értesítést felülvizsgáló hivatalos szolgáltatónak ezután erős ösztönzői vannak arra, hogy az eltávolítás mellett döntsön, mivel a jogorvoslati lehetőségek - a jogsértés megszüntetése, a törvényes kártérítés és az ügyvédi díjak - erősek.

350. Id. § 512(c)(3) (a szükséges "[e]lements of notification" (a bejelentés szükséges elemei)).

351. Id. § 512(c)(1)(C). Ez természetesen egy nagyrészt szabályokhoz kötött eljárásba ágyazott szabvány. Mint említettük, az archetípusok egyike sem tökéletes példa.

352. Id. § 512(g)(3) (az "ellenértesítés tartalmának meghatározása").

353. Id. § 512(g)(2)(B).

354. Id. § 512(g)(2)(B)-(C).

355. Id.

356. Lásd Urban et al., Notice and Takedown in Everyday Practice, *Supra* 287. lábjegyzet, 40-41. o. (megjegyezve, hogy ezeket a viszonylag tartalmi alapú eljárásokat még mindig az OSP-k tervezik és követik, amelyek nem semleges döntőbírák).

357. Id. 54-55.

358. Lásd id. 52-54. o. (kifejtve, hogy az "értesítés és visszavétel" politikák az emberi felülvizsgálat alkalmazásától a kezelhető számú kérelem értékeléséig terjednek a tömeges mennyiségű értesítés automatizált rendszerekkel történő feldolgozásáig).

359. 17 U.S.C. § 512(c)(3)(A).

díjak - szerzői jog megsértése esetén.³⁶⁰ Egyes OSP-k tehát egyszerűen eleget tesznek minden olyan értesítésnek, amely megfelel az 512. szakasz eljárási követelményeinek.³⁶¹ Ahogyan az OSP egyik képviselője egyikünk empirikus munkája során fogalmazott: "[A]z eljárás arra kényszeríti Önt, hogy megpróbálja kimaradni az ítélkezési felhívásokból [és] névértéken vegye [a letiltási kérelmeket]"³⁶².

Ezekben a helyzetekben az online platform vagy a rendszerben lévő ösztönzők által befolyásolt érdemi elemzést végez, vagy egyáltalán nem végez érdemi szerzői jogi elemzést. Ehelyett a törvény egy törvény által diktált eljárást hoz létre, amelyet nem semleges felek hajtanak végre, és amely olyan jogi és gyakorlati háttérrel szemben működik, amely a szerzői jog visszavonása ellen szól.

Az 512(f) szakasz, amely bírósági háttérrel biztosítja a folyamathoz, lehetővé teszi a résztvevők számára, hogy egymást bepereljék olyan tudatos, lényeges téves ~~letiltás~~ tartalom helytelen eltávolítását vagy visszaállítását eredményezi.³⁶³ Vagyis az 512(f) szakasz valóban a szerzői jogi törvény alárendeltségéhez köti az értesítés és a visszavétel folyamatát - és biztosítja a semleges döntőbíróhoz való fordulást -, de csak annyiban, amennyiben megakadályozza, hogy az eljárás felhasználói tudatosan félreértelmezzék a törvényt, és csak annyiban, amennyiben a gyakorlatban ténylegesen alkalmazzák (ami nem sok). Végeredményben az 512(f) szakasz szerinti kártérítési lehetőség elhalványul ahhoz a hátrányos kockázathoz képest, amelyet az OSP-k a vitatott anyag eltávolításának vagy cseréjének megtagadásával vállalnak.³⁶⁴

Az 512. szakasz szerinti eljárás alapvetően úgy van felépítve, hogy kiegyensúlyozza a felelősséget és védi mind a szerzői jogtulajdonosok, mind a hirdetés célszemélyeinek jogait. Egyes mérések szerint az 512. szakasz rendkívül sikeres. Az elmúlt húsz év során becslések szerint több milliárdszor követték a letiltási eljárást,³⁶⁵ viszonylag olcsón megoldva a vitákat és eltávolítva a jogsértő anyagokat az internetről. A struktúráját utánzó számtalan online vitarendezési eljárás³⁶⁶ alapján mérve, modellként is rendkívül sikeres.

360. A törvényes kártérítés összege jogsértett művenként 200 és 150 000 dollár között mozog. Id. § 504(c)(2). Mivel a törvényes kártérítést megsértett művenként számítják ki, az OSP-k, amelyek nagyon nagyszámú, felhasználók által közzétett műveknek adhatnak otthont, vagy azokhoz kapcsolódhatnak, rendkívül magas lehetséges díjazással szembesülhetnek. A törvényes kártérítésnek az amerikai szerzői jogi rendszerben kifejtett hatásáról lásd: Pamela Samuelson & Tara Wheatland, Statutory Damages in Copyright Law: A Remedy in Need of Reform, 51 Wm. & Mary L. Rev. 439, 452 (2009) (megjegyezve, hogy "a szándékos jogsértők ellen megítélhető törvényes kártérítés új, magasabb tartománya ... sajnos a kongresszus szándékán messze túlmutató, túlzott mértékű kártérítések lehetőségét nyitotta meg").

361. Urban et al., Notice and Takedown in Everyday Practice (Értesítés és visszavétel a mindennapi gyakorlatban), uo. 287. lábjegyzet, 41. o.

362. Id.

363. 17 U.S.C. § 512(f).

364. A törvényes kártérítési díjak potenciálisan olyan magasak, hogy az OSP egyes, a vitatott anyag eltávolításának mellőzésére vonatkozó döntései joggal nevezhetők "a vállalatra való fogadásnak". Urban et al., Notice and Takedown in Everyday Practice, *Supra* note 287, 43. pont. Az OSP-k a bírósági eljárások lassúságát és költségeit, valamint az 512(f) szakasz által megkövetelt magas bizonyítási terhet is gátló tényezőnek tekintik. Id.

365. Id. 8. pont.

366. Lásd a 342-344. lábjegyzetet és a kísérő szöveget.

Az 512. szakasz azonban már a kezdetektől fogva aggályokat vetett fel a tisztességes eljárással kapcsolatban.³⁶⁷ A szerzői jogtulajdonosok panaszkodtak, hogy a visszavételi eljárás nem elég hatékony, túl költséges és nehézkes.³⁶⁸ Az OSP-k azzal érveltek, hogy az 512. szakasz szerinti eljárás azzal a kockázattal jár, hogy a jogsértő anyagokkal együtt a jogszerű felhasználásokat is elkapják.³⁶⁹ Az "ellenértesítési" mechanizmust a jogalkotási folyamat késői szakaszában, az eljárással kapcsolatos aggályokra válaszul vezették be.³⁷⁰ Egyesek rámutattak, hogy a tíz-tizennégy napos előírt visszavételi időszak elnyomhatja az időérzékeny beszédet; mások megjegyezték, hogy a figyelmeztetés feladójának kevés ideje maradt arra, hogy ellen- értesítés érkezése esetén pert indítson.³⁷¹ Civil társadalmi csoportok aggódtak amiatt, hogy az 512. szakasz vitatási mechanizmusai és egyéb tervezési jellemzői nem elegendőek a visszaélésszerű vagy téves eltávolítások megakadályozására.³⁷²

A DMCA megfelelő eljárási védelme tehát ingatagnak tűnik. Noha a rendszer nyilvános átláthatóságának hiánya lehetetlenné teszi annak teljes körű megfigyelését, mostanra már van egy kis számú empirikus kutatás a tilalmi és visszavételi eljárásról³⁷³ és az érdekelt felek tapasztalatairól.³⁷⁴ Az Egyesült Államok Szerzői Jogi Hivatala is nemrégiben fejezte be az 512. szakasz szerinti rendszer többéves tanulmányát.³⁷⁵ A vizsgálatot végzők következetesen téves vagy helytelen felhasználását találták a törlési rendszernek. Egyikünk 2006-ban azt találta, hogy a Google keresőnek küldött értesítések 29%-a volt flavírozott.³⁷⁶ 2017-ben egyikünk azt találta, hogy a Google Searchnek küldött értesítések nagy mintájának 31%-a volt megkérdőjelezhető. Ugyanebben a mintában a Google képkeresőnek küldött értesítések 70%-a alapvetően flavírozott volt, nagyrészt egy prolific feladó miatt.³⁷⁷ Anélkül, hogy

367. Lásd Jennifer M. Urban & Laura Quilter, Hatékony eljárás vagy "Chilling Effects"? Takedown Notices Under Section 512 of the Digital Millennium Copyright Act, 22 Santa Clara Comput. & High Tech. L.J. 621, 633-36 (2006).

368. Strong, *Supra* 310. lábjegyzet, 77-82. o.

369. *Id.* 139-41. o.; Urban et al., Notice and Takedown in Everyday Practice (Értesítés és visszavétel a mindennapi gyakorlatban), *uo.* 287. o., 39-43. o.

370. Lásd Urban & Quilter, 367. lábjegyzet, 633-36.

o. 371. *Id.* 636-37. o.

372. *Id.*; Strong, *Supra* 310. lábjegyzet, 11. o.

373. Például: Sharon Bar-Ziv & Niva Elkin-Koren, Behind the Scenes of Online Copyright Enforcement: Empirical Evidence on Notice & Takedown, 50 Conn. L. Rev. 339 (2018); Perel & Elkin-Koren, *supra* note 159, 473. o.; Daniel Seng, The State of the Discordant Union: An Empirical Analysis of DMCA Takedown Notices, 18 Va. J.L. & Tech. 369 (2014); Urban & Quilter, *supra* note 367; Urban et al., Notice and Takedown in Everyday Practice, *supra* note 287; Jennifer M. Urban, Brianna L. Schofield & Joe Karaganis, Takedown in Two Worlds: An Empirical Analysis, 64 J. Copyright Soc'y U.S.A. 483 (2017) [a továbbiakban Urban et al., Takedown in Two Worlds]; Rishabh Dara, Intermediary Liability in India: Chilling Effects on Free Expression on the Internet, Ctr. For Internet & Soc'y (2011), <http://cis-india.org/internet-governance/intermediary-liability-in-india.pdf> [<https://perma.cc/TL9G-LWDC>].

374. Pl. Jennifer M. Urban, Joe Karaganis & Brianna L. Schofield, Notice and Takedown: Online Service Provider and Rightsholder Accounts of Everyday Practice, 64 J. Copyright Soc'y U.S.A. 371 (2017) [a továbbiakban: Urban et al., Accounts of Everyday Practice]; Urban et al., Notice and Takedown in Everyday Practice, *uo.* 287. lábjegyzet.

375. Strong, 310. lábjegyzet.

376. Urban & Quilter, 367. lábjegyzet, 667. lábjegyzet.

377. Urban et al., Takedown in Two Worlds, 373. lábjegyzet, 499., 510. o., 499. o.

36%-a kérdéses volt. Szintén 2017-ben Sharon Bar-Ziv és Niva Elkin-Koren ugyanebből a mintából származó izraeli (.il) bejelentéseket vizsgáltak, és megállapították, hogy csak 34%-uk tartalmazott szerzői jogsértésre vonatkozó állításokat; a többi 66%-ukban a tárgy nem megfelelő volt.³⁷⁸

A DMCA vitarendezési mechanizmusai tehát nyilvánvalóan nem teljesítették céljukat. Annak ellenére, hogy bizonyítottan nem ritkák a helytelen vagy megkérdőjelezhető visszahívások, az ellenkérelmek ritkának tűnnek; még ritkábbak az 512(f) szakasz szerinti perek a szerzői jog megsértésének tudatos, lényeges félrevezetése miatt.³⁷⁹ Az ellenértesítési mechanizmust rendkívül ritkán alkalmazzák;³⁸⁰ a távközlési szolgáltatók nagyrészt halott levélnek tekintik.³⁸¹ A Szerzői Jogi Hivatal tanulmánya is problémákat tárt fel az ellenértesítési eljárással kapcsolatban.³⁸² A DMCA-nak tehát van tanulsága arról, hogy mit kell elkerülni, illetve mit kell beépíteni a vitatás kialakításakor

2. *A megtámadási jog brit végrehajtása.* - A GDPR vitatáshoz való jogának brit végrehajtása a második példa a vitatásra vonatkozó, eljárási jellegű szabályra. A GDPR Brexit előtti végrehajtása során az Egyesült Királyság az algoritmikus döntéshozatal megkérdőjelezésének erősen eljárási jellegű megközelítését alkalmazta. Ez a megközelítés a GDPR-t megelőzően hatályos nemzeti jogra épül.³⁸³

A GDPR-t megelőzően az Egyesült Királyság 1998-as adatvédelmi törvényének 12. szakasza előírta, hogy a vállalatnak "az ésszerűen megvalósítható leghamarabb" értesítenie kell az egyéneket az automatizált döntésekről, és huszonegy napot biztosít az egyéneknek arra, hogy kérjék az újbóli mérlegelést vagy új, emberi részvétellel meghozott döntést kérjenek.³⁸⁴ A vállalatnak ezután huszonegy napon belül válaszolnia kellett "egy

378. Bar-Ziv & Elkin-Koren, 373. lábjegyzet, 359-60. o.

379. Mivel nem létezik nyilvános nyilvántartás az ellenértesítőkről, nem lehet pontosan tudni, hogy milyen gyakran küldik őket; minden rendelkezésre álló bizonyíték azonban arra utal, hogy ritkán fordulnak elő. A legtöbb kvantitatív munka a keresőmotoroknak küldött értesítésekkel foglalkozik, amelyek kisebb valószínűséggel kapnak ellenértesítést, mivel nem kötelesek továbbítani az értesítéseket a célpontoknak. Lásd pl. Seng, *Supra* note 373; Urban & Quilter, *Supra* note 367, 626. o.; Urban et al., *Takedown in Two Worlds*, *Supra* note 373, 393. o.. Ha csak a keresésekről szóló tanulmányokra támaszkodnánk, az valószínűleg az ellenjegyzéseket alulbecsülnénk. Az OSP-k és a nagy bejelentésküldők körében végzett, az OSP-típusok széles skáláját lefedő kvalitatív tanulmány azonban azt is megállapította, hogy az ellenértesítések ritkák. Urban et al., *Notice and Takedown in Everyday Practice*, *Supra* 287. lábjegyzet, 44-46. o..

380. Urban et al., *Accounts of Everyday Practice* (A mindennapi gyakorlat beszámolója), 374. lábjegyzet, 394. lábjegyzet.

381. *Id.*

382. Strong, *supra* note 310, 162. o. ("Az 512. szakasz egy másik aspektusa, amely jelentős figyelmet kapott ... az a tizennégy napos időszak, amely aközött telik el, hogy az OSP megkapja az ellenértesítést, és a szerzői jog jogosultjának szövetségi pert kell indítania, vagy az anyagot az 512(g)(2)(C) szakaszban meghatározottak szerint ki kell cserélni.").

383. Lásd Malgieri, *Automated Decision-Making in the EU Member States*, *Supra* 115. lábjegyzet, 9-10. o. (megjegyezve, hogy az Egyesült Királyság 2018-as adatvédelmi törvényének az algoritmikus döntéshozatal megtámadására vonatkozó eljárásrendje valószínűleg az 1998-as brit adatvédelmi törvény korábbi rendelkezéseinek köszönhető).

384. UK Data Protection Act 1998, c. 29, § 12(2)(b) (UK) ("[A]z egyén jogosult az adatkezelőtől kapott értesítéstől számított huszonegy napon belül írásban felszólítani az adatkezelőt, hogy vizsgálja felül a döntést, vagy az említett alaptól eltérő új döntést hozzon.").

írásbeli értesítés, amelyben meghatározza azokat a lépéseket, amelyeket [a vállalat] meg kíván tenni annak érdekében, hogy eleget tegyen az [egyén] értesítésének. ³⁸⁵ A törvényben semmi sem határozta meg, hogy a vállalatnak milyen intézkedéseket kell tennie egy határozat megfelelő felülvizsgálatához. Így az algoritmikus döntéshozatallal kapcsolatos brit megközelítés a GDPR előtt az eljárási határidőkre összpontosított, nem pedig az érdemi tilalmakra vagy a döntések visszavonására vonatkozó előírásokra.

A GDPR-t végrehajtó új brit törvény a huszonegy napot egy hónapra hosszabbította meg. A korábbiakhoz hasonlóan a vállalatnak írásban kell értesítenie az egyént az automatizált döntésről, "amint az ésszerűen megvalósítható"; az egyénnek egy hónap áll rendelkezésére (huszonegy nap helyett), hogy kérje a vállalatot, hogy "(i) vizsgálja felül a döntést, vagy (ii) hozzon új döntést, amely nem kizárólag automatizált feldolgozáson alapul. ³⁸⁶ A vállalatnak ezután általában egy hónapja van arra, hogy "mérlegelje a kérelmet, beleértve az érintett által szolgáltatott információkat ... teljesítse a kérelmet, és írásbeli értesítéssel

tájékoztatja az érintettet: (i. a kérelem teljesítése érdekében tett lépésekről, és ii. a kérelem teljesítésének eredményéről. ³⁸⁷ Ez az eljárás rendelet útján módosítható. ³⁸⁸ Ez létrehozta azt, amit Gianclaudio Malgieri "proceduralizált magyarázatnak" nevezett - az egyének betekintést kapnak a megtámadási folyamatba, ami önmagában ellenőrizheti a vállalatok viselkedését, vagy akár az átláthatóság révén ösztönözheti a fogyasztóbarát eredményeket

Más végrehajtó uniós tagállamok is meghatároznak bizonyos eljárási követelményeket a megtámadásra vonatkozóan, bár nem olyan részletességgel, mint az Egyesült Királyság. Írország és Franciaország fellebbviteli eljárásra hivatkozik. ³⁸⁹ Írország újra előírja a vállalatok számára, hogy lehetővé tegyék az egyén számára, hogy "(I) a döntéssel kapcsolatban az adatkezelőhöz forduljon, (II) emberi beavatkozást kérjen a döntéshozatali folyamatba, [és] (III) kérje a döntés megfellebbezését. ³⁹⁰ Az Egyesült Királysághoz hasonlóan a vállalatoknak "írásban kell értesíteniük a [magánszemélyt].

385. Id. § 12(3).

386. UK Data Protection Act 2018, c. 12, § 14(4)(a)-(b) (UK).

387. Malgieri, Automated Decision-Making in the EU Member States, *Supra* 115. lábjegyzet, 9 n.80. o. (idézi a UK Data Protection Act 2018, § 14(5)) ("A 14. szakasz (5) bekezdése kimondja, hogy az adatkezelőnek a GDPR 12. cikkének (3) bekezdésében[,] ...leírt határidőn belül kell reagálnia, amely a kérelem kézhezvételétől számított egy hónapon belül kezdődik [és] szükség esetén további két hónappal meghosszabbítható.").

388. Malgieri szerint ezek a biztosítékok az Egyesült Királyság törvényében "alapvetően elnyelik[]" a GDPR biztosítékait a vitatásra, az álláspontjuk kifejtésére és az emberi beavatkozásra vonatkozóan. Id. at 10. Ezen értelmezés szerint az Egyesült Királyság a vitához való jogot a "döntés felülvizsgálatához való jogként", az emberi beavatkozáshoz való jogot a "[t]echnikai feldolgozáson kívül új döntés meghozatalához való jogként", a véleménynyilvánításhoz való jogot pedig a "[magánszemély] által szolgáltatott bármely információ" vállalat általi megfontolásához való jogként valósította meg. Id. at 10.

389. Lásd id. 10-11., 13., 15. pont.

390. Data Protection Act 2018, § 57(1)(b)(ii) (SI 7/2018) (Ir.).

i. a kérelem teljesítése érdekében tett lépésekről, és ii. fellebbezés esetén ... a fellebbezés eredményéről. "³⁹¹

Túl korai lenne még tudni, hogy a 22. cikknek ezek az eljárási szabályok alapján történő végrehajtása hogyan fog működni, de a DMCA néhány tanulsággal szolgálhat. Az 512. szakasz részletes határidők és a bejelentésekre és ellenértesítésekre vonatkozó követelmények többnyire nem hoztak létre használható vitarendezési eljárást. Ehelyett mind a ténylegesen alkalmazott eljárás, mind az érdemi döntések az OSP-ken múlnak, amelyeket a felelősségi kockázat elemzése befolyásol. Az újbóli mérlegelésre vonatkozó érdemi normák vagy az érintett által nyújtott további információk kezelésére vonatkozó iránymutatás nélkül nem világos, hogy az eljárások önmagukban növelik-e a pontosságot, és megakadályozzák-e a megkülönböztetést, illetve tiszteletben tartják-e a méltóságot. Hasonlóképpen, az Egyesült Királyság törvényének átláthatósági követelményei maguknak az eljárási lépéseknek a leírását írják elő, nem pedig a döntés mögöttes okait. ³⁹² Ez az eljárás megadása, nem pedig az indoklás. Önmagában a brit rubrika nem valószínű, hogy elősegíti a megfelelő eljárástól elvárt következetességet és megbízhatóságot, illetve nem szolgálja a döntéshozatalt fegyelmező funkciókat.

D. *Archetípus 3 illusztrálva: A "felejtéshez való jog", valamint a magyar és a szlovén megtámadási jog*

Harmadik archetípusunk - egy *érdemi fókusszal* rendelkező vitastandard - illusztrálására az EU úgynevezett "elfeledtetéshez való jogát" vesszük szemügyre. Ezen túlmenően rámutatunk a GDPR vitatáshoz való jogának magyar és szlovén végrehajtására.

1. *A felejtéshez való jog.* - Az "elfeledtetéshez való jog" (RTBF), pontosabban bizonyos személyes adatok törléséhez való jog, a GDPR előtt létező európai adatvédelmi jogból nőtt ki. ³⁹³ A 2014-es *Google Spain* ügyben az Európai Unió Bírósága (EUB) az adatvédelmi jogot úgy értelmezte, hogy a keresőmotorok "adatkezelőként" válaszolnia kell a magánszemélyek bizonyos, személyes adatok törlésére irányuló kérelmeire - azaz az egyéneknek a személyes adataiknak a keresőmotor találatában való szerepeltetése elleni kifogásaira. ³⁹⁴

391. Id. § 57(2)(b). Franciaország tiltja az automatizált döntéshozatalt, beleértve a félautomatizált döntéshozatalt is, az igazságügyi kontextusban. A teljesen automatizált közigazgatási döntések szintén tilosak. A félautomatizált határozatok azonban bizonyos kontextusokban megengedettek, olyan feltételek mellett, amelyek magukban foglalják a fellebbezésekre vonatkozó közigazgatási eljárások végrehajtását. Malgieri, *Automated Decision-Making in the EU Member States*, 115. lábjegyzet, 13. pont.

392. Lásd a 387. lábjegyzetet és a kísérő szöveget.

393. A jog jelenlegi formájában az Európai Unió Bíróságának (EUB) 2014-es, *Google Spain* ügyben hozott ítéletében alakult ki, és jelenlegi formájában a GDPR 17. cikkében létezik. A jog eredetének és természetének lenyűgöző történetét és jellemzését lásd: Meg Leta Ambrose & Jef Ausloos, *The Right to Be Forgotten Across the Pond*, 3 J. Info. Pol'y. 1, 6-11 (2013).

394. Lásd a C-131/12. sz., *Google Spain SL kontra Agencia Espanola de Proteccion de Datos*, ECLI:EU:C:2014:317, 100. pont (3) bekezdés (2014. május 13.).

Az RTBF így tulajdonképpen úgy működik, mint a keresőmotorok találati listáján való megjelenés megtámadásának joga.³⁹⁵ Az RTBF nem a törléshez való abszolút jog, hanem inkább a törlés *kérelmezésének* joga, ahol a keresőmotor - a DMCA-hoz hasonlóan - érdekelt félként és döntőbíróként is fellép. A DMCA-val ellentétben azonban az RTBF nem tartalmaz visszahelyezési mechanizmust - és valójában gyakorlatilag egyáltalán nem állapít meg eljárási szabályokat.³⁹⁶

A *Google Spain* döntését gyorsan a szólásszabadságra mért csapásként jellemezték, az európai szerzők pedig megjegyezték, hogy az EUB nem vette kifejezetten figyelembe a véleménynyilvánítás szabadságához való alapvető jogot.³⁹⁷ Mások a döntést a magánélet és a szólás közötti feszültség kezelésével kapcsolatos amerikai és uniós megközelítések közötti alapvető különbségek legjobb példaként azonosították.³⁹⁸ Ez a szólásszabadságra való összpontosítás azonban azzal a kockázattal jár, hogy elhomályosítja az RTBF mint vitamodell hasznosságát.

A vitás archetípusaink közül az RTBF a legpontosabban egy érdemi fókusszal rendelkező vitás szabványként jellemezhető. Az EUB a *Google Spain-ügyben* anyagi jogi követelményeket állapított meg a keresőmotorok számára annak eldöntéséhez, hogy törlik-e a keresési eredmények listájáról. A bíróság megállapította, hogy "főszabály szerint" az adatvédelemhez és a magánülethez való egyéni jogok "felülírják a nem csak a keresőmotor üzemeltetőjének gazdasági érdekét, hanem a nagyközönség azon érdekét is, hogy az érintett nevére vonatkozó kereséskor hozzáférjen az adott információhoz."³⁹⁹ A bíróság azonban egy érdemi mérlegelési tesztet is felállított a keresőmotorok számára, amelyet a kivételek megállapításakor alkalmazniuk kell. A vállalatok egyensúlyt teremthetnek a személyiségi jogokhoz és az adatvédelemhez fűződő egyéni érdekek és az információkhoz való hozzáféréshez fűződő közérdek között.⁴⁰⁰

395. Lásd Edward Lee, *Recognizing Rights in Real Time: The Role of Google in the EU Right to Be Forgotten*, 49 U.C. Davis L. Rev. 1017, 1037 (2016) (a folyamatot "az RTBF-követelések figyelembe vételére és eldöntésére szolgáló adminisztratív eljárásaként" írja le).

396. Lásd id. 1023. o. (megjegyezve, hogy az EUB a törlési kérelmeket a keresőmotor vagy a kérelmet fogadó más szervezet mérlegelésére bízta).

397. Lásd Bloch-Wehba, *Supra* note 293, 52-56. o. (megjegyezve, hogy "a *Google Spanyolország* és a 29. cikk szerinti munkacsoport iránymutatásai . . . súrlódnak az Európában és azon kívül elismert szabad véleménynyilvánítási normák és értékek ellen"); Daphne Keller, *The Right Tools: Europe's Intermediary Liability Laws and the EU 2016 General Data Protection Regulation*, 33 Berkeley Tech. L.J. 287, 354 (2018) (annak tárgyalása, hogy az RTBF hogyan hasonlít a közvetítői felelősséghez és hogyan különbözik attól); Stefan Kulk & Frederik Zuiderveen Borgesius, *Google Spain v. González: Did the Court Forget about Freedom of Expression?*, 5 Eur. J. Risk Regul. 389, 397 (2014) (a bíróságnak a magánrendelésre való támaszkodását tárgyalva, és megjegyezve, hogy "a keresőmotor-üzemeltető[k] nem feltétlenül a legmegfelelőbb fél" az érintett alapjogok mérlegelésére).

398. Lásd pl. Steven C. Bennett, *The "Right to Be Forgotten": Reconciling EU and US Perspectives*, 30 Berkeley J. Int'l L. 161, 167-68 (2012); Orla Lynskey, *Control Over Personal Data in a Digital Age: Google Spain v AEPD and Mario Costeja Gonzalez*, 78 Mod. L. Rev. 522, 531 (2015); Robert C. Post, *Data Privacy and Dignitary Privacy: Google Spain, the Right to be Forgotten, and the Construction of the Public Sphere*, 67 Duke L.J. 981, 1061-62 (2018).

399. C-131/12. sz. ügy, *Google Spain SL kontra Agencia Espanola de Proteccion de Datos*, ECLI:EU:C:2014:317, 99. pont (2014. május 13.).

400. Id. ¶ 81.

Bizonyos körülmények között a vállalatok fenntarthatják az információkat a keresési eredményekben, például ha az adott személy közszereplő, és a közvéleménynek az ilyen információkhoz fűződő érdeke felülmúlja a magánélet védelmével kapcsolatos aggályokat.⁴⁰¹

Az EUB véleménye a *Google Spain* ügyben nem szabályt, hanem vitatható stand-ard-ot állapít meg. Kötelezi a vállalatokat, hogy válaszoljanak az egyedi törlési kérelmekre, de nagy mozgásteret hagy annak meghatározására, hogy mi minősül egyéni érdekeknek a magánélet védelméhez, és mi minősül közérdeknek az információkhoz való hozzáféréshez.⁴⁰² Amit az EUB nem tett meg, az az, hogy semmilyen utalást nem adott arra, hogy egy keresőmotornak milyen eljárást kell követnie: Az EUB döntése a lényeget hangsúlyozta, anélkül, hogy vitatási eljárást állapított volna meg.

Idővel mind a vállalatok, mind a szabályozó hatóságok pótolták az EUB által hagyott hiányosságokat. Először is a Google létrehozott egy tanácsadó testületet, amely jelentést adott ki, amelyben jelezte, hogy a keresőmotor milyen érdemi kritériumokat fog alkalmazni a letiltási kérelmek elbírálásakor.⁴⁰³ A szabályozó hatóságok ezután létrehozták saját kritériumlistájukat.⁴⁰⁴ Ez a párbeszéd nagyrészt az EUB által meghatározott anyagi jogi normát egy inkább szabályszerűvé tette.

Bár igaz, hogy az érintettek az említett cikkek által védett jogai főszabályként felülírják az internethasználók érdekeit is, ez az egyensúly azonban különleges esetekben függhet a szóban forgó információ jellegétől és az érintett magánéletére vonatkozó érzékenységtől, valamint a nyilvánosságnak az információhoz fűződő érdekétől, amely érdek különösen az érintettek a közéletben betöltött szerepétől függően változhat.

Kulk & Borgesius, 397. lábjegyzet, 398. lábjegyzet.

401. C-131/12. sz. ügy, *Google Spain SL kontra Agencia Espanola de Proteccion de Datos*, ECLI:EU:C:2014:317, 97. pont (2014. május 13.) ("[A]z alapvető jogaiába való beavatkozást a közvéleménynek a szóban forgó információkhoz való hozzáféréshez fűződő túlnyomó érdeke indokolja").

402. Lásd id. ¶ 81.

403. A bíróság döntését követően a Google azonnal tanácsadó testületet hozott létre, és hét európai városban nyilvános találkozót tartott, hogy megvitassa a jog lényegét. Lee, *Supra* 395. lábjegyzet, 1044. lábjegyzet. A Google tanácsadó testülete 2015-ben negyvenegy oldalas jelentést adott ki, amelyben négy érdemi kritériumra mutatott rá: az egyén közéletben betöltött szerepe, az információ jellege, az információ forrása és az idő múlása. *The Advisory Council to Google on the Right to be Forgotten* (2015. február 6.), <https://static.googleusercontent.com/media/archive.google.com/en//advisorycouncil/advisement/advisory-report.pdf> [<https://perma.cc/G5DJ-G7TG>]; lásd még Paulan Korenhof, Jef Ausloos, Ivan Szekely, Meg Ambrose, Giovanni Sartor & Ronald Leenes, *Timing the Right to be Forgotten: A Study Into "Time" as a Factor in Deciding About Retention or Erasure of Data*, in *Reforming European Data Protection Law* 171, 172-73, 180-84 (Serge Gutwirth, Ronald Leenes & Paul de Hert szerk., 2015) (az idő szerepének vizsgálata az RTBF-ben és "az adatfeldolgozás speciális pontjainak azonosítása, amelyek egyben speciális pontokat vagy időszakokat is jelölnek, ahol az RTBF érvényesítése ésszerű vagy akár szükséges").

404. A 29. cikk szerinti munkacsoport, a vezető adatvédelmi szabályozó hatóság 2014 novemberében iránymutatást adott ki, amelyben tizenhárom érdemi kritériumot fogalmazott meg annak mérlegelésére, hogy mikor kell törölni a listáról az adatokat. *Article 29 Working Party, Guidelines on Google Spain* (29. cikk szerinti munkacsoport, iránymutatás a Google Spanyolországról), fentebb 308. lábjegyzet. Miután a GDPR hatályba lépett, egy új rendelkezéssel, amely a törléshez való jogot kifejezetten "elfeledtetéshez való jogként" írja le, az Európai Adatvédelmi Testület (EDPB) új iránymutatásokat dolgozott ki, amelyeket 2020 júliusában fogadtak el. Ezek az iránymutatások nagyrészt a korábbi

A szabályozó hatóságok azonban nem határoztak meg olyan konkrét eljárást, amelyet a keresőmotoroknak követniük kell. Ilyen szabályok hiányában a Google létrehozta saját eljárását.⁴⁰⁵ Az RTBF arra ösztönözte a vállalatokat, hogy a DMCA-hoz hasonló, de bizonyos szempontból döntően attól eltérő, privatizált vitarendszert hozzanak létre. Ezt a rendszert valószínűleg az elektronikus kereskedelemről szóló irányelv, egy 2000-ben létrehozott, az egész EU-ra kiterjedő eszköz végrehajtása befolyásolta.⁴⁰⁶

A Google létrehozta azt, amit Edward Lee úgy jellemezett, mint "adminisztratív eljárást az RTBF-követelések elbírálására és eldöntésére".⁴⁰⁷ A Google egy webes űrlapot tett fel a weboldalára, amelyen magánszemélyek kérhetik a törlést a listáról.⁴⁰⁸ A kérelmezőnek egy dokumentumot is be kellett nyújtania, amely igazolja a személyazonosságát, és (a DMCA-hoz hasonlóan) tanúsítania kellett a tett kijelentések pontosságát.⁴⁰⁹ A webes űrlap jelenlegi változata hasonló a Lee által leírtakhoz, de úgy tűnik, hogy tartalmaz néhány változtatást.⁴¹⁰

Legalábbis kezdetben a Google kevesebb, mint száz alkalmazottat vett fel, hogy "eseti alapon" dolgozza fel a követeléseket.⁴¹¹ Néha a személyzet elérte a

Az irányelv szerinti iránymutatások, amelyek a GDPR 17. cikkét követően meghatározzák azokat az anyagi kritériumokat, amelyek alátámasztják az érintettek törléshez való jogát, valamint a jog alóli kivételeket. Lásd a 13. lábjegyzetben említett GDPR 13. cikkét. 17.; Európai Adatvédelmi Testület, 5/2019. sz. iránymutatás a GDPR szerinti, a keresőmotorok esetében a felejtéshez való jog kritériumairól (2020. július 7.), https://edpb.europa.eu/sites/default/files/files/file1/edpb_guidelines_201905_rtbf_searchengines_afterpublicconsultation_en.pdf [<https://perma.cc/8AH7-MKŴQ>] ("[T]he criteria of delisting developed by the Article 29 Working Party in guidelines on implementation of the Court of Justice . C-131/12. sz. dokumentumban foglaltakat a keresőmotor-szolgáltatók és a felügyeleti hatóságok továbbra is használhatják a tiltakozáshoz való jogon alapuló, a listáról való törlésre irányuló kérelem elbírálásához (cikk 17.1.c. GDPR).").

405. Lee, 395. lábjegyzet, 1037. lábjegyzet.

406. Elektronikus kereskedelemről szóló irányelv, 343. lábjegyzet.

407. Lee, 395. lábjegyzet, 1037. lábjegyzet.

408. Id. 1038. Lee leírása szerint az akkori webes űrlap a következő mezőkből állt: (1) melyik ország joga alkalmazandó; (2) személyes adatok, beleértve a kereséshez használt nevet; (3) az eltávolítani kívánt konkrét URL-ek, valamint egy magyarázat arra vonatkozóan, hogy (a) hogyan kapcsolódik a weboldal a kérelmezőhöz, és (b) "hogyan irreleváns, elavult vagy más módon kifogásolható ennek az URL-nek a keresési eredményként való szerepeltetése". Id.

409. Id. at 1038-39.

410. Ez mostantól megköveteli: (1) a származási országot (hasonlóan ahhoz, hogy melyik ország joga alkalmazandó);

(2) a kérelmező teljes jogi neve és kapcsolattartó e-mail címe, valamint annak feltüntetése, hogy a kérelmező a saját vagy valaki más nevében jár-e el; (3) a törlésre kért URL-címek (ugyanaz, mint amit Lee leír). Az uniós adatvédelmi adatok eltávolítása: Személyes adatok eltávolítása iránti kérelem, Google, https://www.google.com/webmasters/tools/legal-removal-request?complaint_type=rtbf&visit_id=637202230061146146-20083139&rd=1 [<https://perma.cc/2CLS-5YGJ>] (utolsó látogatás 2021. augusztus 2.). A kért ok azonban a vitathatóan homályosabb kérésre változik: "(1) hogyan kapcsolódnak az azonosított személyes adatok ... ahhoz a személyhez, akinek a nevében a kérelmet benyújtják; és (2) miért ... kell eltávolítani a ... információkat". Például: "(1) Ez az oldal rólam szól, mert a, b és c. (2) [Ezt] el kell távolítani, mert x, y és z." " Id. A jelenlegi formanyomtatvány szerint a Google már nem jelzi a törlésre vonatkozó kritériumait a magánszemélytől kért információkérésben. Id. Az igazolási követelmény továbbra is fennáll, az egyénnek eskü alatt tett nyilatkozatot kell tennie a pontosságról. Id.

411. Lee, 395. lábjegyzet, 1039-40. o.

a kérelmezőnek további információkért.⁴¹² A nehezebb esetekben a Google egy saját maga által létrehozott, "vezető jogászokból, mérnökökből és termékmenedzserekből" álló "vezető ... testületre" támaszkodott, amely alkalmanként külső szakértőt hívott.⁴¹³ Ha egy igényt elutasítottak, a Google elutasító levelet küldött, amelyben megjelölte az okokat, és felhívta a panaszos figyelmét arra, hogy joga van panaszt tenni a nemzeti adatvédelmi hatóságnál.⁴¹⁴ Ha a Google az igényt érvényesnek találta, értesítette a kérelmezőt az URL eltávolításáról.⁴¹⁵

Mint említettük, az RTBF elsődleges kritikája az, hogy torzítja a listáról való törlést.⁴¹⁶ A webmestereknek korlátozott lehetőségeik vannak arra, hogy kérjék a listára való átkerülésüket;⁴¹⁷ a nagyközönség tagjainak nincs módjuk arra, hogy kifejezzék az információ kereshető állapotban tartásához fűződő érdeküket.⁴¹⁸ A kommentátorok bíralták, hogy a magánvállalkozásokra hagyatkoznak az EU-ban alapvető jogoknak számító jogok kiegyensúlyozásában.⁴¹⁹ Hacsak a vállalatok nem hozzák önként nyilvánosságra az információkat, nincs ablak a döntéshozatali folyamatra:⁴²⁰

Talán meglepő módon azonban az RTBF nem törte meg az internetet Európában, ahogyan azt néhányan jósolták.⁴²¹ A Google olyan eljárást hozott létre a panaszok kezelésére, amely - legalábbis e vállalat számára - kezelhetőnek tűnik.⁴²² A Google átláthatósági jelentéseiből kiderül, hogy nagyjából fifty-nyolcvan

412. Id. at 1040.

413. Id. (idézi Lisa Fleisher & Sam Schechner, *How Google's Top Minds Decide What to Forget*, Wall St. J. (2015. május 12.), <https://www.wsj.com/articles/how-googles-top-minds-decide-what-to-forget-1431462018> (a *Columbia Law Review* figyelemmel)).

414. Id. at 1040-41.

415. Id. 1041. o. ("Ha az eltávolítási kérelmet elfogadják, a Google értesítést küld a kérelmezőnek az URL eltávolításáról.")

416. Lásd Kulk & Borgesius, *Supra* note 397, 394-95. o. (megjegyezve, hogy a *Google Spain* ítélet hasonlít az elektronikus kereskedelemről szóló irányelv szerinti közvetítői felelősségre, amely "arra ösztönzi a közvetítőket, hogy panaszok után szisztematikusan eltávolítsák a tartalmakat, ami beavatkozhat az interneten kommunikálók véleménynyilvánítási szabadságába").

417. Id. 396-97. o. ("Ha a Google törli egy keresési eredményt, tájékoztatja az érintett weboldal kiadóját. A Google közli a weboldal kiadójával, hogy melyik URL-t törölte a listáról, de nem hozza nyilvánosságra, hogy ki nyújtotta be a kérelmet, és nem közli a kérelem egyéb részleteit sem [T]he publisher can ask Google a listáról való törlést újraértékelni.")

418. Id. 397. o. (kifejtve, hogy a Google gyakorlata miatt a nyilvánosságnak nincs módja arra, hogy ellenőrizze, hogyan korlátozzák az információhoz való hozzáférési jogát).

419. Id. 394. o. (a bíróságnak a magánrendelésre való támaszkodását tárgyalva, és megjegyezve, hogy "a keresőmotorok üzemeltetői nem feltétlenül a legmegfelelőbb fél az érintett alapvető jogok mérlegelésére").

420. Lásd id. 395. o. ("Az online szolgáltatók által az értesítési és törlési mechanizmusok révén történő magánrendelkezések általános problémája a döntéseik átláthatóságának hiánya.")

421. Lásd Robert Krulwich, *Opinion, Is the 'Right to Be Forgotten' the 'Biggest Threat to Free Speech on the Internet'?*, NPR (2012. február 24.), <https://www.npr.org/sections/krulwich/2012/02/23/147289169/is-the-right-to-be-forgotten-the-biggest-threat-to-free-speech-on-the-internet?t=1627911057362> [<https://perma.cc/M9V9-7NZZ>] (arra utalva, hogy az internetes cégek gyorsan törölhetik a tartalmakat a listáról, hogy elkerüljék a figyelmet vagy a büntetőjogi felelősségre vonást, ezzel gátolva a nyilvánosság tájékozódáshoz való jogát és a sajtószabadságot).

422. Lásd Lee, 395. lábjegyzet, 1038-41. o.

a célzott tartalom százalékos aránya fennmarad.⁴²³ Mégis, a szubsztantív mérlegelés magáncégekre való bízásának vannak költségei, és a folyamatok részletes megfogalmazásának elmulasztása is költségekkel jár.⁴²⁴ Bizonyos érdekek, például a nyilvánosság érdekei, kimaradnak a folyamatból.⁴²⁵ A döntések folyamata és tartalma kevésbé tűnhet legitimnek.⁴²⁶ És bár a Google olyan eljárásokat vezetett be, amelyek nagyrészt, bár nem teljesen, de úgy tűnik, hogy más ismert vitarendezési mechanizmushoz illeszkednek, más, kisebb vállalatoknak nem biztos, hogy van kedvük vagy kapacitásuk ugyanezt átvenni.

2. A GDPR tiltakozási jogának magyar és szlovéniai végrehajtása. - Több uniós tagállam a GDPR vitatáshoz való jogának érdemi háttérét biztosította.⁴²⁷ Magyarország például megköveteli, hogy az automatizált döntéshozatal "ne sértse az egyenlő bánásmód követelményét".⁴²⁸ Szlovénia kimondja, hogy a "személyes adatok meghatározott kategóriáinak feldolgozásán alapuló döntések . . . tilos, ha az érintett vagy a hozzá közel álló személyek hátrányos megkülönböztetéséhez vezethetnek."⁴²⁹ Szlovénia a megtámadáshoz való jogot "az emberi jogok és alapvető szabadságok, valamint az egyén jogos érdekeinek védelmét szolgáló intézkedésként"⁴³⁰ azonosítja.

Szlovénia és Magyarország tehát a megtámadási rendszerét nem szabályhoz, hanem érdemi normához köti. A megkülönböztetésmentességhez és az egyenlő bánásmódhoz való alapvető jogokon alapuló háttérintézkedés vitathatóan megőrzi a méltósági érdekeket. Csökkenti annak a kockázatát is, hogy a szlovén és a magyar rendszer üres, alárendelt állásponttól független folyamatokká bomlik, ahogyan ez például a DMCA egyes végrehajtási formáival történt.⁴³¹

Ugyanakkor ez a megközelítés értelmezési teret teremt, aminek költségei és előnyei is vannak. A "diszkrimináció" vagy az "egyenlő bánásmód" fogalma erősen vitatott.⁴³² Egyrészt ez rugalmasságot teremt a jog új kontextusokban való alkalmazásához. Másrészt potenciálisan teret enged az önérdékű szereplők kevésbé szigorú megvalósításának. Az alábbiakat javasoljuk

423. Id. at 1043.

424. Lásd pl. Kulk & Borgesius, *Supra* note 397, 393. o. (kifejtve, hogy az információk törlése a listáról ellentétes a véleménynyilvánítás szabadságával).

425. Id.

426. Lásd id. 395. o. ("A vállalatok [tőzsdéről való törlés] ... általános problémája a bejelentési és törlési mechanizmusok révén a döntések átláthatóságának hiánya. Annak tisztázása nélkül, hogy mely eredményeket törölték a listáról, a nyilvánosság tagjai csak korlátozottan tudják, hogy az információhoz való hozzáférés szabadságát milyen mértékben korlátozták.").

427. Malgieri, *Automated Decision-Making in the EU Member States*, 115. lábjegyzet, 2. pont.

428. Id. 16. pont.

429. Id. a 18. oldalon.

430. Id.

431. Lásd fentebb a III.C.1. szakaszt.

432. Lásd Barocas & Selbst, *Big Data's Disparate Impact*, *Supra* note 70, at 715.

Az alábbi IV. rész a szubsztanciális háttérszabályok önérdékű értelmezésének korlátozására, a szubsztanciális szabvány hasznosságának megőrzése érdekében anélkül, hogy feláldoznánk a szabályokat jellemző korlátozásokkal járó előnyöket.

E. *Archetípus 4 illusztrálva: Az FCBA visszterheléses eljárása, valamint a magyar és a francia megtámadási jogok*

Negyedik és egyben utolsó vitatási archetípusunk egy *érdemi fókusszal* rendelkező *vitatási szabály*. Ez a példa, az 1974. évi FCBA nem eredendően digitális, de mégis tanulságokkal szolgál a mesterséges intelligencia megtámadásának jogára nézve.⁴³³ A GDPR vitatáshoz való jog francia és magyar implementációjának elemei szintén ezt az archetípust illusztrálják.

1. *A tisztességes hitelszámlázásról szóló törvény*. - Az FCBA biztosítja a fogyasztók számára a téves hitelkártya-terhelések megtámadásának jogát.⁴³⁴ Az FCBA sok tekintetben szerkezetileg hasonlít a DMCA 512. szakaszához. Először is, a megtámadás szubsztantív alapját biztosítja. A törvény a megtámadható "számlázási hiba" fogalmába a következőket sorolja: olyan díj, amelyet nem a hitelkártya-tulajdonos számolt fel; olyan díj, amely nem a megfelelő összegű; olyan díj, amelyre vonatkozóan a hitelkártya-tulajdonos további felvilágosítást kér; olyan árak vagy szolgáltatások díjazása, amelyeket nem fogadtak el vagy nem szállítottak; számviteli hibák; és egyéb, többek között a rendeletben meghatározott ~~hibák~~⁴³⁵ Másodszer, a törvény a "számlázási hiba" tartalmi meghatározásán túlmenően számos részletes eljárási követelményt is tartalmaz.⁴³⁶ És, mint minden egyes őspéldánál, az FCBA-eljárásban sincs semleges döntőbíró. A hitelkártya-társaságok maguk döntenek arról, hogy visszafordítják-e a terhelést vagy sem.⁴³⁷

Az FCBA azonban nem bukik meg az üres proceduralizmusban, mint a DMCA egyes implementációi. Inkább megtartja az érdemi hangsúlyt, miközben részletes eljárási követelményeket ír elő.⁴³⁸ Ennek több oka is van. Először is, a jogszabály anyagi jogi egyértelműsége korlátozza a hitelkártya-társaságok mérlegelési jogkörét a visszafordítási kérelmek elutasításában. A "számlázási hiba" kiterjedt, specifikus anyagi jogi definíciója a hitelkártya-társaságok mérlegelési jogkörét korlátozza a megtámadási eljárásban.⁴³⁹ Ezzel szemben a DMCA a szerzői jog megsértéséhez köti a visszavételt⁴⁴⁰ - ez még mindig anyagi jellegű, még mindig szabályalapú, de sokkal bonyolultabb meghatározni (és vitathatóbb), mint az, hogy történt-e FCBA "számlázási hiba". Másodszer, bár mindkét modell nagymértékben támaszkodik a pontosan meghatározott folyamatokra, az e folyamatok kialakításában mutatkozó különbségek

433. Lásd Van Loo, *Supra* note 5, 851-52. o. (a hitelkártyákkal kapcsolatos vitás ügyekben hozott ítéletek jelentőségét a platformeljárásról folytatott beszélgetés szempontjából).

434. 15 U.S.C. § 1666 (2018).

435. *Id.*

436. *Id.* § 1666(a); 12 C.F.R. § 226.13(d) (2020).

437. Lásd Van Loo, *Supra* note 5, 852. o.

438. Lásd 15 U.S.C. §§ 1666(a)-(b).

439. A szövetségi bíróságok azonban nem voltak hajlandók másodfokon megítélni a vállalatokat. A III.F. szakasz tovább tárgyalja ezt a kérdést. Lásd *Burnstein v. Saks Fifth Ave. & Co.*, 208 F. Supp. 2d 765, 775 (E.D. Mich. 2002).

440. Lásd 17 U.S.C. § 512(c)(1) (2018).

A folyamatok különböző ösztönzőket, kockázati struktúrákat és végső soron különböző eredményeket hoznak létre.⁴⁴¹ Ezeket a különbségeket és hatásait a IV. rész tárgyalja részletesebben

A gyakorlatban úgy tűnik, hogy az FCBA meglehetősen sikeresnek bizonyul a számla- viták rendezésében, és pozitívabb hírnévnek örvend, mint a DMCA.⁴⁴² Ahogy Rory Van Loo megjegyzi, az FCBA egy olyan működő vitarendezési eljárást hoz létre, amely "ingyenes, hozzáférhető és gyors", és nem "feltétlenül a kereskedők kárára".⁴⁴³ A hitelkártya-társaságok is profitáltak az FCBA vitarendezési eljárás által elősegített megnövekedett fogyasztói bizalomból.⁴⁴⁴ Az alternatív vitarendezéssel foglalkozó tudósok számos okból bírálták az FCBA-eljárást, többek között a kártérítés hiánya, az eljárás korlátozott ismertsége a fogyasztók körében, valamint az, hogy a bíraskodás nem a kapcsolatokon alapuló, hanem a fegyverek között zajlik.⁴⁴⁵ A fogyasztóvédelem szószólói azonban nagyrészt sikeresnek tartják az FCBA visszatérítési eljárást.⁴⁴⁶ A hitelkártya-társaságok az esetek nyolcvan-kilencven százalékában a fogyasztók javára döntenek.⁴⁴⁷ Talán ennek a sikerességi aránynak köszönhetően a fogyasztók elégedetten tekintenek az eljárásra, és ritkán indítanak keresetet annak megtámadására.⁴⁴⁸

Ez nem jelenti azt, hogy az FCBA tökéletes modell lenne, vagy hogy szükségszerűen minden típusú vitára alkalmazható lenne. Az FCBA például részben azért lehet sikeres, mert az anyagi hatályát egyértelműen meg lehet határozni. Egy téves hitelkártya-terhelést sokkal könnyebb definiálni, mint a szerzői jogok megsértését vagy a diszkriminációt.⁴⁴⁹ A kihívások tartalmának korlátozott, előzetes definíciója pedig költségekkel járhat, beleértve a megtámadás körének korlátozását és a technológia fejlődésével újonnan felmerülő problémák figyelmen kívül hagyását. Mivel azonban a személyes adatok felhasználásáról folytatott közelmúltbeli viták a fogyasztói bizalom központi szerepére irányultak, a politikai döntéshozók jól teszik, ha a FCBA-t mint vitamodellt veszik alapul.⁴⁵⁰

441. Lásd általában 15 U.S.C. § 1666; 17 U.S.C. § 512 (a DMCA és az FCBA szerinti eljárási és anyagi jogi követelmények, valamint a törvények általános keretének bemutatása).

442. Lásd Van Loo, *Supra* note 5, 854., 859. o.

443. *Id.* 854.

444. *Id.*

445. *Id.* 853. o. (idézi Amy J. Schmitz, *There's an "App" for That*: 32 *Notre Dame J.L. Ethics & Pub. Pol'y* 1, 16-19 (2018)).

446. Lásd Van Loo, *supra* note 5, 853. o. (idézi Henry H. Perritt, Jr., *Dispute Resolution in Cyberspace: Demand for New Forms of ADR*, 15 *Ohio St. J. on Disp. Resol.* 675, 691 (2000)).

447. Lásd Van Loo, *Supra* note 5, 854. o.

448. Lásd *id.* 853.

449. Az alábbi IV.A. szakasz ezt részletesebben tárgyalja.

450. Ari Ezra Waldman, *A magánélet mint bizalom: Information Privacy for an Information Age* 61 (2018) (arról, hogy mit jelent a bizalom az adatvédelem szempontjából); Neil Richards & Woodrow Hartzog, *Taking Trust Seriously in Privacy Law*, 19 *Stan. Tech. L. Rev.* 431, 451 (2016) ("Mivel a személyes adatok nyilvánosságra hozatala kiszolgáltatottá teszi az embereket, a bizalom az a ragasztó, amely gyakorlatilag minden információs kapcsolatot összetart.").

2. A GDPR tájékoztatáshoz való jog magyar és francia implementációja. - A GDPR vitatáshoz való jog magyar és francia implementációja is tartalmaz érdemi hangsúlyt fektető vitatási szabályokat. Magyarország előírja, hogy az automatizált döntéshozatal "nem történhet szenzitív adatok felhasználásával, kivéve, ha a törvény másként rendelkezik."⁴⁵¹ Franciaország hasonlóan tiltja a szenzitív adatokon alapuló automatizált döntéshozatalt.⁴⁵² Egy adott döntést megtámadó egyén hivatkozhat ezekre a rendelkezésekre. Ha egy vállalat döntéshozatala sérti ezeket, akkor a vállalatnak feltehetően vissza kellene vonnia a döntését.

Ezek azonban nem tökéletes példányai az archetípusnak. A francia jog lényege egy mélyen eljárási jellegű közigazgatási jogi keretbe van ágyazva, amint azt a III.D. szakasz fentebb tárgyalja. Magyarország az anyagi jogi szabályon túlmenően a fentebb a III.D. szakaszban tárgyalt széles anyagi jogi normát ("az egyenlő bánásmód követelménye") is tartalmazza.

F. A privatizált folyamat kialakítása: Egyéb megfontolások

A négy archetípus által bemutatott két fő tengelyen kívül a kontesztelési sémák más fontos jellemzőkben is eltérhetnek egymástól. Ezek szintén befolyásolhatják a rendszerek azon képességét, hogy értelmes folyamatot biztosítsanak, és ezeket figyelembe kell venni a vitarendezési jog kialakításakor és működtetésekor. Először is, ott van az a kérdés, hogy ki dönt. A vitarendezési rendszerben a vitát semleges döntőbíró intézheti, dönthet egy közvetítő platform, vagy dönthet maguk a felek egyike. Másodsor, fontos, hogy a vitarendezési rendszerek hogyan strukturálják a felek ösztönzőit. Harmadsor, az átláthatóság is számít. A döntések idővel történő nyilvános átláthatósága - a bírósági eljárás alapvető eleme - szemléltetheti, hogy egy vitarendezési rendszer rendszerszinten igazságos-e. Végezetül a vitarendezési rendszereket nagymértékben befolyásolják annak a szabályozási környezetnek a részletei, amelyben működnek. A megtámadás lehet például önálló jog, vagy egy szélesebb szabályozási rendszerben is helyet kaphat, amely rendszerszintű kormányzási eszközöket is biztosít.⁴⁵³ Például a GDPR-ban a megtámadáshoz való jog csak egy eleme a GDPR algoritmikus elszámoltathatóságra vonatkozó megközelítésének. A GDPR számos rendszerszintű szabályozási eszközt, például ^{hatásvizsgálatokat}⁴⁵⁴ is alkalmaz, amelyek kockázatcsökkentési folyamatokként működnek. A vállalatoknak jelentési és nyilvántartási kötelezettségeik⁴⁵⁵ is vannak, valamint kötelesek az egyéni jogok védelmét szolgáló technológiákat kialakítani.⁴⁵⁶ Ezen irányítási eszközök mindegyike a következőket célozza

451. Malgieri, Automated Decision-Making in the EU Member States, 115. lábjegyzet, 16. pont.

452. Id. 13. pont.

453. Lásd Kaminski, Binary Governance, Supra note 12, 1578 ("Az egyéni jogok instrumentális hozzájárulásokat eredményezhetnek, a rendszerszintű elszámoltathatóság fontos összetevői lehetnek, [és] tartalmat adhatnak a szabályoknak egy együttműködő kormányzási rendszerben").

454. Lásd Kaminski & Malgieri, Impact Assessments, 287. lábjegyzet.

455. GDPR, 13. lábjegyzet, 13. cikk. 30.

456. Id. art. 25.

a hibák kijavítása, valamint az előítéletesség és a megkülönböztetés elleni védelem rendszerszinten, kiegészítve az egyéni jogokat.

A kontextus magában foglalja a szabályozási környezet és a szabályozás kialakításának egyéb elemeit is. Még ha egy versenyeztetési rendszer nagyrészt privatizált is, gyakran kölcsönhatásba lép egy olyan háttérszabályozási környezettel, amely a privatizált versenyeztetés ellenőrzésére kalibrálható. A vitarendezési rendszer rendelkezhet - a DMCA-hoz hasonlóan - olyan bírósági háttérintézkedéssel, amely lehetővé teszi az anyagi jogot félrevezető felek szankcionálását.⁴⁵⁷ Lehet egy összetett, jelentős szankciókkal járó szabályozási rendszerben is, mint például a GDPR, amelyben a szabályozók nagy figyelemmel rendelkeznek, és az emberi jogi bíróság hajlandó lehet beavatkozni.⁴⁵⁸ Vagy, mint az FCBA esetében, a szövetségi bíróságok megtagadhatják a beavatkozást a felek döntéseinek másodfokú megítélésében.⁴⁵⁹ A háttérjogok az egyik vagy a másik félnek kedvezhetnek, az érintett jogoktól (például a szerzői jogtól, a szólásszabadságtól vagy a magánélet védelmétől) és annak az országnak a jogrendszerétől függően, amelyben a vitarendezési rendszert felépítették. A háttérjogok lehetnek jogalkotási jellegűek vagy alkotmányos/alapvető jellegűek is, ami a bíróságok vagy a szabályozó hatóságok beavatkozásának típusait is megváltoztatja.

IV. AZ AI MEGTÁMADÁSÁHOZ VALÓ ÉRDEMI JOG MEGTEREMTÉSE

Bármilyen erős is a mesterséges intelligencia megtámadásához való jog, az elbukik, ha nem gondosan tervezik meg és hajtják végre. A megtámadási rendszerek nem tudják teljesíteni a tisztességes eljárás értékeit, vagy éppen alááshatják azokat, és elveszíthetik legitimitásukat. Vagy azért is kudarcot vallhatnak, mert egyszerűen nem működnek: Túl költséges az alkalmazásuk, túl nehéz őket alkalmazni, vagy nem oldják meg a vitát. Ez a rész azt vizsgálja, hogyan lehet hatékony jogokat kialakítani a mesterséges intelligencia megtámadására - olyanokat, amelyek megoldják a vitákat, megfelelnek a tisztességes eljárás céljainak, és legitimnek tekinthetők.

Nincs egyetlen helyes módja a mesterséges intelligencia megtámadásához való jog kialakításának. A jogalkotók bármelyik archetípusat kiindulópontnak tekinthetik, és az előre látható buktatók elkerülése érdekében kiigazíthatják. A megtámadás ráadásul kontextusfüggő, és az eljárás más aspektusaival, például az értesítéssel és az indokolással, a mögöttes anyagi jog sajátosságaival és az ösztönző struktúrákkal függ össze. Egy sikeres vitarendezési mechanizmus megtervezése nem csak magára a vitára, és nem csak az algoritmusra, hanem a *teljes döntéshozatali rendszerre - emberi, gépi és szervezeti - és az alapul szolgáló jogi keretre is* figyelmet kell fordítani.

A viták összetettsége tehát nem alkalmas arra, hogy egy egységes, mindenre kiterjedő receptet alkalmazzunk. Vannak azonban jobb és rosszabb módjai is a versenyeztetés kialakításának, és mind az elméletből, mind a fentiekben vizsgált esettanulmányokból jelentős tanulságokat vonhatunk le. Ez a rész a III. rész megfigyeléseit, archetípusait és esettanulmányait elemzi, és a III. részhez viszonyítja őket.

457. 17 U.S.C. § 512(f) (2018).

458. GDPR, 13. lábjegyzet, 8. fejezet.

459. Lásd pl. Burnstein kontra Saks Fifth Ave. & Co., 208 F. Supp. 2d 765, 775 (E.D.

Mich. 2002).

a II. részben ismertetett megfelelő eljárási értékek alapján, hogy gyakorlati tanulságokat vonhassunk le e jog kialakításával és végrehajtásával kapcsolatban.

A III. rész archetípusaival kezdjük. Bár a jogorvoslathoz való jog az archetípusok bármelyikét követheti, az esettanulmányok azt mutatják be, hogyan lehet a legjobban elkerülni a tervezési buktatókat. Ez a rész ezután rátér a privatizált folyamatok kialakítására, beleértve a részvétel kialakításának módját, a döntéshozó szerepét, a kockázatokat és az ösztönző struktúrákat, valamint a szabályozási környezet, a rendszerirányítás és az átláthatóság fontosságát. Ezután kifejti, hogy a mesterséges intelligencia teszteléséhez való jognak nem felső határt, hanem küszöböt kell jelentenie, amelyet bizonyos politikai körülmények között ki lehet egészíteni. A rész a lefedettségi küszöbértékek, valamint a lehetséges kivételek és kihívások megvitatásával zárul.

A. *Az archetípusok alkalmazása*

A II. rész részletezi a megtámadáshoz való egyéni jog elméleti céljait: a pontosság javítása és az elfogultság csökkentése, a jogállami értékek, például a következetesség és a racionalitás támogatása, valamint az egyének tiszteletének és cselekvőképességének biztosítása. A III. rész ismerteti az egyes vitatási archetípusok erősségeit és gyengeségeit e tisztességes eljárás céljai és értékei tekintetében.

A mesterséges intelligencia megtámadásához való jog, amely a GDPR 22. cikkéhez hasonlóan a *megtámadási szabvány* archetípusát követi, és az *eljárásjogi hangsúlyt helyezi a középpontba*, számos problémát vet fel.^{460 A} megtámadás anyagi alapjának tisztázásának elmulasztása potenciálisan lehetővé teszi az önérdekű döntéshozók számára, hogy a jogot elvitassák, és így a gyakorlatban használhatatlanná tegyék. Ha nincs világos és következetes anyagi jogalap a megtámadásra, az egyéni megtámadások valószínűleg nem szolgálják a pontosság javításának vagy a részrehajlás megelőzésének instrumentális funkcióját. Az egyéni megtámadások valószínűleg nem szolgálják a jogállami értékeket sem, ha nincs olyan közös érdemi mérce, amely alapján a döntéseket következetesség szempontjából értékelni lehetne.

Ami a méltóságot illeti, az egyéni kihívások egyértelmű anyagi alap vagy eljárások nélkül történő biztosítása megnehezítheti az egyének számára, hogy gyakorolják a hatalmat, vagy hogy úgy érezzék, hogy a rendszer tiszteletben tartja őket. Az eljárási egyértelműség hiánya a megtámadási szabványban (szemben a szabályokkal) azzal a kockázattal jár, hogy az egyéneket jogfosztottá teszi, ahelyett, hogy egyértelmű utat biztosítana számukra az eljáráshoz. A legjobb esetben is az eljárásjogi hangsúlyt helyező megtámadási szabvány a döntéshozókra rója annak jelentős költségeit, hogy meghatározzák, mikor kell hatályon kívül helyezni a döntéseket, és hogy kellően világos és értelmes eljárást hozzanak létre ahhoz, hogy az érintettek úgy érezhessék, hogy a rendszer tiszteletben tartja őket.

Hasonló problémákkal szembesül az olyan megtámadási jog is, amely az Egyesült Királyságban megvalósult végrehajtáshoz hasonlóan egy *eljárásjogi hangsúlyt helyező kon- tesztációs szabályt* szemléltet. Ez is azzal a veszéllyel jár, hogy a lényegét háttérbe szorítva túlságosan eljárási jellegűvé válik, és aláássa az olyan tisztességes eljárási értékeket, mint a pontosság és a jogállamiság. Azáltal azonban, hogy egyértelmű eljárási szabályokat és határidőket biztosít, potenciálisan több ember számára teszi elérhetővé a jogorvoslatot, és a döntések megtámadásának információs

költségeinek csökkentése révén több embernek ad cselekvési lehetőséget. A hatékonyság vagy legitimitás

460. Lásd fentebb a III. részt.

egy ilyen rendszer attól függ, hogy a döntéshozók mennyire jó szándékúak, milyen típusú érdemi kihívásokat vesznek figyelembe, mennyire következetes az anyag a kihívók között, és tágabb értelemben milyen ösztönzőkkel rendelkeznek a döntéshozók, hogy a kihívók mellett vagy ellen döntsenek.

A vitához való jog biztosítása egyértelmű anyagi fókusszal, akár szabályalapú, akár szabványalapú, számos ilyen aggályt orvosolhat. A határozat érdemi alapon történő megtámadásának joga azonban még mindig értelmetlen lehet, ha a biztosított eljárás sekélyes vagy felületes. Például, ha a megtámadási eljárásnak nincsenek egyértelmű határidők, a döntéshozók késleltethetik a megtámadást, ami több, a tisztességes eljárásra vonatkozó célt is megghiúsít: a pontatlanságok kijavítását, a tisztességtelen vagy következtelen bánásmód feltárását, az egyének felhatalmazását. Az eljárás egyéb hiányzó részletei hasonlóképpen a megtámadáshoz való jogot érdemi helyett illuzórikusra változtathatják. Egyértelmű értesítés nélkül az érintett nem tudja, hogy megtámadhat egy tisztességtelen döntést. Hasonlóképpen, ha nincs indoklás, az egyének nehezen vagy egyáltalán nem támadhatják meg az AI-határozatot érdemi probléma alapján, ahogyan azt a IV.B. szakasz alább tárgyalja.

A fentiekben tárgyaltak szerint az anyagi fókusszal rendelkező megtámadási jogok további problémákat vethetnek fel attól függően, hogy a jogalkotók hogyan definícionálták a megtámadás anyagi alapjait. Egy olyan megtámadási jog, amely a magyar végrehajtáshoz hasonlóan egy *érdemi fókusszal* rendelkező *megtámadási szabályt* illusztrál, egyrészt azzal a kockázattal jár, hogy túl széleskörű lesz, és megtilt minden, különösen érzékeny adatokon alapuló automatizált döntést, függetlenül attól, hogy az ilyen döntések pontatlanok, elfogulatlanok vagy tisztességtelenek-e vagy sem. Másrészt az érdemi fókusszal rendelkező szabály azzal a kockázattal jár, hogy túlságosan szűk körű lesz, és az egyéneknek nem lesz lehetőségük a megtámadásra. Ugyanakkor egy olyan megtámadási jog, amely - a szlovén végrehajtáshoz hasonlóan - egy *érdemi hangsúlyt* helyező *megtámadási normát* testesít meg, azzal a kockázattal jár, hogy ehelyett túl nagy teret enged az érdemi értelmezésnek, ami mind a megtámadókra, mind a döntéshozókra költségeket ró. A diszkriminációnak nincs egységes definíciója, és a diszkrimináció értelmezésének magánvállalkozásokra való átruházása a zűrzavar és az öncélú értelmezés kockázatát hordozza magában.

Az archetípusok és a bennük rejlő buktatók megértése azonban segíthet a jogalkotóknak és a szabályozóknak elkerülni számos ilyen buktatót, nem csak az új jogszabályok megalkotásakor, hanem a már meglévők alkalmazásakor is. Például, ahol a GDPR nagyrészt eljárási jellegű szabványt fogalmaz meg, a szabályozóknak és a tagállamoknak most arra kell összpontosítaniuk, hogy (1) részletesebb határidőket és folyamatokat hozzanak létre az előírt eljárás szabványosítása érdekében, és (2) világosabban megfogalmazzák azokat az anyagi károkat, amelyekre az ilyen kifogások alapozhatók, még akkor is, ha ez az uniós vagy tagállami jog más anyagi jogi területeire való utalást jelent.⁴⁶¹ Azok a tagállamok, amelyek a jogot más archetípuson keresztül valósították meg, másképp összpontosíthatnák erőfeszítéseiket. Regula-

461. Lásd a 129. lábjegyzetet (kifejtve, hogy bár a 22. cikk eljárási jellegű, az uniós jog más anyagi jogi területei úgy értelmezhetők, hogy tartalmat adnak neki).

A szlovéniai szabályozó hatóságok például létrehozhatnak egy működőképes vitarendezési eljárást és határidőt, míg az írországi szabályozók létrehozhatják a vitatás érdemi alapjait vagy rámutathatnak azokra.

Azon országok számára, amelyek még nem léptettek hatályba a mesterséges intelligencia megtámadásához való jogot, célszerű egy hibrid megközelítést alkalmazni, azaz olyan törvényt, amely több műtípus elemeit tartalmazza, és több szabályozási eszközt alkalmaz. A GDPR vagy a DMCA/UK megközelítést reflexíven utánzó megközelítés helyett egy olyan megtámadási jog, amely egyértelmű eljárási szabályokat kombinál anyagi jogi szabályokkal és anyagi jogi normákkal, jobb kiindulópontot jelent.

Az FCBA-modell - egy *érdemi fókusszal* rendelkező *vitarendezési szabály*, ahol az érdemi alapok világosak és viszonylag egyszerű alkalmazni - potenciálisan jelentős előnyökkel jár, amint azt a III.E. szakasz fentebb tárgyalja. Azt azonban, hogy mi minősül mesterséges intelligencia elfogultságnak, sokkal nehezebb meghatározni, mint azt, hogy mi minősül hibás hitelkártya terhelésnek. A mesterséges intelligencia teszteléséhez való jogot részben az FCBA archetípusa alapján lehetne modellezni, néhány világos anyagi jogi szabály bevezetésével: például, hogy a mesterséges intelligenciáról szóló döntés nem hozható faji adatok, nem vagy szexuális irányultság alapján, mivel az ilyen döntések de facto elfogultak.

A speciális anyagi jogi szabályok és a vitarendezés összekapcsolása azzal az előnnyel jár, hogy egyszerre egyértelmű és rugalmas. Az archetípusokat szem előtt tartva a szabályozók elfogadhatnának egy olyan szabványt - például, amely jogot biztosít az "elfogultságot" vagy "diszkriminációt" bizonyító mesterséges intelligenciával kapcsolatos döntések megtámadására -, ugyanakkor elkerülhetnék a szabványok előre látható buktatóit. A közös szerkesztési vagy szabályozási eszközök sokasága segíthet. A jogalkotók vagy a szabályozók például a példák nyílt listájának megadásával tisztázhatják a normákat anélkül, hogy lemondanának a képlékenységről. A szabályozó hatóságok nem kötelező érvényű jogi útmutatást adhatnak ki. A jogalkotók vagy a szabályozók külső részvételt és elszámoltathatóságot biztosíthatnak, megkövetelve a vállalatoktól, hogy konzultáljanak az érintett érdekelt felekkel és jogi szakértőkkel, amikor meghatározzák, hogy mit jelent az "előítélet" és a "megkülönböztetés" egy adott kontextusban.⁴⁶² A jogalkotók létrehozhatnának tanúsítási eljárásokat vagy szabályozási felügyelettel alátámasztott magatartási kódexeket, ahogyan azt a GDPR is teszi, hogy az ágazati kontextusban a normáknak tartalmat adjanak. A bíróságok utólagosan megfogalmazhatnának érdemi akadályokat, például azáltal, hogy lehetőséget biztosítanak a mesterséges intelligenciával kapcsolatos döntéshozatal jogi megtámadására, miután az egyén kimerítette a privatizált jogorvoslati jogát.⁴⁶³

Összefoglalva, bár a megtámadási jog valószínűleg nem lesz sikeres vagy sikertelen pusztán azért, mert egy bizonyos archetípuson alapul, a tisztességes eljárás céljait jobban szolgálják bizonyos közös jellemzők. Az egyértelmű eljárás megkönnyítheti a

462. Ez ismét rámutat annak fontosságára, hogy a GDPR, és különösen Szlovénia, a szélesebb szabályozási rendszerbe ágyazza az egyéni jogokat.

463. Egyesek azt javasolták, hogy ne csak a megkülönböztető mesterséges intelligencia alapú döntéshozatal bírósági megtámadását tegyék lehetővé, hanem a vállalatra háruljon az a teher is, hogy bizonyítsa, a rendszer nem diszkriminatív. Ifeoma Ajunwa, Paradox of Automation, supra note 4, 1726. o. (a "diszkrimináció per se"

doktrínáját javasolja, ha a munkáltatók nem auditálják vagy más módon nem ellenőrzik az algoritmusok minőségét); James Grimmelmann & Daniel Westreich, *Incomprehensible Discrimination*, 7 Calif. L. Rev. Online 164, 170 (2017).

az egyének megtámadhatják a mesterséges intelligenciával kapcsolatos döntéseket, ami a cselekvőképesség érzetét kelti bennük, és erősíti a rendszer legitimitását. A világos tartalom megfelelő módon irányíthatja a kihívásokat, csökkentheti a részvétel költségeit, és jobban szolgálhat olyan speciális instrumentális célokat, mint a pontosság vagy a megkülönböztetésmentesség. Mind a világos eljárás, mind a világos tartalom szolgálhatja a jogállami értékeket azáltal, hogy feltárja az önkényességet, a tisztességtelenséget vagy az irracionális döntéshozatalt. Ugyanakkor a rugalmasságnak is van értéke, különösen a tartalom tekintetében, mivel korábban nem várt célokat vagy értékeket is elfogadhat, és támogathatja az érdekeltek és szakértők részvételét.

B. *A megtámadási jog mint privatizált folyamat: Értesítés és meghallgatás*

Bármilyen jól kidolgozott is a mesterséges intelligencia megtámadásához való jog, az egyéni részvétel illuzórikus lehet, ha azt nem támogatják bizonyos jellemzők. A részvételi jogoknak a tisztességes eljárás ismert elemeit kell tartalmazniuk: értesítés, indokolás és lehetőség arra, hogy egy legitim, ha nem is semleges döntéshozó előtt meghallgassák.^{464 A} részvételi jogoknak a tisztességes eljáráson túlmenően olyan tervezési elemeket is tartalmazniuk kell, mint például a legitim döntéshozatalt támogató ösztönző struktúrák és a tágabb szabályozási kontextus elismerése, beleértve az egyéni kihívások erőteljes rendszerszintű kormányzással való támogatását.

1. *Jelentőségteljes értesítés és meghallgatás lehetősége.* - A megfelelő eljárás Henry Friendly bíró által megfogalmazott paradigmatis elemi a következők: értesítés a határozatról és a határozat indoklásáról, a határozat alapjául szolgáló bizonyítékok megismeréséhez való jog, meghallgatás egy elfogulatlan döntéshozó vagy bíróság előtt, a határozat elleni érvek előterjesztésének joga, valamint indokolás.^{465 A} Friendly elemi inkább egy menü, mint egy ellenőrző lista; az, hogy mi minősül tisztességes meghallgatásnak, a körülményektől, például a kár mértékétől és az adminisztratív költségektől függően változhat.⁴⁶⁶

Nagy kihívást jelentene a Friendly számos elemének kezelése a mesterséges intelligencia megtámadásához való joggal összefüggésben.⁴⁶⁷ Azonban az AI megtámadásához való jog, amely nem tartalmazza legalább az értesítés, a bizonyítékok nyilvánosságra hozatala és az indokolás elemeit, nem biztosít érdemi meghallgatást. Az egyének nem tudják kijavítani a pontatlan döntéseket, ha nem láthatják a döntések alapjául szolgáló helytelen adatokat, ténymegállapításokat vagy következtetéseket. Az egyének nem lehetnek biztosak abban, hogy a döntéshozatalt nem önkényesen alkalmazzák, ha nem érthetik meg a döntéshozatali rendszer logikáját. Az egyének pedig valószínűleg nem fogják úgy érezni, hogy tiszteletben tartják őket egy olyan jogorvoslati joggal, amely nem biztosít elegendő lehetőséget a jogorvoslatra.

464. Lásd Friendly, *Supra* note 2, 1279-95. o. (a javasolt keresetről és az annak alapjául szolgáló okokról szóló értesítés, a bizonyítékok megismeréséhez való jog és az indokolás mellett érvel).

465. *Id.* 1279, 1280-81, 1283-87, 1291-92. o.; lásd még Crawford & Schultz, *Supra* Note 8, 116. o. (a Friendly-féle tisztességes meghallgatás tizenegy elemének összefoglalása).

466. Friendly, 2. lábjegyzet, 1278. o.

467. Crawford & Schultz, *supra* note 8, at 116, megjegyezve, hogy a tanúk idézéséhez való jog igazgatása az "adatkezelési eljárás" keretében "nehéz és potenciálisan nehézkes" lenne. A Friendly elemi közül rámutatnak az "elfogulatlan bíróságra", "az ellene szóló bizonyítékok megismeréséhez való jogra", "a jegyzőkönyv

készítésére" és "az indoklásra" az adatelemzés kontextusában. Id. at 117.

a döntéshozatalba - értesítés, bizonyítékok és indoklás révén -, hogy lehetővé tegye az értelmes kihívások megtámadását.

A GDPR átláthatósági követelményei a régóta fennálló megfelelő eljárás hagyományait érintik, és a céljuk az, hogy lehetővé tegyék a megtámadási jogot.⁴⁶⁸ A GDPR előírja, hogy az egyéneket értesíteni kell, ha egy döntés automatikus döntéshozatalt tartalmaz:⁴⁶⁹ A GDPR általános felülvizsgálati és helyesbítési jogai olyan információkat nyújthatnak az érintetteknek, amelyekre a megtámadás alapozható.⁴⁷⁰

A mesterséges intelligenciával kapcsolatos döntéshozattal összefüggésben azonban az értesítés és a hozzáférési jogok nem elegendők. A tisztességes eljárás elmélete szerint az indokolás központi szerepet játszik.⁴⁷¹ Friendly szerint az indokolásra számos célból van szükség: a téves döntések megelőzése, a döntések közötti nagyobb egységesség elérése és a negatív döntések elfogadhatóbbá tétele érdekében.⁴⁷² Frederick Schauer hasonlóképpen úgy írja le az indoklás megadását, mint az eredmény iránti elkötelezettséget, a döntések fegyelmzésének lehetővé tételét és a döntések alanyai iránti tisztelet kimutatását.⁴⁷³ Ahhoz, hogy a mesterséges intelligenciával kapcsolatos döntések megtámadásához való jog hatékony legyen, az egyéneknek hozzáférést kell biztosítani mind a mesterséges intelligencia "nyilvántartásához", mind az indokolásához.

A GDPR következképpen megköveteli, hogy a mesterséges intelligencia alapú döntéshozatal által érintett egyének "érdemi tájékoztatást kapjanak az ilyen döntéshozatalban részt vevő logikáról",⁴⁷⁴ "a döntéshozatali folyamat jelentőségéről és várható következményeiről",⁴⁷⁵ valamint a "magyarázathoz való jogot".⁴⁷⁶ A GDPR sokat vitatott "magyarázathoz való jog" megköveteli, hogy az egyének magyarázatot kapjanak a jelentős hatással járó automatizált döntésekről.⁴⁷⁷ Hogy ez mit jelent, arról heves viták folytak.⁴⁷⁸ Az uniós tagállamok

468. Lásd fentebb a III.A. szakaszt.

469. GDPR, 13. lábjegyzet, 13. cikk. 13. cikk (2) bekezdés f) pont, 14. cikk (2) bekezdés g) pont.

470. Mindezen információkat "tömör, átlátható, érthető és könnyen hozzáférhető formában, világos és közérthető nyelven", az érintett által kért formában kell megadni. GDPR, 13. lábjegyzet, 13. cikk. 12(1).

471. Margot E. Kaminski, *Understanding Transparency in Algorithmic Accountability*, in *The Cambridge Handbook of the Law of Algorithms* 121, 128-29 (Woodrow Barfield ed., 2020) ("Az átláthatóság sokféle formát és méretet ölthet [A] person impacted by a határozat meghozatalához szükséges magyarázatot kaphat, amely elég absztrakt és egyszerű ahhoz, hogy érthető legyen, ugyanakkor elég összetett ahhoz, hogy cselekvőképes legyen, és lehetővé tegye számára a határozat megtámadását.").

472. Friendly, 2. lábjegyzet, 1292. o.

473. Schauer, *Giving Reasons*, *Supra* note 207, 657-58. o.

474. GDPR, 13. lábjegyzet, 13. cikk. 13. cikk (2) bekezdés f) pont, 14. cikk (2) bekezdés g) pont. Van némi vita arról, hogy az "érintett logikára vonatkozó érdemi tájékoztatás" egy adott döntésre vagy a mesterséges intelligencia egészének működésére vonatkozó áttekintésre vonatkozik. Wachter et al., *Counterfactual Explanations Without Opening the Black Box*, *Supra* note 27, 860 n.69. o.; Selbst & Powles, *Supra* note 127, 241 n.41. o..

475. GDPR, 13. lábjegyzet, 13. cikk. 13. cikk (2) bekezdés f) pont, 14. cikk (2) bekezdés g) pont. 476.

Id. art. 13(2).

477. Kaminski, *Right to Explanation, Explained*, *Supra* note 25, 197. o., 197. o.

478. Id. 200.

a magyarázathoz való jogot többféleképpen hajtották végre, kezdve a franciaországi követelménytől, hogy a határozatoknak "olvashatóknak" kell lenniük, egészen az Egyesült Királyság minimalistább értelmezéséig.⁴⁷⁹

A GDPR nem egyedül követeli meg az indoklást és a nyilvántartást. Az FCBA hasonlóképpen megköveteli, hogy a hitelkártya-társaság magyarázatot adjon arra, hogy miért nem térített vissza egy díjat, és kérésre dokumentumokkal igazolja ezt az indoklást.⁴⁸⁰ Ezzel szemben az RTBF nem írja elő a keresőmotorok döntéseinek ex-planációját, bár a Google önként vállalta, hogy magyarázatot ad, ha elutasít egy igényt.⁴⁸¹ Ahhoz, hogy a megtámadáshoz való jog értelmes legyen, a döntés mögött álló indoklásnak valamilyen egyedileg érthető magyarázatot kell tartalmaznia:

A tisztességes meghallgatás további elemei közé tartozik a részvétel, például a lehetőség arra, hogy megmagyarázzák, miért helytelen a döntés, vagy a tanúk idézéséhez való jog.⁴⁸² A GDPR 22. cikke legalább két részvételi jogot tartalmaz: az emberi beavatkozáshoz való jogot, valamint az "álláspontja kifejtéséhez való jogot".⁴⁸³ Ezek a jogok kölcsönösen függenek a GDPR átláthatósági jogaival és a vitatási eljárás végrehajtásának sajátosságaival. Az, hogy a véleménynyilvánításhoz való jog értelmes-e, attól függ, hogy a magyarázathoz való jog elegendő indoklást biztosít-e az értelmes részvétel támogatásához. Attól függ, hogy a vitafolyamat és az idővonal világos és alacsony költségű-e. És attól is függ, hogy a határozat érdemi szempontjai, például az alapul szolgáló jog, könnyen érthető-e. A saját algoritmusok és adatkészletek csak növelik az im- penetrálhatóságot.⁴⁸⁴

Nem világos, hogy a GDPR részvételi követelményei milyen erőteljesen épülnek be a tényleges vitarendezési eljárásokba. Ez ismét azt sugallja, hogy a szabványok helyett a vitarendezési szabályok előnyösebbek. Az erősen pro- ceduralizált brit rubrika lehetővé teszi az érintett számára, hogy "további információkat" nyújtson. Nem világos azonban, hogy milyen "kiegészítő információk" adhatók meg, vagy hogy azokat hogyan fogják kezelni. Attól függően, hogy hogyan operacionalizálják, ez erőteljes részvételt eredményezhet, vagy ehelyett nagyon korlátozott "beszélgetéseket" eredményezhet, amelyek nem valószínű, hogy az adatalany iránti tisztelet valódi "jeleként" szolgálnak.⁴⁸⁵

479. Malgieri, Automated Decision-Making in the EU Member States, 115. lábjegyzet, 14. pont.

480. 15 U.S.C. § 1666(a)(3)(B)(ii) (2018) ("[S]end a kötelezettnek . . . vizsgálatot követően írásbeli magyarázatot vagy magyarázatot, amely tartalmazza . . . azokat az okokat, amelyek miatt a hitelező úgy véli, hogy a kötelezett számlája helyesen szerepelt a nyilatkozatban, és a kötelezett kérésére másolatokat ad a kötelezett tartozását igazoló okiratokról.")

481. Lee, 395. lábjegyzet, 1040-41. o.

482. Friendly, 2. lábjegyzet, 1281-82. o.

483. GDPR, 13. lábjegyzet, 13. cikk. 22(3).

484. Lásd pl. Crawford & Schultz, 8. lábjegyzet; Perel & Elkin-Koren, 159. lábjegyzet, 49. lábjegyzet.

485. Schauer, Giving Reasons, Supra note 206, 658. o., és a kísérő szöveg.

A mesterséges intelligencia közszférában történő felhasználásának francia megközelítése egy másik módját mutatja az indoklás és a részvételi jogok kombinációjának kialakítására. A francia jog nem csak az indoklás, hanem a megértés követelményét is előírja. Franciaországban a törvény - legalábbis a közszférában - megköveteli, hogy az algoritmusok felhasználói (azaz a köztisztviselők) képesek legyenek az algoritmusok felett ellenőrzést gyakorolni, és az érintett személynek meg kell magyarázniuk, hogyan működnek.⁴⁸⁶ Ez erőteljes részvételi jogokhoz kapcsolódik: A közszféra döntései esetében a francia közigazgatási jog a mesterséges intelligencia megtámadásához való jog "strukturált mechanizmusát" határozza meg, beleértve a robusztus közigazgatási eljárásokat.⁴⁸⁷

A francia megközelítés tehát egyesíti az észérveket az emberi szemlélettel, hogy lehetőséget teremtsen az értelmes beavatkozásra a tesztelő felek és az algoritmust használó ember számára.⁴⁸⁸ Az, hogy a versenyeztetésnek ilyen szintű emberi beavatkozást és felülnézeti képességet kell-e megkövetelnie, továbbra is nyitott kérdés marad. Az ilyen érthetőségi követelmények védhetik az érintetteket, de valószínűleg kizárják bizonyos típusú összetett algoritmusok használatát.

2. *Jogszerű döntéshozó.* - A semleges döntőbíró a tisztességes eljárás alapvető elemének tekinthető.⁴⁸⁹ A semleges döntőbíró méltóságot biztosít a résztvevőknek, megköti a felek mérlegelési jogkörét, és segít azonosítani és elkerülni az elfogultságot és a hibát, végső soron biztosítja a meggyőződést arról, hogy a döntések pontosak és tisztességesek. A semleges döntőbíró nélküli rendszerek hatékonysága a legitimitás rovására nőhet.

A DMCA bejelentési és visszavételi eljárásának egyik kritikája például az, hogy az online platformok - amelyeket azért választottak ki, mert a szerzői jogtulajdonosok és a feltételezett jogsértők között közvetítő szerepet töltenek be - nem semleges döntőbírók. A platformok érdekei - a felelősség elkerülése, a felhasználói bázis vonzása és megtartása, valamint az adminisztratív költségek korlátozása - ellentétesek lehetnek a vitatkozók érdekeivel. A semlegességgel kapcsolatos aggályok a tartalom moderálásával kapcsolatos közelmúltbeli vita is áthatják, mivel a Facebook létrehozta a Facebook Oversight Board-ot, amely a fellebbezések elbírálására hivatott.⁴⁹⁰ Érdemes lehet egy olyan hibrid rendszer, amelyben a kezdeti döntőbírák nem feltétlenül semlegesek.

486. A francia jog előírja, hogy a hatóságoknak képesnek kell lenniük az algoritmusok döntéshozatal feletti uralom gyakorlására, illetve az ellenőrzés biztosítására, olyan mértékben, hogy az érintett személy számára érthetően és részletesen el kell tudni magyarázni, hogyan működik az adatkezelés (a francia jog laza fordítása). *Pour ces décisions, le responsable de traitement s'assure de la maîtrise du traitement algorithmique et de ses évolutions afin de pouvoir expliquer, en détail et sous une forme intelligible, à la personne concernée la manière dont le traitement a été mis en oeuvre à son égard.* Malgieri ezt úgy fordítja át, hogy "az adatkezelő biztosítja az algoritmusok feldolgozás és annak fejlődésének ellenőrzését annak érdekében, hogy az érintett személy számára részletesen és érthető formában meg tudja magyarázni, hogy az adatkezelést az ő egyedi ügyében hogyan hajtották végre". Malgieri, *Automated Decision-Making in the EU Member States*, *Supra* 115. lábjegyzet, 13. o. (kiemelés elhagyva).

487. *Id.*

488. Malgieri ezt és más, a magánjellelű adatkezelésre vonatkozó francia jogszabályokat "azon kevés esetek egyikeként említi, amikor egy törvény garantálja a magyarázathoz való jogot". *Id.* 15. o.

489. Borraccetti, *Supra* 91. lábjegyzet, 105. lábjegyzet.

490. Klonick, 314. lábjegyzet.

de azok, akik felülvizsgálják a döntéseiket. Van Loo egy ilyen rendszert javasolt, amelynek keretében a vállalatok által felügyelt privatizált viták később szövetségi bíróságokhoz fellebbezhetnek.⁴⁹¹

Egy ideális világban egy független fél bírálna el a mesterséges intelligenciával kapcsolatos döntések megtámadását. Bizonyos körülmények között ez lehetséges, különösen ott, ahol az érintett személyt érő potenciális károk elég nagyok ahhoz, hogy igazolják a kapcsolódó adminisztratív költségeket. Ha például a mesterséges intelligenciát a büntetőjogi igazságszolgáltatási rendszerben alkalmazzák, az érintett vádlottak számára biztosítani kell a lehetőséget, hogy a mesterséges intelligenciával kapcsolatos döntéseket bíró előtt érdemben megtámadhassák.⁴⁹² Ha a mesterséges intelligenciával kapcsolatos döntéshozatalt szabályozási környezetben alkalmazzák, az alkotmányos tisztességes eljárás megkövetelheti a semleges fél általi bíraskodást.⁴⁹³

A magánszektorban hozott mesterséges intelligenciával kapcsolatos döntések megtámadásához való jog azonban valószínűleg nem tartalmaz semleges döntőbíró, legalábbis elsőre nem. A III. részben tárgyalt privatizált vitarendezési rendszerek ezt gyakorlati szempontból is szemléltetik. Ahol a gyorsaság és a méretgazdaságosság szempont, a döntések hatása pedig vitathatóan kevésbé jelentős, ott a semleges döntőbíró költségei megfizethetetlenek lehetnek. Sem az általunk kidolgozott vitarendezési rendszerek, sem a 22. cikk nem tartalmaz semleges döntőbíró. Éppen ellenkezőleg, az érdekelt szereplők hozzák meg a döntéseket.

A 22. cikk értelmében az a vállalat, amely mesterséges intelligenciát használ egy személyre vonatkozó döntések meghozatalára, valószínűleg az e döntések megtámadásának döntőbírája is lesz. Első pillantásra úgy tűnhet, hogy ez az egész folyamat delegitímálja. Azonban, ahogyan azt a következő szakasz tárgyalja, a nem-neutrális döntéshozó számára megfelelő ösztönzők megteremtése javíthatja mind az eredményeket, mind a legitimitást. Azok a jogok, amelyek még nem fogalmazták meg a mesterséges intelligencia megtámadásának jogát, megfontolhatják a semlegesség és a hatékonyság egyensúlyát, például úgy, hogy megkövetelik, hogy a döntőbíró független pozíciót töltsön be a vállalaton belül, vagy hogy a "fellebbezések" esetében magán- és állami hibrid rendszereket terveznek.

Bizonyos esetekben a kérdés nem csak az, hogy legyen-e új emberi döntéshozó, hanem az is, hogy egyáltalán legyen-e emberi döntéshozó. A vitarendezés teljesen automatizálható.⁴⁹⁴ Egyes felek esetleg úgy próbálják megoldani a döntéshozó költség- és hatékonysági problémáját, hogy az emberi döntéshozókat emberi döntéshozókkal helyettesítik vagy egészítik ki.

491. Van Loo, 5. lábjegyzet, 871-72. o.

492. Lásd pl. Roth, Supra 79. lábjegyzet, 2039-51. o. (a gépi "tanúk" szembesítéséhez és vád alá helyezéséhez való jogról); Wexler, Supra 6. lábjegyzet, 1395-413. o. (a büntetőjogi üzleti titok kiváltságának alkalmazása ellen érvel, hogy megakadályozza a büntetőjogi vádlottakat a szoftverprogramok vizsgálatában és megtámadásában).

493. Lásd pl. Huq, Constitutional Rights in the Machine-Learning State (Alkotmányos jogok a gépi tanulás államában), 8. lábjegyzet, 1905-06. o., magyarázata. E cikk keretein túlmutat annak megvitatása, hogy milyen értelmes vitát jelenthet ezekben az összefüggésekben. Ez minden bizonnyal többet jelentene annál, mint hogy figyelmeztetést csatolnánk a mesterséges intelligencia eszközeihez, ahogyan azt például a Wisconsin Legfelsőbb Bírósága tette. State v. Loomis, 881 N.W.2d 749 (Wis. 2016).

494. Urban et al., Notice and Takedown in Everyday Practice (Értesítés és visszavétel

a mindennapi gyakorlatban), 287. l.ábjegyzet, 29. pont. Az internetes jogsértésekkel szembeülve egyes jogtulajdonosok algoritmusokat alkalmaznak a potenciálisan jogsértő anyagok azonosítására és értesítések generálására. Az OSP-k azon részhalmaza számára, amely ezeket az értesítéseket kapja - amelyek száma meghaladhatja az évi egymilliárdot - , a válasz az eltávolítási folyamat automatizálása. Egyikünk ezt a rendszert "DMCA Auto" és "DMCA Plus" néven emlegette. Id.

AI.⁴⁹⁵ Ha egy mesterséges intelligencia "bírálná" a vitás "ügyeket", az minden bizonnyal gyorsabbá és olcsóbbá tenné a rendszert.

Azonban egy mesterséges intelligenciával rendelkező döntőbíró még nehezebbé tenné a mesterséges intelligencia elfogultságának feloldását. A döntőbíró mesterséges intelligenciáknak saját elfogultságaik lesznek - olyan elfogultságok, amelyeket az embereknek nehéz lehet megfigyelni vagy megérteni. A GDPR fontosnak tartja, hogy a mesterséges intelligenciával kapcsolatos döntésekben ne az AI, hanem az ember beavatkozzon. Aktív tudományos vita folyik arról, hogy általában véve mennyire fontos és hatásos, ha "ember van a hurokban"⁴⁹⁶.

Ahol a döntéshozók nem semleges döntőbírák, ott a privatizált versenyrendszernek a döntéshozók önérdékét kell lekötnie. Ennek egyik módja a bírósági vagy szabályozási háttér létrehozása. A versenyzetést bíróhoz vagy semleges külső testülethez lehetne fellebbezni;⁴⁹⁷ a versenyzetési rendszerek felett szabályozási felügyeletet lehetne bevezetni;⁴⁹⁸ vagy a visszaéléseket és a téves kijelentéseket jogi úton lehetne megtámadhatóvá tenni.⁴⁹⁹ Amint azonban a DMCA is mutatja, e megközelítések egyike sem tökéletes; egy legitim vitarendszer többszörös ellenőrzést igényelhet. A szabályozók ezenfelül előírhatják, hogy a döntéseket a vállalaton belül egy független tisztviselő hozza meg vagy felügyelje, megkövetelhetik, hogy a vállalat jelentést tegyen a szabályozó hatóságnak, vagy védelmet nyújthatnak a bejelentők számára, akik a vitarendszerről kívánnak jelentést tenni. A szakasz

A IV.B.4. pont tárgyalja az ilyen rendszerszintű szabályozásokat.

3. *Kockázati és ösztönző struktúrák.* - A versenyzetési rendszer hatásait mélyen befolyásolják a törvény által létrehozott és a gyakorlatban újra flektált ösztönző struktúrák. A döntéshozói mérlegelés megkötésének másik módja a döntéshozói ösztönzők olyan strukturálása, hogy még a nem semleges döntéshozók számára is figyelemmel járjon a pontosságra és a legitimitásra való törekvés, és adott esetben a vitatott egyének javára való döntés. Például az FCBA visszaterhelési eljárása arra ösztönzi a hitelkártya-társaságokat, hogy a megtámadottak javára döntsenek és visszatérítsék a díjakat, mivel az alternatíva - a vizsgálat lefolytatása - költséges.⁵⁰⁰ Az Egyesült Királyságban a megtámadáshoz való jog eljárásrendszerű végrehajtása hasonló módon ösztönözheti a vállalatokat arra, hogy az egyének javára döntsenek. Ezzel szemben mind az RTBF-eljárás, mind az 512. szakasz szerinti eljárás az eltávolítást végző online közvetítők felelősségi kockázatának árnyékában működik.

495. Lásd általában Huq, *Constitutional Rights in the Machine-Learning State*, 8. lábjegyzet; Van Loo, 5. lábjegyzet.

496. Lásd pl. Huq, *A Right to a Human Decision*, *Supra* note 8, 681. o.; Meg Leta Jones, *The Ironies of Automation Law: Tying Policy Knots with Fair Automation Practices Principles*, 18 *Vand. J. Ent. & Tech. L. 77*, 134 (2015); Rebecca Crootof, Margot Kaminski & Nicholson Price, *Humans in the Loop 4* (kiadatlan kézirat) (a *Columbia Law Review* figyelembe vételével).

497. Lásd pl. Klonick, *Supra* note 314, 2425. o.; Lee, *Supra* note 395, 1036. o.; Van Loo, *Supra* note 5, 870. o..

498. Lásd pl. Crawford & Schultz, 8. lábjegyzet, 109. o.

499. Lásd 17 U.S.C. § 512(f) (2018).

500. Van Loo, fentebb, 5. lábjegyzet, 854. lábjegyzet.

döntések. Következésképpen mind a DMCA-t, mind az RTBF-et kritizálják azért, mert a platformok ösztönzői az eltávolítás irányába tolódnak el.⁵⁰¹

A vitatkozó magánszemélyek ösztönzői szintén figyelmet érdemelnek. Például a DMCA panasz- és vitarendezési eljárásokat a jogi követelmények egyenlőtlenségei sújtják, ami egyenlőtlen kockázatmegosztást eredményez. A letiltási értesítések küldőinek hamis tanúzás terhe mellett kell nyilatkozniuk arról, hogy jogosultak a cselekvésre. A küldő egyéb nyilatkozatai, beleértve a jogsértésről szóló állításaikat is, nem tartoznak e szigorúság alá.⁵⁰² De a letiltási értesítések küldőinek el kell fogadniuk a hamis tanúvallomással kapcsolatos felelősségre vonást azon nyilatkozataikért, hogy a vitatott anyag nem jogsértő,⁵⁰³ valamint az amerikai szövetségi bíróságok joggyakorlatát és eljárását.⁵⁰⁴ Az egyikünk által egy kvalitatív tanulmány keretében megkérdezett OSP-k szerint a célszemélyek számára a vitatott anyag közzétételére vonatkozó jogaik téves feltüntetésének érzékelt kockázata visszatartja az ellen- közléseket.⁵⁰⁵ Sőt, ez még akkor is visszatarthatja az OSP-eket attól, hogy a felhasználókat ellenfeljelentések benyújtására ösztönözzék, ha úgy gondolják, hogy az ellenfeljelentések indokoltak.⁵⁰⁶ Ez nem egy gyakorlatilag használható és legitimitást biztosító vitatási eljárás.

501. Mivel a szerzői jogi felelősségre vonás jogorvoslati lehetőségei büntető jellegűek lehetnek, a DMCA arra ösztönzi az online szolgáltatókat, hogy az anyag eltávolítása mellett tévedve csökkentse a kockázatot. A törvényes kártérítés 200 és 150 000 dollár között mozog jogsértett művenként. 17 U.S.C. § 504(c). Mivel a törvényes kártérítést megsértett művenként számítják ki, az online szolgáltatók - amelyek nagyon nagyszámú, felhasználók által közzétett művet tárolhatnak, illetve linkelhetnek - rendkívül magas potenciális díjazással szembesülhetnek. A törvényes kártérítésnek az amerikai szerzői jogi rendszerben kifejtett hatásáról lásd: Samuelson & Wheatland, *Supra* note 360. Egyesek azzal érveltek, hogy az RTBF túlságosan is a törlések felé hajlik, mivel a vállalatokat arra ösztönzi, hogy elkerüljék a felelősséget a személyes adatoknak az adatvédelmi jogszabályok megsértésével történő közzétételéért. Lásd pl. Keller, *Supra* 397. lábjegyzet, 320-22. o. Ugyanakkor úgy tűnik, hogy a vállalatoknak más - elvi és gazdasági - ösztönzői is vannak arra, hogy ellenálljanak a törlésnek. A Google például a szabályozó hatóságok kritikája ellenére kialakította azt a gyakorlatot, hogy a keresési találatokban értesítést helyez el azokról a linkekről, amelyekről törölték a listáról, és értesíti a webmestereket a törlésről. A 29. cikk szerinti munkacsoport, iránymutatások a Google Spanyolországról, 308. lábjegyzet, 9. pont 22. alpont, 10. pont 23. alpont. Valóban, 2016-ban a spanyol adatvédelmi hatóság 150 000 euróra fizetett a Google-t, amiért az állítólagosan azonosítható információkat közölt három érintettől a webmesterekkel. Lásd: David Erdos, *Communicating Responsibilities: The Spanish DPA Targets Google's Notification Practices When Delisting Personal Information*, *Inform's Blog* (2017. március 21.), <https://inform.wordpress.com/2017/03/21/communicating-responsibilities-the-spanish-dpa-targets-googles-notification-practices-when-delisting-personal-information-david-erdos/> [<https://perma.cc/G5Q3-3XX4>].

502. Vö. 17 U.S.C. § 512(c)(3)(A)(i-v), és id. § 512(c)(3)(A)(vi).

503. Id. § 512(g)(3)(C).

504. Id. § 512(g)(3)(D).

505. Urban et al., *Notice and Takedown in Everyday Practice*, *Supra* 287. lábjegyzet, 44-45. o.

506. Id. 45. Ugyanakkor ezek a követelmények nem képesek elrettenteni a hamis ellenjegyzéseket egyes rossz szereplőket, az Egyesült Államokon kívüli joghatóságok biztonságából tevékenykedő kalózkodókat, akiket nem riasztanak el a hamis tanúzásért kiszabott büntetések vagy az 512(f) szakasz szerinti kártérítés. Id. 46. pont. Például egy, az *Értesítés és visszavétel a mindennapi gyakorlatban* kutatás keretében megkérdezett jogtulajdonos a következőket írta le

az elmúlt két évben mindössze hét [ellen]felszólítást kaptunk (közel 9000 felszólítást küldtünk a Google-nak). Kettő a mi oldalunkon elkövetett adminisztrációs hibák eredménye volt. Öt [hamis ellenértesítés] volt

orosz vagy ukrán féltől.

4. *Szabályozási környezet és rendszerszintű szabályozás.* - Mind a vitarendezés alapjául szolgáló anyagi jogok, mind az azt körülvevő szabályozás befolyásolhatja a rendszer gyakorlati működését, és azt, hogy azt legitimnek tekintik-e. A DMCA 512. szakasza például a szerzői jog anyagi jogi háttérében áll, beleértve a közvetítői felelősséggel kapcsolatos eseteket is. Az RTBF mögött mind anyagi, mind intézményi szempontból bírák (az EUB) és szabályozók (a GDPR-t végrehajtó adatvédelmi hatóságok) állnak. Annak meghatározása, hogy a szabályozási környezet hogyan befolyásolja a kon- tesztálási jogot, különösen nagy kihívást jelenthet az olyan általános célú algoritmikus kon- tesztálási rendszerek esetében, mint a 22. cikk, amelyek célja, hogy a jogi és piaci ágazatokon átnyúlóan működjenek.

Ismétlem, a mesterséges intelligencia megtámadásához való egyéni jog szükséges, de önmagában nem elégséges. Amint azt a II.B.I. szakaszban említettük, az elsősorban az egyéni jogokra támaszkodó szabályozási modellel szemben széles körű és jogos kritikák fogalmazódtak meg, tekintettel arra, hogy az Egyesült Államok történetében az egyéni értesítés és választás hangsúlyozása a legfontosabb.⁵⁰⁷ Ha csak az egyéni jogorvoslatra hagyatkozunk, a legjobb esetben is lemondhatunk a mesterséges intelligencia hatékony rendszerszintű szabályozásának előnyeiről, a legrosszabb esetben pedig egy illegitim rendszer legitimitását biztosíthatjuk.⁵⁰⁸

A mesterséges intelligencia hatékony irányítása mind az anyagi jog, mind a technológia területén szakértelmet igényel - olyan szakértelmet, amelynek megszerzése költséges, és amellyel a legtöbb magánszemély nem fog rendelkezni, de amelyet a szabályozók hatékonyabban tudnak megszerezni és alkalmazni. A mesterséges intelligenciával kapcsolatos problémák közül is sok problémát a legjobb, ha a rendszer bevezetése előtt, például a paraméterek és a képzési készletek vizsgálatával vagy az érintett érdekelték bevonásával orvosolnak. A mesterséges intelligenciával kapcsolatos számos problémát pedig nem eseti alapon, hanem rendszerszintűen lehet a legjobban értékelni - például a mesterséges intelligencia hatását bizonyos marginalizált csoportokra vagy fizikai környezetre.⁵⁰⁹

Ezért alapvető fontosságú, hogy a vitatott jogokat a szabályozói felügyelet és más rendszerkockázat-csökkentő intézkedések keretében helyezzük el.⁵¹⁰ Például a megtámadási jog szlovéniai végrehajtása proaktív pro- cedurális követelményt tartalmaz arra vonatkozóan, hogy "[a]z automatizált döntéshozatali rendszer bevezetése előtt" "külön célzott hatásvizsgálatot" kell végezni.

torrentoldalak, amelyek tudták, hogy nincs esély arra, hogy bepereljük őket a saját joghatóságuk alatt.

Id.

507. Lásd a fenti 242-245. lábjegyzetet és a kísérő szöveget.

508. Edwards & Veale, *Supra* 175. lábjegyzet, 67. o. (hasonlóan az egyéni cikket tárgyalva). 22 "magyarázathoz való jog", mint potenciálisan "átláthatósági tévedés").

509. Lásd pl. Kaminski, *Binary Governance*, *Supra* note 12, 1579. o. ("Egy elszámoltatható, együttműködő kormányzási rendszer kiegészítheti az egyéni eljárási jogokat is. A rendszerszintű elszámoltathatóság megerősítése az együttműködésen alapuló kormányzási rendszerben megerősítheti az egyéni jogokat azáltal, hogy az érintett egyének nevében felügyeletet biztosít.").

510. Lásd *id.* 1549. o.; Margot E. Kaminski, *Regulating AI Risk Through the GDPR*

13 (kiadatlan kézirat) (a *Columbia Law Review*-nál).

Ez "magában kell, hogy foglalja a kapcsolódó emberi jogokra és alapvető szabadságokra gyakorolt hatásvizsgálatot, különös tekintettel a megkülönböztetésmentességre".⁵¹² Más intézkedések, mint például annak megkövetelése, hogy a vállalatok előzetesen az emberi jogok védelme érdekében tervezzék meg, a vállalatoknak független vállalati tisztviselőt kell bevonniuk a belső döntésekbe és az ellenőrzésbe, vagy a rendszer külső auditálásának megkövetelése, mind-mind igazságosabbá és hatékonyabbá tehetik a vitatott jogokat. A jogalkotók ezeket a rendszereket érdemi szabályozásokkal és jelentős szankciókkal támogathatják a kudarcok esetén. Az egyéni jogok és a rendszerszintű kormányzás nem ellentétesek; kiegészíthetők és kiegészíthetők egymást.⁵¹³

Továbbá, a privatizált vitatott jog nem lehet legitim a rendszerszintű átláthatóság valamilyen formája nélkül. Az elszámoltathatóság és a felügyelet szempontjából alapvető fontosságú annak átláthatósága, hogy a vitarendezési rendszer hogyan működik, és hogy megfelel-e a tisztességes eljárás céljainak. A határozatok idővel történő nyilvános átláthatóság alá helyezése - ami a bírósági eljárás alapvető eleme - megmutathatja, hogy a vitarendezési rendszer rendszerszintűen pontos vagy tisztességes. Az Európa Tanács ajánlásai figyelemre méltó módon a rendszerszintű átláthatóságot ajánlják a jogorvoslatra.⁵¹⁴

A privatizált versenyzetési rendszerekből azonban gyakran hiányzik az átláthatóság. A DMCA például az átláthatóság jelentős hiányával és ebből következően a megbízhatósággal kapcsolatos bizonytalansággal működik.⁵¹⁵ Eltekintve az 512(f) szakasz szerinti perek kis számától, a DMCA nem rendelkezik átláthatósági követelményekkel. Ráadásul a megtámadási rendszere "fekete dobozként" működik, amelyben a magánfelperesek, weboldalak és célpontok mások cselekedeteibe való betekintés nélkül hoznak döntéseket.⁵¹⁶ A weboldalak vagy más felek nem kötelesek nyilvánosságra hozni politikáikat, megadni a döntéshozatali kereteket, vagy megmagyarázni döntéseiket.⁵¹⁷ Ennek eredményeképpen az Egyesült Államok Szerzői Jogi Hivatala sajnálkozott, hogy

511. Malgieri, Automated Decision-Making in the EU Member States, 115. lábjegyzet, 18. pont.

512. Id. Úgy tűnik, hogy ezzel a rendelkezéssel Szlovénia a 35. cikkben előírt "adatvédelmi hatásvizsgálat" (DPIA) speciális változatát írja elő minden olyan adatkezelésre vonatkozóan, amely "valószínűsíthetően magas kockázattal jár a természetes személyek jogaira és szabadságaira nézve". GDPR, 13. lábjegyzet, 13. cikk. 35(1). Malgieri azzal érvel, hogy a DPIA-kat általában megkövetelik az algoritmikus döntéshozatalhoz, de úgy látja, hogy a szlovén speciális hatásvizsgálat "emberi jogi" aspektusa eltér az általános követelménytől. Malgieri, Automated Decision-Making in the EU Member States, 115. lábjegyzet, 18. pont.

513. Kaminski, Binary Governance, supra note 12, 1577-80. o.; lásd még Kaminski & Malgieri, Impact Assessments, supra note 287, 126-27. o.

514. Eurótanács, Ajánlás az algoritmikus rendszerek emberi jogi hatásairól, 20. lábjegyzet, 13. pont ("[A vállalatoknak] nyilvánosságra kell hozniuk az érintett egyének vagy csoportok által benyújtott panaszok számáról és típusáról szóló információkat").

515. Urban et al., Notice and Takedown in Everyday Practice (Értesítés és visszavétel a mindennapi gyakorlatban), uo. 282. lábjegyzet, 113., 119-20. pont.

516. Lásd pl. Bar-Ziv & Elkin-Koren, Supra note 373, 343-44. o.; Urban et al., Accounts of Everyday Practice, Supra note 374, 374. o., 374. o.

517. Bár néhány vállalat önkéntesen statisztikai "átláthatósági jelentéseket" készít és/vagy a kapott értesítéseket a Lumen kutatási adattárba juttatja el, ez csak kisebbségben van, és nincs szabvány arra vonatkozóan, hogy milyen információkat kell megadni. Ez a szabvány hiánya vezetett a nagyobb önkéntes átláthatóság és a szabványosított jelentéstétel iránti felhívásokhoz. Lásd pl. Manila

"az 512. szakasz szerinti letiltási értesítések és ellen-letiltások privatizált, bíróságon kívüli jellege ... azt eredményezi, hogy a rendszer gyakorlati felhasználására vonatkozó információk nagy része nem hozzáférhető".⁵¹⁸ A Szerzői Jogi Hivatal ezt "kulcsfontosságú akadállyal" nevezte a "döntéshozók számára, akik bizonyítékokon alapuló politikát kívánnak kialakítani az értesítés és a letiltás rendszerével kapcsolatban".⁵¹⁹ Ez az akadály a "politikai döntéshozók számára".

Hasonlóképpen, az RTBF átláthatósága, bár a szabályozói iránymutatások⁵²⁰ ösztönzik, nem kötelező és nem következetes. Ez is kérdéseket vet fel a rendszer legitimitásával kapcsolatban. A Google például létrehozott néhány átláthatósági folyamatot, és leírta a döntések meghozatalához jelenleg használt érdemi kritériumok legalább egy részét, de a teljes kritériumrendszer nem világos.⁵²¹

A rendszerszintű átláthatóság számos formát ölthet. A nyilvánosság vagy a szabályozó hatóságok számára hozzáférhetővé lehetne tenni a döntésekről és kihívásokról vezetett nyilvántartásokat.⁵²² Ha ez túl nehézkes, más lehetőségek részben pótolhatják a hiányt: Például az Európai Bizottság iránymutatásainak az algoritmikus döntésekre vonatkozó "helyes gyakorlatra vonatkozó javaslatai" - auditálás, tanúsítás és etikai felülvizsgáló bizottságok - a vitatási mechanizmusokra is alkalmazhatók lennének.⁵²³

Principles on Intermediary Liability, ManilaPrinciples.Org, <https://www.manilaprinciples.org> [<https://perma.cc/E4DV-N9H8>] (utolsó látogatás 2021. augusztus 2.); The Santa Clara Principles on Transparency and Accountability in Content Moderation, SantaClaraPrinciples.Org, <https://santaclaraprinciples.org/> [<https://perma.cc/T4YD-AHLV>] (utolsó látogatás 2021. augusztus 2.).

Az "átláthatósági jelentések" példáit lásd pl.: Transparency Report, Google, <https://transparencereport.google.com> [<https://perma.cc/5HEX-QTVY>] (utolsó látogatás 2021. augusztus 2.); Content Removal Requests Report, Microsoft, <https://www.microsoft.com/en-us/corporate-responsibility/content-removal-requests-report> [<https://perma.cc/FU3E-UVVG>] (utolsó látogatás 2021. augusztus 2.). A Lumen-adatbázishoz hozzájárulók a Lumen, <https://lumendatabase.org> [<https://perma.cc/2KEN-9TR2>] (utolsó látogatás: 2021. augusztus 2.) oldalon található.

518. Strong, *Supra* 310. lábjegyzet, 70. pont.

519. *Id.*

520. A 29. cikk alapján létrehozott munkacsoport iránymutatása a Google Spanyolországról, 308. lábjegyzet, 3. o. ("[T]he . . . Munkacsoport ... határozottan arra ösztönzi a keresőmotorokat, hogy ... tegyenek hozzáférhetővé részletesebb statisztikákat.")

521. A Google önkéntesen több különböző átláthatósági forrást hozott létre az EU elfeledtetéshez való jogával kapcsolatban. Például értesítette a webmestereket az eltávolításokról, Lee, *Supra* note 395, 1041. o., és kiadott egy összefoglaló jelentést. Theo Bertram, Elie Bursztein, Stephanie Caro, Hubert Chao, Rutledge Chin Feman, Peter Fleischer, Albin Gustafsson, Jess Hemerly, Chris Hibbert, Luca Invernizzi, Lanah Kammourieh Donnelly, Jason Ketover, Jay Laefer, Paul Nicholas, Yuan Niu, Harjinder Obhi, David Price, Andrew Strait, Kurt Thomas & Al Verney, Google, *Three Years of the Right to Be Forgotten* 2 (2018), <https://drive.google.com/file/d/1H4MKNwf5MgeztG7OnJRnl3ym3gIT3HUK> [<https://perma.cc/3LEC-QDDW>]. A Google a szabályozó hatóságok bátorítására is reagált, és aktívan frissített átláthatósági jelentést futtat, amely az RTBF-re is kiterjed. Lásd: *Requests to Delist Content Under European Privacy Law*, Google, <https://transparencereport.google.com/eu-privacy/overview?hl=en> [<https://perma.cc/N94J-ZPD5>] (utolsó látogatás 2021. augusztus 2.). A Google beszámol a törölt URL-ek számáról, a kérvényezők kategóriáiról, a törlési kérelmek által megcélzott anyagkategóriákról, valamint statisztikákról, beleértve a törölt vagy megtartott anyagok százalékos arányát. *Id.*

522. Lásd például a nemrégiben javasolt washingtoni adatvédelmi törvényt, S.B. 5062, 67. törvényhozás, 2021 Reg. Sess. (Wash. 2021) (előírja, hogy az adatvédelmi hatásvizsgálatokat az állami főügyész rendelkezésére kell bocsátani); lásd még Algorithmic Accountability Act, S. 1108, 116th Cong (2019).

523. Iránymutatás az automatizált egyéni döntéshozatalról, 115. lábjegyzet, 32. pont.

C. *Padló, nem plafon*

A mesterséges intelligencia mindenhol problémákat okoz. Ezért a jelentős hatású mesterséges intelligenciával kapcsolatos döntések megtámadásához való jognak a technológiához kell kapcsolódnia, és az egész ágazatra, nem csak egyes alkalmazásokra kell vonatkoznia. Ez az ajánlás azonban ellentétes a magánélet védelmének szabályozására vonatkozó jelenlegi amerikai ágazati megközelítéssel.

Ezért az Egyesült Államokban a versenyeztetési jognak nem plafonként, hanem alappályaként kell működnie. Ez a megközelítés lehetővé tenné, hogy az egyes tárgykörökben hozott határozatok további védelemben részesüljenek. Ez a cikk már említette a büntetőjogot. Talán a lakhatással, foglalkoztatással és hitelezéssel kapcsolatos döntéseknek is fokozott védelemben kellene részesülniük, a meglévő szabályozási rendszereken alapulva.⁵²⁴ A megtámadáshoz való jogot úgy lehetne kialakítani, hogy a tárgykör-specifikus törvények mellett a szabályozási útmutatás is segíthetne az ágazatspecifikus alkalmazásokban, akár csak a társzabályozási eszközök, például a magatartási kódexek.⁵²⁵

D. *A lefedettség küszöbértékei*

Nem tartozik e cikk hatáskörébe annak meghatározása, hogy milyen típusú határozatokra kell alkalmazni a megtámadási jogot. A mesterséges intelligencia megtámadásához való jognak azonban legalább a jelentős hatású döntésekre vonatkoznia kell, még a magánszektorban is. A mesterséges intelligencia megtámadásához való jognak pedig nemcsak a kizárólag mesterséges intelligencia által hozott döntésekre kell vonatkoznia, hanem azokra az emberi döntésekre is, amelyek jelentős mértékben támaszkodnak a mesterséges intelligencia eszközeire.

A tisztességes eljáráshoz való jog általában az alapjául szolgáló érdek fontosságával együtt nő és csökken. A GDPR-ban foglalt megtámadási jog a "jogi" vagy "hasonlóan jelentős[]" hatású döntésekre vonatkozik.⁵²⁶ A politikai döntéshozókra és más kutatásokra bízunk, hogy milyen típusú döntéseknek van kellően "jelentős hatása" ahhoz, hogy szükségessé tegyék a megtámadási jogokat. A Tanács

524. Lásd pl. Fair Credit Reporting Act, 15 U.S.C. § 1681 (2018); Equal Credit Opportunity Act, 15 U.S.C. § 1691 et seq. (2018).

525. Dennis D. Hirsch, *Going Dutch? Collaborative Dutch Privacy Regulation and the Lessons It Holds for U.S. Privacy Law*, 2013 Mich. St. L. Rev. 83, 122-35; Dennis D. Hirsch, *The Law and Policy of Online Privacy: Regulation, Self-Regulation, or Co-Regulation?*, 34 Seattle U. L. Rev. 439, 465-66 (2011); Kaminski, *Binary Governance*, supra note 12, at 1574; William McGeveran, *Friending the Privacy Regulators*, 58 Ariz. L. Rev. 959, 983-85 (2016).

526. GDPR, fentebb a 13. lábjegyzet, (71) preambulumbekkezdés; lásd még az automatizált egyéni döntéshozatalról szóló iránymutatást, fentebb a 115. lábjegyzet, 21-22. pont, amely a "joghatásokat" úgy írja le, mint amelyek az alapvető jogokra (például az egyesülési és választójog), a jogállásra (például az állampolgárság megtagadására), a jogosultságokhoz vagy ellátásokhoz való jogra és a szerződés szerinti jogokra vonatkoznak. A "hasonlóan jelentős" hatások olyan hatások, amelyek az érintett "körülményeire, magatartására vagy választására" gyakorolt hatásukat tekintve a jogokban bekövetkező változáshoz hasonló hatással vannak az érintettre. A munkacsoport megjegyzi, hogy "nehéz pontosan meghatározni, hogy mi tekinthető eléggé *jelentősnek*", de azt javasolja, hogy a hitelhez, egészségügyi szolgáltatásokhoz, foglalkoztatáshoz vagy oktatáshoz való hozzáférés megfeleljen a feltételeknek, és hogy a kiszolgáltatót egyének akkor is jelentős hatással lehetnek, ha mások nem. Id.

Az európai ajánlás például az emberi jogokra és a demokratikus rendszerekre gyakorolt hatásokat veszi figyelembe.⁵²⁷

Mint említettük, aktív szakpolitikai vita folyik arról, hogy csak a "kizárólag" algoritmikus döntéseket kell-e szabályozni, vagy a szabályozásnak szélesebb körben kell vonatkoznia a gépek által segített emberi döntésekre.⁵²⁸ Míg a GDPR csak a "kizárólag" automatizált döntésekre vonatkozik (bár az útmutatók ezt úgy értelmezték, hogy legalább az emberekre is kiterjed), a kanadai adatvédelmi biztos hivatalának javaslata a kvalifikáló elhagyását javasolja, hogy a mesterséges intelligencia szélesebb körű alkalmazására is kiterjedjen.⁵²⁹ Az Egyesült Államokban javasolt jogszabály hasonlóan vonatkozott volna a hatásos döntések meghozatalában segítő mesterséges intelligenciára is.⁵³⁰ Mivel a szabályozást könnyen ki lehetne kerülni azáltal, hogy egy ember jóváhagyja a lényegében mesterséges intelligencia folyamatát, és mivel aggályok merülnek fel az emberi kompetenciával kapcsolatban az AI-eszközök megkérdőjelezésével kapcsolatban, ez a tágabb meghatározás előnyösebb.

E. Kivételek és kihívások

Míg a mesterséges intelligencia megtámadásához való jognak általában ágazatközi flóráként kell működnie, érdemes lehet egyes alkalmazások esetében kivételeket megállapítani, vagy a lefedettség küszöbértéket úgy alakítani, hogy egyes alkalmazások ne tartozzanak bele. Bizonyos esetekben előfordulhat, hogy más felügyeleti mechanizmus - például a beteggel szemben figyelemi kötelezettséggel rendelkező orvos szakértői felügyelete⁵³¹ - megfelelően helyettesíti az egyéni megtámadási jogot. Más esetekben előfordulhat, hogy a jog küszöbértékét úgy lehetne alakítani, hogy bizonyos vitathatóan jelentős hatások, például a távközlési hálózat kiesése, kimaradjanak.⁵³² A jövőbeni kutatások foglalkozhatnak ezzel a kérdéssel.

527. Lásd Euró Tanács, Ajánlás az algoritmikus rendszerek emberi jogi hatásairól, 20. lábjegyzet, 6., 9., 11., 13. pont.

528. Lásd a fenti 115., 150., 307. és kísérő szövegeket.

529. Lásd a 13. lábjegyzetben említett GDPR, 13. cikk. 22. cikk (1) bekezdés; Iránymutatás az automatizált egyedi döntéshozatalról, 115. lábjegyzet, 7. pont (kifejtve, hogy egy tevékenység akkor is lehet "kizárólag" automatizált feldolgozás, ha van emberi közreműködés). A kanadai adatvédelmi biztos hivatala megállapítja:

A PIPEDA-nak meg kell határoznia az automatizált döntéshozatalt, hogy speciális védelmet lehessen rá alkalmazni. A GDPR-ral vagy a 64. québeci törvényjavaslattal ellentétben a kifejezésnek el kell hagynia minden olyan kvalifikálót, mint a "kizárólag" vagy a "kizárólagosan", amely nagyon szűkre szabja a specifikus védelem alkalmazhatóságát. Ezek a fogalmat is érzékennyé teszik a felforgatásra, amikor az emberi szerep hozzáadódik a folyamathoz pusztán azért, hogy további kötelezettségeket kerüljenek ki.

Off. of the Priv. Comm'r of Can., 23. lábjegyzet.

530. Algoritmikus elszámoltathatósági törvény, S. 1108, 116. kong. § 2(1) (2019) (az automatizált döntéshozatali rendszer "olyan számítási folyamat, beleértve a machine learning, a statisztika vagy más adatfeldolgozási vagy mesterséges intelligencia technikákból származó számítási folyamatot[], amely olyan döntést hoz vagy megkönnyíti az emberi döntéshozatalt[], amely hatással van a fogyasztókra").

531. Kluttz et al., 27. lábjegyzet, 22-23. o.

532. Lásd USM Sys., How Artificial Intelligence Is Used in the Telecom Industry?, Medium (Aug. 17, 2020), <https://usmsystems.medium.com/how-artificial-intelligence-is-used-in-the-telecom-industry-dd65459a220a> (a *Columbia Law Review*-nél található) (kifejtve, hogy a mesterséges intelligencia támogathatja a berendezések felügyeletét a leállások és hálózati zavarok megelőzése érdekében).

Jelentős nyitott kérdések és kihívások maradnak. Például milyen körülmények között, ha egyáltalán, kellene a döntéshozóknak engedélyezniük a megmagyarázhatatlan mesterséges intelligenciát? Ehhez kapcsolódóan, milyen szintű magyarázhatóság szükséges a hatékony vitatáshoz? Az EU azt sugallja, hogy a magyarázathoz való jog és a megtámadáshoz való jog összefonódik, de ez nem biztos, hogy mindig így van. A vitatáshoz való jog - szemben az értelmes magyarázathoz való joggal - központosítása megoldhatná a fekete dobozos mesterséges intelligencia állítólagosan összeegyeztethetetlen kihívásainak egy részét, ha hatékony vitatási rendszert lehetne kialakítani anélkül, hogy a fekete doboz szükségyszerűen fel kellene nyitni. Ennek egyik módja lehet az, hogy az egyes személyek számára teljesítménymutatókat adunk, és lehetővé tesszük az adott csoportra gyakorolt egyenlőtlen hatás alapján történő megtámadást.

533

Más kérdések azonban továbbra is fennállnak. Mi történik akkor, ha egyértelmű kompromisszumot kell kötni a megtámadási jog és a pontosság között? Vagy a megtámadási jog biztosítása és a rendszer egészére kiterjedő elfogultság között? Ezek is a jövő kutatóinak problémái, de a megfelelő eljárásra vonatkozó szakirodalomban való tájékozódás tanulságos lehet.

KÖVETKEZTETÉS

Visszatérve az International Baccalaureate diákokra, akiknek a története e cikk elején olvasható, világossá válik a vitatás jogának fontossága. A *Harvard Business Review*-ban megjelent írásában egy IB diák szülője és két kollégája azzal érvel, hogy az IBO-nak egy jobban vitatható folyamatot kellett volna kialakítania.⁵³⁴ "[A jobb tervezés] arról szól, hogy az emberek megértsék, milyen információkat használnak fel az osztályzatok értékeléséhez, és mik a lépései magának a fellebbezési folyamatnak."⁵³⁵ Ez az érvelés a méltóság (részvétel) és a jogállamiság (átláthatóság) értékeit egyaránt felidézi. Más szóval, a mesterséges intelligenciával kapcsolatos döntéshozatallal szembesülő emberek nagyobb átláthatóságot, több magyarázatot és nagyobb részvételt várnak: joguk van a fellebbezésre.

Világszerte egyre nagyobb lendületet kap a mesterséges intelligenciával kapcsolatos döntések megtámadásához való jog megteremtése. Ennek a jognak fontos szerepe van az Egyesült Államokban, ahol ez még nem képezi a politikai viták érdemi részét. A mesterséges intelligencia megtámadásához való jog normatív szempontból kívánatos és gyakorlatilag megvalósítható. A megtámadáshoz való jog enyhíthetné a mesterséges intelligencia előrelátható ártalmait.

533. Lásd Edwards & Veale, *Supra* 175. lábjegyzet, 55-56. o. (kifejtve, hogy a teljesítménymérések információt adnak a modell nem látott adatairól, beleértve a bontásokat, mint például a sikeresség az adatok bizonyos alkategóriáiban).

534. Evgeniou et al., 45. lábjegyzet (azzal érvelve, hogy az IBO-nak könnyebb fellebbezési eljárást kellett volna létrehoznia, amely az osztályzatok ember által vezetett újraértékelését kínálja).

535. Id.

